

Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk
Det humanistiske fakultet
Universitetet i Oslo

Masteroppgave: RUS4590
Oksana Angelteit
Høst 2008

Veileder: Pål Kolstø

Holdninger til Vesten i den russiske samfunnsdebatten

Innhold

1. Innledning	03
2. Problemstilling og avgrensning	05
3. Holdninger til Vesten i et idéhistorisk perspektiv	09
3.1 Slavofile og Vestvendte	10
3.2 Panslavisten Nikolai Danilevskij	14
3.3 Konstantin Leontjev	15
3.4 Eurasianisme	16
3.4.1 Nikolai Trubetskoj	17
3.4.2 Lev Gumilev	19
3.4.3 Ny-eurasianisme: Aleksandr Dugin	22
3.5 Andre tenkere	26
3.5.1 Ivan Iljin	26
3.5.2 Nikita Moiseev	27
3.5.3 Dmitrij Likhatsjev	29
3.6 Oppsummering	31
4. Holdninger til Vesten i dagens samfunnsdebatt	33
4.1 Det Liberaldemokratiske Partiet (LDPR)	38
4.1.1 Partiets ideologiske basis	40
4.1.2 Holdninger til Vesten	43
4.2 Kommunistpartiet (KPRF)	50
4.2.1 Partiets ideologiske basis	52
4.2.2 Holdninger til Vesten	55
4.3 Det forente Russland (FR)	62
4.3.1 Partiets ideologiske basis	65
4.3.2 Holdninger til Vesten	74
4.4 Oppsummering	78
5. Avslutning: Holdninger til Vesten i russisk samfunnsdebatt	81
5.1 Russland er tilbake, men det er tilbake til fortiden	81
5.2 Holdninger til Vesten i dagens samfunnsdebatt	85
5.2.1 Nasjonal mentalitet	85
5.2.2 Offer	89
5.2.3 Konspirasjon	91
6. Konklusjon	94
7. Litteraturliste	98

1. Innledning

I et historisk perspektiv har Russland vært preget av et ambivalent forhold til sine naboer i vest, forstått som Europa og USA. Vi har hatt perioder med kulturell og politisk isolasjon – ja, til og med konflikt og krig – og perioder preget av utstrakt kulturell import og samkvem.

I den nære historien ser vi en bevegelse fra ideologisk, kulturell og politisk isolasjon under Den kalde krigen, via oppløsningen av Sovjetunionen med åpenhet for demokratiske idealer, kimen til et parlamentarisk styresett og forsøk på markedsliberalisme, til dagens situasjon med et mer avmålt forhold til vestlige politiske og kulturelle verdier og en uttalt motstand og til dels rettslige mottiltak mot vestlig religiøs innflytelse.

Forholdet mellom Europa og Russland har vært et sentralt tema i russisk idehistorisk debatt, og da kanskje spesielt fra midten på 1800-tallet og fram til i dag. Deler av denne debatten har vært preget av aktører som ser på Europa som en trussel for den russiske kultur og det russiske folks egenart og framtid. Sett i relasjon til de fiendebildene som enkelte av aktørene har tegnet, og tegner den dag i dag, er det kanskje lettere å forstå at det i den russiske debatten snakkes om en ”konflikt mellom sivilisasjoner.”

Antivestlige stemninger har alltid vært til stede i den russiske idéhistoriske debatten, men innholdet og grunnlaget for kritikken har hatt ulike tyngdepunkt gjennom tidene. Slavofile på 1830-40 tallet kritiserte vesten på et religiøst og kulturelt grunnlag. De klarte å se fordeler og ulemper ved den vestlige utviklingen og prøvde å sammenligne, utvide og kanskje tilpasse den til den russiske virkeligheten. For dem var Russland en del av Europa og de så det som nødvendig å sikre opplysning i Russland i en historisk og kulturell kontekst for å lære av europeiske kriser og nederlag.

Som en reaksjon på det polske opprøret i 1863, og kanskje også Krimkrigen, utviklet det seg senere det som kanskje best kan beskrives som direkte fiendtlige holdninger til Europa.¹ Et eksempel på dette er Danilevskijs bok *Europa og Russland*, der det tegnes et tydelig bilde av Europa som en trussel Russland må beskytte seg imot.

Vi ser også konturene av debatten på 1800-tallet i det russiske samfunnet i dag. Det er flere eksempler på klart antivestlige strømninger i Russland. Befolkningens brutale møte med vestlig markedsøkonomi, som ble assosiert med demokrati på 1990-tallet, bidro kanskje til å forsterke disse tendensene.

Vi kan også registrere en mer bevisst og eskalerende bruk av kritisk og til dels fiendtlig retorikk hos dagens maktapparat. I sin tale til Den føderale samlingen i 2004 sa president Putin at

¹ Neumann, 1996, s.40

”Det er ikke alle i verdenssamfunnet som ønsker å ha kontakt med et selvstendig, sterkt og selvsikkert Russland”.² Han ga også uttrykk for at det i en global sammenheng brukes forskjellige politiske, økonomiske og kommunikasjonsmessige virkemidler for å motarbeide utviklingen av et sterkt Russland. Som et eksempel viste han til at ”stabilisering av vårt statssystem (государственность) ofte bevisst tolkes som autoritarisme”.³ Slike uttrykksformer medvirker til å skape en ytre fiende som bakgrunnsbilde. Dette er et kjent og gammelt politisk virkemiddel for å mobilisere og samle nasjonen i kritiske perioder.

Denne bruken av kritisk og dels antivestlig retorikk, økt ekstrem nasjonalisme og en økende fremmedfrykt, skaper et trusselbilde der Vesten målrettet gjør alt som er mulig for å svekke Russland. Diskusjonen langs disse aksene er tydelig i en rekke fora og påvirker den allmenne opinion og den politiske retorikken.

Zinaida Sikevitsj, som er leder for avdelingen for etnisk sosiologi og psykologisk forskning og statistikk ved universitetet i St. Petersburg, mener at ”antivestlige” stemninger øker jevnt på bekostning av de som er mer pro vestlige, så vel politisk som kulturelt og markedsøkonomisk. Hennes forskning viser at yngre mennesker tror mindre på argumentasjonen om at ”Vesten har sin egen interesse av å svekke Russland”, mens slike oppfatninger er mer uttalte hos dem som er eldre enn 55 år. Samtidig viser hun til at det også er en stor gruppe yngre som er skeptiske til ”Vesten”.⁴ Disse undersøkelsene er gjennomført med et begrenset utvalg (Bare respondenter fra St. Petersburg) og med en metode som gjør at de neppe kan kalles representative. Jeg tror imidlertid at de gir uttrykk for en tendens og stemning i Russland som vi vil se mer av i årene som kommer. Men hvor sterk er kritikken mot Vesten i Russland i dag, og hvilke budskap og argumentasjonsmodeller blir brukt av de mest framtrede aktørene i debatten?

² Президент России. URL: http://www.kremlin.ru/appears/2004/05/26/2003_type63372type63374_71501.shtml

³ Ibid. URL

⁴ Tsjesnokova, Tsjerkesova, 2007, s.149

2. Problemstilling og avgrensning

Skepsisen til Vesten har vært betydelig i den russiske samfunnsdebatten. Samtidig ser vi at Russland har mottatt, omformet og videreutviklet en rekke impulser fra så vel vest som sør og øst. Fra øst kom impulser fra den mongolske okkupasjonen. Fra sør kom den bysantinske kirkekunsten som russerne videreutviklet til noe som i dag av de fleste oppfattes som genuint russisk. Fra vest kom den italienske barokkens arkitektur som kreativt ble videreutviklet under byggingen av St. Petersburg. Vesteuropeiske modeller for ballett, opera og skrivekunst ble begjærlig mottatt og fornyet. Romantiske nasjonalister tok imot tyske nasjonalromantiske ideer og ga dem et russisk særpreg.⁵ Ja, kanskje vi også kan si at kommunismen ble importert fra Vesten og utprøvd – om enn uten den store suksessen. Filmen ble omformet fra å være et underholdningstilbud i vest, til å bli et effektivt propagandaverktøy for kommunistene i øst. Når Solzjenitsyn formulerer sine tanker og erfaringer, skjer det i en vesteuropeisk litterær tradisjon. Og i nyere tid forsøkte Jeltsins regime å innføre en ekstrem variant av markedsøkonomi og kapitalisme med de katastrofale følger det fikk for den russiske nasjon og befolkning.⁶

I min oppgave vil jeg se nærmere på holdningene til Vesten i den russiske samfunnsdebatten i et idehistorisk perspektiv. Jeg vil spesielt se nærmere på om det finnes et sammenfall mellom den argumentasjonen som ble benyttet på 1800-tallet og utover, og den vi finner i dagens debatt.

Jeg har valgt dette temaet av flere årsaker. For det første handler debatten om Russlands forhold til Vesten i stor grad også om Russlands forhold til seg selv og sin egen identitet.⁷ Etter 70-års Sovjetregime var ”den russiske idé” heller uklar. Noen forskere mente det så sterkt at det, da Sovjetunionen gikk i oppløsning, ikke fantes noen allment akseptert russisk nasjonsidé.⁸

For det andre har jeg valgt temaet fordi Russlands forhold til Vesten vil bli avgjørende for den framtidige utviklingen i landet. Denne debatten er ikke avsluttet. Ja, Russland er kanskje akkurat nå midt i en avgjørende fase både i forhold til å finne seg selv, som i forhold til å definere sin plass i verdenssamfunnet. Skal Russland være en del av Europa, mer orientert mot Asia eller mer eller mindre isolert mellom øst og vest?

⁵ Neumann, 1996, s. 195

⁶ Billington, 2004, s. 143

⁷ Neumann, 1996, s.1

⁸ Kolstø 1999, s. 269

I tillegg til dette synes jeg temaet er spesielt interessant i et historisk perspektiv. I dagens russiske debatt ser jeg at det finnes klare spor tilbake til den intense debatten på 1800-tallet da Russland også debatterte sitt forhold til Vesten – og kanskje spesielt Europa.

Med holdninger til Vesten mener jeg i denne oppgaven meninger og argumentasjon som beskriver hvordan russere og Russland bør forholde seg til kulturelle, politiske og religiøse idéer fra Vesteuropa og Nord-Amerika (USA). Kan de bidra til en positiv videreutvikling av landet eller vil de være skadelige for russisk identitetsbygging og nasjonale egenart? For å avgrense ytterligere har jeg i hovedsak konsentrert meg om Vesten forstått som Vest-Europa.

Identitet skapes i stor grad ved møte og samhandling mellom kulturer. I denne prosessen oppstår gjerne spørsmålet om ”vi og de andre.” Innen hvilke rammer for kunnskap beskriver og oppfatter russerne seg selv og de andre, og hvilke relasjoner skal det være mellom de to partene?⁹ Dette er også grunnen til at jeg har valgt et idéhistorisk perspektiv.

I den historiske delen av oppgaven har datainnsamlingen i hovedsak bestått av lesing og analyse av relevant litteratur. I analysen av dagens situasjon er mye av stoffet så ferskt at det bare i begrenset grad er tilgjengelig i utgitt litteratur. Datainnsamlingen for denne perioden vil derfor i større grad være preget av materiale som er lagt ut på Internett. Jeg har spesielt vært på jakt etter aktuelt stoff på partienes hjemmesider, i partiprogrammer, i taler, kronikker og avisinnlegg fra de utvalgte aktørene. I tillegg har jeg fulgt med i den norske, russiske og internasjonale nyhetsdekningen av det som skjer i Russland og der fanget opp noen forhold som jeg deretter har søkt dokumentasjon på.

Antallet aktører, og mengden av informasjon om dette temaet er enormt, og debatten utvikler seg fortløpende. Det er umulig å gi et fyllestgjørende og helhetlig bilde av debatten, men jeg har forsøkt å prioritere aktører som står sentralt og som også setter sitt preg på andre sentrale debattanter. For å avgrense oppgaven har jeg derfor valgt å fokusere min analyse av dagens debatt omkring de synspunkter som blir forfektet av tre politiske partier: Det Liberal-demokratiske Parti (LDPR), Kommunistpartiet (KPRF) og Det forente Russland (FR).

Disse partiene er valgt fordi de representerer i overkant av 84 prosent av stemmene som ble avgitt i Dumavalget høsten 2007. De to første partiene er preget av profilerte ledere. Ledere som også framstår som tydelige partiideologer som er aktive deltakere i den politiske debatten. Det forente Russland er valgt fordi det representerer dagens maktapparat og det ideologiske fundamentet partiet forsøker å utvikle som ledd i den russiske nasjonsbyggingen.

⁹ Neumann, 1996, s.2

Etter det siste dumavalget har Det forente Russland blitt så sterkt og dominerende at det er flere som mener at Russland i praksis er på vei tilbake til å bli en ”ettpartistat.” Partiets dominerende plass i russisk samfunnsdebatt er også årsaken til at jeg har brukt relativt stor plass for å forsøke å identifisere partiets ideologiske plattform og holdninger til Vesten.

I arbeidet med oppgaven vil jeg undersøke om det er fellestrekk mellom debatten på 1800-tallet og det vi ser i dagens russiske samfunnsdebatt. For å få oversikt i analysen har jeg, basert på stoffet som er gjennomgått, valgt å plassere budskap og argumentasjon i tre modeller:

- Nasjonal mentalitet
- Offer
- Konspirasjon

Når vi ser nærmere på holdningene til Vesten i den russiske samfunnsdebatten dukker spørsmålet om russisk nasjonalisme opp i en rekke ulike sammenhenger. På grunn av den avgrensning jeg har gjort, har jeg valgt å tangere det som av mange beskrives som den nye russiske statsnasjonalismen i innledningen i kapittel 4 der jeg ser på holdningene til Vesten i dagens samfunnsdebatt.

Nasjonal mentalitet

De som bruker denne modellen viser gjerne til at det finnes en slavisk, russisk og nasjonal mentalitet som er kvalitativt forskjellig i forhold til den vestlige. Denne forklaringsmodellen brukes i sammenhenger der polarisering mellom vi (russere) og de (fremmede) er ønskelig. Det vises til at vestlige verdier, kvaliteter og tradisjoner står i motsetning til de genuint russiske/slaviske. Her finner vi gjerne argumenter om at individualisme, kapitalisme, demokrati og menneskerettigheter, slik de blir forstått i Vesten, ikke passer med russisk kollektiv mentalitet, kultur og virkelighet.

I denne modellen finner vi kanskje de budskap som tydeligst har sine røtter i russisk nasjonalisme, slik den positivt og negativt avspeiler seg i beskrivelsen av Russlands forhold til Vesten.

Offer

I denne modellen plasserer jeg argumenter om at Russland og det russiske folk ble og blir lurt, manipulert og til slutt utnyttet så vel politisk som økonomisk. Spekteret av denne utnyttelsen er enormt og strekker seg gjerne langt tilbake i historien. I denne forbindelse møter vi for eksempel påstandene om at revolusjonen og kommunismen var et vestlig eksperiment på

russisk jord og at Vesten bare er på jakt etter Russlands råstoff i form av naturressurser og arbeidskraft. Det vises også ofte til at vestlige selskap systematisk tapper Russland for landets hjernekraft.

Også her finnes budskap og argumenter med røtter i russisk nasjonalisme. Mens vi i nasjonal mentalitetsmodell kanskje først og fremst ser de ”nasjonsbyggende” delene av argumentasjonen, møter vi her de mer ”fiendedefinerende” elementene. Elementer som i de siste årene har blitt stadig sterkere aksentuert av makteliten og som nå synes å inngå som en sentral komponent i den russiske nasjonale konsolideringen.

Konspirasjon

Konspirasjonsmodellen har solide røtter i russisk samfunnsdebatt. Argumentasjonen kan i noen tilfeller overlape det vi finner i offermodellen. Når jeg likevel har valgt å behandle dette som en egen modell er det fordi det rent konspirative i noen sammenhenger setter et dominerende preg på forklaringsmodeller og argumentasjon. Det mest framtrædende ved denne er at den mener å kunne påvise at det finnes noen hemmelige, fiendtlige og svært mektige krefter i verden som arbeider målrettet for å svekke, ødelegge eller tilintetgjøre Russland og den russiske nasjon. Her pekes det ofte på USA og landets ”hemmelige” organisasjoner, som for eksempel CIA. I de siste årene blir konspirasjonene også knyttet opp mot russiske oligarker i utlandet og det som i Russland beskrives som farlige ”farge-revolusjoner” (ref oransjerevolusjonen i Ukraina). Elementer fra russisk nasjonalisme spiller her om lag samme rolle som de gjør i offermodellen.

Argumenter fra ”Nasjonalmentalitetsmodellen” finnes hos så godt som alle aktørene både på 1800-tallet og i dag. Vi finner her en betydelig kritikk av Vesten og vestlige verdier, men det sentrale budskapet er at ”Russland er et annet sted” som må finne sin egen vei. De argumentene som blir brukt er kanskje først og fremst elementer i en identitetssøkende prosess. Hos andre kan det se ut som om argumentene videreutvikles i retning av antivistlige fiendebilder, der Russland i større eller mindre grad framstilles som et offer og i noen tilfeller også utsatt for en bevisst konspirasjon.

3. Holdninger til Vesten i et idéhistorisk perspektiv

Debatten som oppsto i Russland på 1800-tallet, var en naturlig konsekvens av det som skjedde i Europa i den samme perioden. Det var sterke spenninger i deler av det russiske samfunnet om hvilken vei landet skulle velge og hvor det skulle hente inspirasjon for sin videre utvikling. Innen den russiske intelligentsiaen på 1800-tallet dannet det seg raskt ulike retninger som hadde ulik forståelse for så vel hva som var Russlands problem og hva som var løsningen på disse problemene. Det at denne konflikten i stor grad kom til å handle om ”Russland og Europa” kan forklares med at den russiske overklassen var sterk preget av europeisk innflytelse og til en viss grad betraktet seg som europeere. Et eksempel på dette kan være den utstrakte bruken av fransk som dagligspråk i den russiske overklassen.

Både slavofilene og vestvendte fant inspirasjon i den europeiske filosofien og kanskje særlig i den tyske idealismen med Schellings idealistiske naturfilosofi og Hegels historiefilosofi. Den russiske filosofien og kulturen utviklet seg fra den europeiske og det var helt naturlig for den russiske intelligentsia å analysere, kritisere og sammenligne Russland med Europa. For å forstå Europa måtte de forstå seg selv og for å forstå seg selv måtte de forstå Europa.

Debatten, som gikk langs flere akser, utkrystalliserte etter hvert grupper eller posisjoner som delvis gikk over i hverandre og dels ble knallharde motstandere. Grovt forenklet kan vi beskrive de mest sentrale aktørene slik:

- Vestvendte: Det er mye godt å hente i Europa, men vi må tilpasse det vår virkelighet
- Slavofile: Russiske røtter ligger i landets egen kultur og historie, Europa har sviktet Gud
- Panslavister: Alle slaviske folk må samles i en stat eller statssystem, og Europa er fienden
- Eurasianister: Russland må snu ryggen til Europa, det er i Asia vi har våre røtter

Det som kanskje var starten til den intellektuelle debatten mellom de slavofile og de vestvendte var Tsjadajevs ”Filosofiske brev”¹⁰ fra 1836, hvor han kritiserte Russlands kulturelle utvikling. Han kom med den provoserende påstand at ”russerne er et folk uten historie som verken tilhører Europa eller Asia, og som ikke har ytt noe bidrag til sivilisasjonens utvikling”.¹¹

I følge Tsjadajev lå mye av årsakene til denne negative utviklingen i det faktum at Russland mottok kristendommen fra Bysants. Han hevdet at den ortodokse kirke, etter at den brøt kontakten med vestlig kristendom, også sa farvel til sosial framgang. Han viste til at

¹⁰ Russian Philosophy Vol.1 (Excerpts) *Chaadayev* s.3-22

¹¹ Nistad, 2004, s.55

vestkirken gikk til angrep mot slaveriet mens den ortodokse kirke i Russland forsvarte det brutale livegenskapet og maktapparatet. Ja, han utfordret kirken og spurte hvorfor den ikke hadde gjort noe som helst for å fjerne det djevelske livegenskapet.¹² Dette brevet vakte stor oppsikt i det intellektuelle miljø. Grovt forenklet kan vi si at debattens konfliktlinjer ble spesielt tydelige i temaer som:

- Russland som et folk, utvalgt av Gud, med en guddommelig oppgave
- Samfunnet må styres av en elite eller bli et demokrati etter vestlig mønster
- Russland må velge sin egen vei og frigjøre seg fra Europas giftige påvirkning

Det som går igjen som en rød tråd i så godt som alle historiskfilosofiske ideer om Russland er maksimalismen og de store omveltningene, samtidig som vi finner et konstant element av arkaisk tenkning. Maksimalismen ser vi også i det som skjedde da vestlige idéer ble importert til Russland. I stedet for å brytes mot andre tanker, slik de ble i resten av Europa, ble de her rendyrket, forsterket og tatt i bruk på en måte som oppleves fremmed i den europeiske tradisjonen de opprinnelig oppsto i.¹³

3.1 Slavofile og Vestvendte

Blant de slavofile tenkerne finner vi Ivan Kirejevskij som mente at den vesteuropeiske sivilisasjon var i en dyp åndelig krise og at det bare var en religiøs gjenfødelse som kunne bringe europeerne ut av den. Han var overbevist om at katolikkene og protestantene hadde sviktet Gud og Den sanne kristne kirke. Denne åndelige krisen ble forklart med at Europa er:

- Inspirert av arven fra det førkristne romerske riket
- Påvirket av den katolske kirke der paven urettmessig har tatt Guds plass
- Sekularisert, som i germanske statsdannelser der Staten har tatt kontroll over kirken

Kirejevskij presenterte i denne sammenheng det som kanskje med en fellesbetegnelse kan kalles ”messianske” ideer: Gud har en egen plan for Russland som ikke er materialistisk og som ikke har sviktet Den sanne kristne kirke slik som europeerne har gjort.¹⁴

Noe av det samme kan vi registrere hos Aleksej Khomjakov. I sine artikler, fra 1840-tallet, kritiserte han den romerskkatolske kirkes teologiske sololøp og manipulering med

¹² Copleston, 2003, s.27-28

¹³ Bodin, 1993, s.129-130

¹⁴ Russian Philosophy Vol.1 (Excerpts) *Kireyevsky*, s.23-65

dogmer. På grunn av dette hadde den katolske kirke stilt seg utenfor Den sanne kristne kirke.¹⁵ Til tross for en viss sympati med de protestantiske kirkene, mente han at ingen av de vestlige kirkene var i stand til å verge seg mot den framvoksende ateismen som er en logisk videreutvikling av Vestens rasjonalisme.¹⁶

Khomjakov mener at Gud først valgte det jødiske folk som sitt hellige og utvalgte folk, men folket sviktet og ble besatt av djevelsk materialisme. I denne situasjonen rettet Gud blikket mot det russiske folk og valgte dette til å lede kampen mot materialismen. Hos Berdjajev finner vi lignende tanker når han sier at både jøder og russere har ”messiansk bevissthet”.¹⁷

I forlengelsen av spørsmålet om russere som et folk valgt av Gud, og Russland som en nasjon med et spesielt kall fra Gud, ligger spørsmålet om kirkens rolle og plass i samfunnet. I følge Bjørn Nistad utviklet de slavofile et særegent syn der folk og kirke utgjorde en enhet som ikke kunne forstås uavhengig av hverandre. De mente at russerne hadde knyttet sin skjebne til det kristne brorskapsideal (общинность) og at dette bare kunne realiseres gjennom den ortodokse kirke (православие) som var et levende uttrykk for Guds sannhet og kjærlighet.¹⁸

Berdjajev viste til at de slavofile hadde en ”hellig kult” i forhold til folket.¹⁹ I dypet av det russiske folks sjel mente de at de skimtet konturene av noe mystisk, naturlig og uforsfattet. Noe som hadde sine røtter i den hellige russiske jord og Den hellige ånd. Slavofile mente at folket hadde bevart den riktige, ekte kristne tro, ortodoksi og at den var medfødt i deres folkekarakter. For slavofile var russerne et ydmykt og lovlydig folk som knyttet sin skjebne til realiseringen av det kristne brorskapsideal som bare kunne virkeliggjøres innenfor rammen av den ortodokse kirken og landsbyfellesskapet. Dette var i følge de slavofile en særegen kvalitet ved det russiske folk som skilte det fra de vestlige folkene.²⁰

De slavofile mente at det russiske folk var et religiøst, kollektivistisk og ikkepolitisk folk og at ideene om individets frihet var en skadelig vestlig individualisme som måtte bekjempes i fellesskapets navn.²¹ Konstantin Aksakov, som grunnla den slavofile samfunnslære, mente at Russland måtte beskytte seg mot skadelige vesteuropeiske ideer om at folk skulle blande seg inn i statens styre. Ble Russland smittet av slike tanker kunne nasjonen kollapse. Hos andre, som Solovjev og hans etterfølgere, finner vi en viss kritikk av den russisk

¹⁵ Nistad, 2004, s.81

¹⁶ Ibid. s.82

¹⁷ Berdjajev, 2004, s.14

¹⁸ Nistad, 2004, s.69

¹⁹ Berdjajev, 2004, s.55

²⁰ Nistad, 2004, s.86

²¹ Nistad, 2003, s.86

ortodokse kirke og et ønske om at den, på et teologisk grunnlag, også skulle ta tak i de sosiale utfordringene Russland sto overfor og fremme sosial rettferdighet.²²

Vestvendte hadde ikke det religiøse og romantiske syn på folket, men samtidig innrømte de at det i det russiske folket lå et stort potensial som måtte utvikles og frigjøres, de kjempet for individuell frihet. I følge Nistad representerte Vest-Europa for de vestvendte et opprør mot kirken og det gamle føydalsamfunnet, rasjonalisme, individualisme, konstitusjonalisme og borgerlige rettigheter.²³

Vestvendte mente at menneskelig verdighet var knyttet til individuell frihet og at autokratiet derfor måtte bekjempes. For Herzen for eksempel, levde russere uten noen frihet og var begrenset av sin ideologi og guddommelige tro på tsaren som egentlig bare utnyttet dem. Herzen mente at Russland måtte erkjenne at det knapt nok fantes noe positivt å bygge videre på, men om de erkjente dette og søkte ny kunnskap i vest, ville framtiden kunne bli lysende.²⁴ Han kritiserte de slavofile for å søke framtiden i en falsk romantisering av det gamle Russland som egentlig var preget av undertrykkelse og overtro. Han mente at de slavofiles hyllest av tsaren og kirken var skadelig fordi den fikk folket til å forsones seg med undertrykkelsen.

For Belinskij var det russiske folket ikke religiøst og selve religionen var et instrument for å undertrykke og kontrollere folket. Belinskij mente at folket var preget av det asiatiske barbariet og uvitenhet som var en tydelig arv fra det tatarske åket, men samtidig trodde han at selve den russiske sjel ikke var ødelagt av tatarerne. Russerne kunne utvikle seg til et kulturelt folk hvis de sosiale forholdene endret seg. De vestvendte hadde liten tro på folkets handlekraft og bevissthet, derfor mente for eksempel Belinskij at folket trengte en veiviser i form av en kulturell elite: "Folk er så dumme at de må tvinges til egen lykke".²⁵

Berdjajev prøvde å forklare denne russiske religiøse tilnærmingen til filosofiske og politiske spørsmål med den særegne, organiske, moralske og religiøse russiske karakter. For ham var ateister og kommunister av natur også troende mennesker med sterk vilje til å bygge et idealistisk og rettferdig samfunn. Den russiske ideen hadde for Berdjajev i seg en sterk og gjennomtrengende religiøs trang til å skape en bedre framtid, til å nå det ideelle resultat, til hele verdens frelse, til det absolutte.²⁶ "Russere er maksimalister, det som ser ut som en utopi, blir veldig realistisk i Russland".²⁷

²² Copleston, 2003, s.32, s.401-402

²³ Nistad, 2004, s.86

²⁴ Ibid. s. 107

²⁵ Berdjajev, 2004, s.106

²⁶ Berdjajev, 2004, s.62

²⁷ Ibid. s.8

Selv om slavofile rettet kritikk mot Vesten, hadde mange av dem samtidig en klar oppfatning av Europas verdier og så på Europa som et senter for kulturell opplysning. Men det var også flere, som Khomjakov, som hadde et mer fiendtlig bilde av Europa.

Kireevskij sa i sin artikkel om forskjeller i opplysningskarakteren i Russland og Europa at det ikke er nødvendig å presse ut europeisk kunnskap, men at man må gjøre den fullverdig ved å berike den med et klassisk russisk og ortodoks åndelige grunnlag:

Одного только желаю я, чтобы те начала жизни, которые хранятся в учении Святой Православной Церкви, вполне проникнули убеждения всех ступеней и сословий наших, чтобы эти высшие начала, господствуя над просвещением европейским и не вытесняя его, но, напротив, обнимая его своею полнотою, дали ему высший смысл и последнее развитие и чтобы та цельность бытия, которую мы замечаем в древней, была навсегда уделом настоящей и будущей нашей православной России...²⁸

Oppsummerende kan vi si at slavofile på 1830-40-tallet kritiserte Vesten på et religiøst og kulturelt grunnlag. De klarte å se både fordeler og ulemper med den vestlige utviklingen og prøvde å sammenligne, utvide og kanskje tilpasse den til den russiske virkeligheten. For dem var Russland en del av Europa og de så nødvendigheten av å bruke europeiske erfaringer for å unngå å gjøre de samme feilene som Europa hadde gjort i den videre utviklingen av det russiske samfunnet.

Sterkere antivestlige og fiendtlig tendenser utviklet seg senere og baserte seg på et nasjonalt grunnlag. Denne utviklingen ble forsterket etter det polske opprøret i 1863, med den vestlige reaksjonen på dette og på Krimkrigen. Russerne fikk her bekreftet sine mistanker om at vesten egentlig er fiendtlig innstilt overfor Russland. Danilevskijs bok *Europa og Russland* er et godt eksempel på hvordan det var mulig å sette sammen religiøse, politiske og patriotiske elementer og utvikle dem til en egen nasjonal utviklingsteori. I Danilevskijs framstilling fikk Europa en klar posisjon som fiende. Derfor ble det Russlands oppgave å motstå og beskytte seg mot Europas aggresjon.

²⁸ Киреевский.И.В, *О характере просвящения Европы и о его отношении к просвящению России*, URL: http://www.hrono.info/libris/lib_k/kireevskiy1.html

3.2 Panslavisten Nikolai Danilevskij

Under debatten på slutten av 1800-tallet oppsto panslavismen som en egen retning med hensyn til Russlands forhold til seg selv og omverdenen. Det som etter hvert ble til den panslavistiske bevegelse, og som vant støtte hos så vel liberale som konservative tenkere, ble sett på som en videreutvikling av den ”offisielle nasjonalismen” under tsar Nikolaj I.²⁹

I 1869 kom Nikolai Danilevskij (1822-85) med sin bok *Russland og Europa* der han utviklet sin teori om kulturhistoriske typer. I ettertid har dette verket blitt betegnet som panslavismens katekisme.³⁰

Danilevskij mente at menneskehetens historie ikke skulle betraktes som en sammenhengende utvikling delt i ulike tidsperioder. Han mente at vi i stedet burde rette oppmerksomheten mot hvordan forskjellige kulturer er knyttet til ulike nasjoner eller grupper av nasjoner, og brukte i denne forbindelse begrepet kulturhistoriske typer.

Danilevskij hevdet at hver av disse typene hadde sin egen historie og at de utviklet seg, og levde sitt liv, uavhengig av hverandre.³¹ Han delte sivilisasjonene i ti forskjellige kulturhistoriske typer: Kinesisk, indisk, gresk, hebraisk, egyptisk, gammelsemittisk, iransk, romersk, arabisk, germansk – romansk/europeisk og deretter en ny ellefte type, den slaviske, som skulle oppstå på russisk initiativ.³²

Danilevskij mente at den europeiske sivilisasjonen var i ferd med å avkrefte og at ”Europa råtner!”³³ I følge hans teori skulle alle kulturhistoriske typer gjennomgå noen faste utviklingsperioder: Først kom en etnografisk periode, deretter en periode for statsdannelse og til slutt en sivilisasjonsperiode. Den siste karakteriserte han som en oppblomstring av kunst og filosofi som alltid skjer forut for en oppblomstring av vitenskapen. ”Kulturens siste frukt er vitenskapen; når den først er drevet fram, pleier sammenbruddet å være nær”.³⁴ I følge Danilevskij skjedde oppblomstringen av europeisk kunst og kultur i barokktiden på 1500 – 1600-tallet. Den etterfølgende og imponerende teknisk-/naturvitenskapelige oppblomstringen av den europeiske kultur er derfor trolig ikke noe mer enn en siste krampetrekning – på samme måte som en plante etter en lang grotid blomstrer opp før den dør.³⁵

Voldelighet og en overdreven individualisme er i følge Danilevskij de mest utpregede karaktertrekk knyttet til den europeiske sivilisasjonen. Europeerne kunne imponere med vitenskap,

²⁹ Nistad 2004, s.182

³⁰ Ibid.

³¹ Krag, 1990, s.126

³² Copleston, 2003, s.190

³³ Krag, 1990, s.137

³⁴ Krag, 1990, s.138

³⁵ Nistad, 2004, s.187

teknikk, kunst og politikk, men deres religion var falsk og førte til ateisme og materialisme. Negative fenomener som føydalisme, katolisisme, protestantisme, ateisme, liberalisme, sosialisme, kapitalisme og kolonialisme var alle frambrakt av europeernes trang til vold og selvhevdelse.³⁶

I følge Danilevskij hadde Europa hatt et mystisk hat til Russland, som er vanskelig å forklare, og som egentlig ikke hadde et reelt grunnlag. Russland var på ingen måte mer krigersk enn andre land. Ja, egentlig var det tvert imot, mente Danilevskij. Russland var et fredselskende land. Russland hadde aldri ført krig med henblikk på erobringer, men bare for å utvide rikets naturlige grenser. Russland hadde aldri hatt kolonier. Derfor var Russland på ingen måte en imperialistisk makt. Europeisk hat mot Russland, kan ifølge Danilevskij, bare forklares med at "Vesteuropa og Russland er to forskjellige kulturhistoriske typer og at Europa hater og frykter ut fra sine dypeste instinkter det unge folk som kommer til å avløse det på historiens skueplass".³⁷

Danilevskij hevdet at Europa aldri vil betrakte Russland som et frendefolk av europeisk type. Europa vil aldri oppfatte Russland som likeverdig og likeberettiget. Russland hører ikke med i den europeiske folkefamilie.³⁸ Av den grunn må de slaviske folk forenes i en politisk union for å beskytte seg mot Vest-Europa. Men først må russere selv forstå at de aldri vil kunne bli en del av Europa. Den falske identifisering med Europa har fått russerne til å ofre sine egne, og sine slaviske brødres, interesser til fordel for alleuropeiske interesser. Det blir uunngåelig krig mellom Europa og Russland, og for Danilevskij er det bare et tidsspørsmål før denne krigen bryter ut. Men han er ikke i tvil at det er slaverne som vil seire i denne kommende krigen.³⁹

3.3 Konstantin Leontjev

Konstantin Leontjev (1831-1891) videreutviklet ideene til Danilevskij og tegnet et meget skarpt bilde av Europa som en betydelig trussel mot Russland. I sin bok *Bysantinismen og slaverne* fra 1875, presenterte han sin teori om bestemte faser i utviklingen av et samfunn.⁴⁰ Med sin bakgrunn som praktiserende lege utviklet han noe som kan ligne på en biologisk lovmessig teori der et samfunn (som kroppen) gjennomgår tre faser:

³⁶ Nistad, 2004, s.188

³⁷ Krag, 1990, s.134-36

³⁸ Krag, 1990, s.134

³⁹ Nistad, 2004, s.189-90

⁴⁰ Леонтьев, *Византийство и Словянство*, кап.VII, URL: <http://knleontiev.narod.ru/texts/vizantizm.htm>

- Den opprinnelige enkelhet
 - Aristokratisk politisk struktur i ferd med å finne seg selv
- Den blomstrende kompleksitet
 - Enevelde med politisk, kulturell, vitenskaplig og militær oppblomstning og makt
- Den sekundære enkelhet
 - Demokrati og degenerering

I følge denne teorien vil det ta ca 1200 år for en stat å gjennomgå disse tre fasene og den lengste av disse, den midterste, vil normalt vare i ca 600 år. Men som kroppen kan også staten bli smittet av bakterier og virus og bli syk, i verste fall gå til grunne og bli ødelagt.

Leontjev mente at innføring av demokrati er et tydelig tegn på degenerering og de samfunn som har innført det, står foran sitt sammenbrudd. Kommunisme og sosialisme er siste etappe i denne degenereringen. I tråd med dette hevdet han at Europa sto foran oppløsning og undergang, mens Russland – som på grunn av det mongolske åket ”frøs” prosessen i 300 år – nå sto foran sin blomstringstid som folk og stat. Han mente at de europeiske kulturstatene ville bli oppløst og inngå i en felles union, med felles regjering og etter hvert utvikling av en materialistisk felles kultur som går over i anarki og barbari.

Leontjev tegnet et klart fiendebilde. Det er avgjørende at Russland umiddelbart bryter absolutt all kontakt med Europa og demmer solid opp for skadelig og degenererende europeisk innflytelse. Russland må aldri kopiere europeiske demokratiske idealer, institusjoner og prosesser. Russland må rette blikket mot Kina og India og utvikle sin egen russisk-/asiatiske sivilisasjon, men grunnlagt på verdiene i den ekte bysantinske kristendom.

I motsetning til Danilevskij mente Leontjev at det ikke var noe å hente i et samarbeid med de andre slaviske nasjoner. Polen, Serbia og Bulgaria er forrædere mot den slaviske sak. Polen har snudd ryggen til den eneste sanne tro, Bulgaria og Serbia forsøker å lure Russland til militær støtte, men har egentlig snudd ryggen til den ortodokse kultur. Leontjev oppfordret russerne til å slutte å være politisk naive. Det Europa tilbyr Russland er dødelig smitte i form av demokrati og liberal tenkning. Russland må lure Europa, spille på motsetninger og skape konflikter internt i Europa for å redde det fra diktatur eller anarki.

3.4 Eurasianisme

”Eurasianisme” oppstod som en bevegelse omkring 1920 blant russiske emigranter i eksil.

Avskåret fra Russland ved revolusjon hadde de med seg det de opplevde som sitt tragiske tap av land, ødeleggelsen av russisk kultur og samfunnets gamle tradisjoner. Dette var den emosjonelle base der Eurasianistene utviklet en egen forståelse av grunnlaget for russisk egenart. De

publiserte en rekke bøker, tidsskrift og innlegg i ulike emigrantmedier der de behandlet filosofi, russisk historie og politiske spørsmål. De organiserte mange forelesninger og felles samlinger. Bevegelsen hadde sterke miljøer i flere land og i storbyer som Prag, Sofia, Berlin, Beograd, Brussel, Harbin og Paris hadde de egne senter. Bevegelsen samlet en stor gruppe russiske intellektuelle med en bred og tverrfaglig kunnskapsbase, som jobbet organisert mot et felles mål, en felles idé som skulle bringe Russland tilbake som en ledende og blomstrende kulturnasjon.⁴¹ Til tross for omfattende aktivitet i flere land mistet bevegelsen sin kraft på slutten av 1930-årene, da den praktisk talt døde ut.

I følge Pål Kolstø mente eurasiatene at Russland hadde en egen misjon i verden og en historisk utviklingsvei som ikke kunne sammenlignes med Vestens. Russisk språk er et slavisk språk, men det har likevel lite til felles med de vestlige og sydlige slaviske folkene. Russere er, i følge eurasiatene, sterkt påvirket av de finskugriske og tyrkiske gruppene som bor i Russland og derfor utgjør alle som bor der en felles nasjon. Denne nasjonen er russisk og mangfoldig på samme tid. Den er ikke europeisk eller asiatisk, den er eurasiatisk.⁴²

Nistad mener at eurasianismen kan betraktes som en videreutvikling av slavofilenes teorier om konflikten mellom den russiske- og den europeiske sivilisasjon og Danilevskijs teori om de kulturhistoriske typene. Eurasiatene mente at den europeiske sivilisasjon ikke kan gjøre krav på å være en global allmennmenneskelig sivilisasjon, og at forsøk på sivilisasjonseksport er dømt til å mislykkes. Russland utgjør en egen euroasiatisk sivilisasjon, skapt av russere og tyrkiske folkeslag. For å overleve må Russland frigjøre seg fra den europeiske sivilisasjon, en gudløs, materialistisk og imperialistisk sivilisasjon.⁴³

3.4.1 Nikolaj Trubetskoj

Filosofen, filologen og etnologen Nikolaj Trubetskoj (1890-1938) var den fremste av eurasiatenes teoretikere. Fra 1923 var han professor i slavisk filologi ved Universitetet i Wien. Hans viktigste historiefilosofiske arbeider er: *Europa og menneskeligheten* (1920), *Arven etter Dsjengis-khan - Blikk på russisk historie ikke fra vest, men fra øst* (1925) og *Om problemet russisk selverkjennelse* (1927).⁴⁴ I Russland kom hans første publikasjoner ut i 1958 og temaene var lingvistiske spørsmål. Så sent som i 1990 startet utgivelsen av hans verker som framstilte eurasiatiske ideer.⁴⁵

⁴¹ Orlova, 1998, s.96

⁴² Kolstø, 1999, s.288

⁴³ Nistad, 2004, s.247

⁴⁴ Nistad, 2004, s.247

⁴⁵ Orlova, 1998, s.173

Trubetskoj mente at det tsaristiske regimet bidro til europeisering og vestliggjøring av Russland og han så på revolusjonen i 1917 som en ”naturkraft for å feie bort det europeiserte Russland”.⁴⁶ Samtidig hadde Trubetskoj ingen tro på bolsjevikenes regime der det etter hans oppfatning vokste fram et falskt ideokrati. Ideokratiet er en styreform, hvor den politiske makten ligger hos en utvalgt elite og samfunnsutviklingen underordnes en overordnet ide. I følge Trubetskoj må ”en skapende verdensanskuelse baseres på de kulturelle fellestrekkene til en sivilisasjon, ikke på gruppeinteresser, rasisme eller sneversynt nasjonalisme”. Han kalte Sovjetunionens regime for ”pseudoideokrati”.⁴⁷ Dette i motsetning til det ideelle ideokrati som han selv forfektet.

Eurasianistenes sterke reaksjoner mot Vesten kan delvis forklares ut fra deres fortolkning av den russiske revolusjon, som de så som et utslag av en vestlig ide og Russland som en arena eller et eksperiment for dens realisering. Trubetskoj mente at Bolsjevismen er ”en motstandsbevegelse og den er god til å ødelegge, men har ikke kraft til å skape”.⁴⁸ Derfor vil den dø ut, og bli erstattet av en kreativ og skapende kraft. Han lurte på om denne kraften i framtiden vil være eurasianisme. Dette synet på revolusjonen kan være en grunn til at eurasianistene vendte seg mot Øst og der fant røttene til russisk historie og egenart.⁴⁹

Eurasiatene legger en spesiell vekt på det mongolske og asiatiske elementet i russisk historie. Trubetskoj benektet at man kan bruke uttrykket ”åk” for å beskrive forholdet mellom russere og tatarer. Han mente at Russland var en direkte etterfølger av Dsjengis-khans rike.⁵⁰ I følge Trubetskoj utgjør det russiske imperium/ Sovjetunionen sammen med Mongolia, en selvstendig euroasiatisk sivilisasjon. Grunnlaget for den ble skapt gjennom mongolenes erobringer på 1200-tallet da det oppstod et asiatisk-europeisk storrike.

Trubetskoj mente at Russlands nasjonale oppgave er å skape en eurasiatisk sivilisasjon basert på gudfryktighet, lydighet og nøkternhet. Historisk sett representerte den russiske stat en forening av den kristne arven fra Bysants og mongolenes statskunst.⁵¹ Dette synet ble flere tiår senere videreutviklet i Lev Gumilevs arbeider. I følge Tolz⁵² ble Gumilev eksponent for en retning som mente at den genuine russiske identitet kan spores tilbake til steppekulturen som ble grunnlagt under tartar-/mongolinvasjonen av Russland. Gumilev mente at denne ikke-kristne kulturen ikke hadde oppført seg fiendtlig mot det kristne Russland. Ja, tvert imot mente

⁴⁶ Nistad, 2004, s.249

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Orlova, 1998, s.97

⁴⁹ Ibid. URL

⁵⁰ Tolz, 2001, s.147

⁵¹ Nistad, 2004, s.247-248

⁵² Tolz, 2001, s.150

han at denne kulturen la grunnlaget for en distinkt russisk identitet. Sammensmeltet med den russiske ble dette en egen sterk og unik kultur, i en verden helt for seg selv, som både Vesten og Islam forholdt seg fiendtlig til.

3.4.2 Lev Gumilev

Lev Gumilev (1912-1992, Sankt-Peterburg), var en av de mest omdiskuterte og populære faglitterære forfatterne på 1990-tallet. Gumilev er skaperen av den ”etnogenetiske teori” som han blant annet har beskrevet i sin bok *Etnogenes og jordens biosfære* fra 1979 (*Этногенез и биосфера Земли*). Hos Gumilev er det tre ideer som kan beregnes som de viktigste. Det er ideene om etnogenese, passionarnost og det eurasiatiske.

Når jeg har valgt å bruke noe plass på Gumilev og ideene om pasionarnost i denne oppgaven, er det fordi dette er tanker mange henviser til i dagens debatt. Et eksempel er Boris Gryzlov som inntil nylig var partileder i ”Det forente Russland.” Når Gryzlov beskrev arbeidet med utformingen av paritets ideologiske plattform, viste han til at idéen om pasionarnost vil få en viktig plass. I min omtale av Gumilevs tanker har jeg valgt en mest mulig direkte oversettelse. For en norsk leser kan ideene hans framstå som noe spesielle, men i en russisk sammenheng oppfattes de av mange som relativt naturlige og vitenskapelige. For mange er de også en del av det ideologiske bakteppet som former holdingene til Vesten.

Gumilevs utradisjonelle ideer om etniske grupper ble lagt som basis og videreutviklet av ny-urasianister som for eksempel Aleksandr Dugin. I følge Gumilev er etniske grupper (en etnos) et dynamisk system som utvikler seg i samspill med det geografiske området (landskap) og sosium (folkemasser). Begrepet ”etnos” er ikke det samme som rase eller nasjonalitet. Etnoser fødes, utvikles og dør. De gjennomgår prosesser som Gumilev beskriver som naturlige faser av etnogenese. Etnogenes, er i følge Gumilev, et geografisk og naturlig fenomen som vises i mekanismer om hvordan mennesker tilpasser seg naturlige omgivelser, reproduserer og utvikler seg.⁵³ Etnogenese er en slags utviklings- eller seleksjonsprosess som gjennom flere faser kan strekke seg over mer enn tusen år (1200 – 1400 år). Gjennom en slik prosess blir etnoser ”formet, utviklet og gravlagt.”⁵⁴

Gjennom etnogenese danner hver etnos sin unike ”stereotypiske atferd”,⁵⁵ oppfattelse av verden, levemåte og kultur. Derfor mente Gumilev at det er uaktuelt å snakke om en felles utviklingsprosess eller om en felles historie som dekker alle etnoser. Hver etnos (etniske

⁵³ Verbitskaja, 2002, *Lev Gumilev*, URL: <http://www.kulichki.com/~gumilev/GW/gw200201.htm>

⁵⁴ Ivanov, 1992, *Mekhanism etnogeneza kak instrument issledovanija etnokultury*. URL: <http://www.kulichki.com/~gumilev/ideas.html>

⁵⁵ Коваленко, 2001, s.3. *Учение Л.Н.Гумилева и пути развития России*. URL: http://www.e-journal.ru/p_euro-st1-20.html

gruppe) går også gjennom ulike transformasjonsfaser som alltid oppleves som kriser. I slike kriser er det viktig, i følge Gumilev, å forandre stereotyper for atferd og ha vilje til å akseptere den nye fasen. I denne prosessen har hvert etnos sin egen intensivitet med ulike konsekvenser. Variasjoner av passionarnostnivå spiller her en viktig rolle.

Passionarnost` (lat. passio) eller lidenskap, kan betraktes som en ”motor” for historisk framgang; som en prosess skapt av naturens lover og kan ikke ses som en sosiologisk prosess. Dens energi finnes i alle betydningsfulle historiske begivenheter og den er drivkraften i all historisk utvikling. Gumilev ga ikke selv noen klar beskrivelse av hvordan passionarnost egentlig ble dannet. Men teorien ble forsøkt videreutviklet av hans etterfølgere.⁵⁶ Noen forklarer passionarnost som en slags energi som dannes i sterke biokjemiske og eksplosive prosesser ute i verdensrommet og som ”slår ned” på noen avgrensede områder på jorden i ulike tidsperioder. Disse påvirkningsperiodene kalles for ”passionariske dytt” (пассионарные толчки).⁵⁷ Periodene er ekstremt intensive og utløser et uvanlig høyt nivå av sosial aktivitet i områdene som blir påvirket. Denne aktiviteten kan i neste omgang føre til dannelse av nye etnosar eller superetnosar.

Begrepet passionarnost brukes av Gumilev ikke bare i teorien om etnogenese og mekanismer for dannelse av nye etnosar eller superetnosar, men anvendes også på det individuelle plan. I denne konteksten kan passionarnost betraktes som en dominant drivkraft, den innerste lidenskap til handling (som kan være bevisst eller ubevisst) og som retter seg mot realiseringen av bestemte mål (som ofte kan være illusoriske og idealistiske). I følge Gumilev kan lidenskapen være så sterk at passionarister kan ofre mange liv, også sitt eget, og de klarer ofte ikke å se konsekvensene av sine handlinger. Passionarnost er et attributt ved underbevisstheten. Typiske representanter var Suvorov og Napoleon.⁵⁸ I tillegg til dette har passionarnost en kvalitet til som er viktig: Den er faktisk smittsom og oppfører seg lik elektrisiteten som spres gjennom tilgjengelige nettverk og kabler.

En passionarisk person har evne til å engasjere folkemassene rundt seg og mobilisere folk for de idealer og mål han eller hun vil kjempe for. Men han blir ikke alltid en heroisk skikkelse som alle andre blindt følger. Nei, han er med i dypet av folkemassene, smitter dem med sine ideer og styrke og utfordrer potensialet som ligger der. Fordi passionarnost er en form for energi er det umulig å snakke om noen etiske og moralske kriterier ved den. Det er bare

⁵⁶ Mer informasjon om passionarisk opphav finnes på: Gumilevica, вопрос/ответ: Что может является первопричиной пассионарных толчков, вызывающих вспышки этногенеза?
URL:<http://gumilevica.kulichki.net/faqs/faqs03.htm#Q3>

⁵⁷ *Пассионарность*, Мир словарей, URL: http://mirslovari.com/content_fil/PASSIONARNOST-7769.html

⁵⁸ Гумилев, *Этногенез и биосфера Земли*. Часть 6, Пассионарность в этногенезе. URL: <http://gumilevica.kulichki.net/EBE/ebe06.htm>

bevisste tanker som kan være gode eller onde, ikke impulser og energier. Passionariske personer bærer derfor med seg et todelt potensial: De kan skape og bygge, eller mobilisere til kriminalitet og ødeleggelse.⁵⁹

Ved hjelp av begrepet passionaritet forsøker Gumilev å argumentere for at hver etniske gruppe er unik og har sin egen utviklingsvei som ble formet i tett samspill med de geografiske og sosiale omgivelsene. På denne måten forklarer han likheten, og det felles "energifelset" mellom noen etniske grupper, som for eksempel russere og andre etniske grupper som bor på det Eurasiske kontinent.

For Gumilev finnes det hierarkiske forhold mellom etnos. På toppen finner vi superetnos som for eksempel den russiske, vesteuropeiske og islamske. For Gumilev er den russiske superetnos i slekt med tyrkiske folkeslag som ble forent på Eurasias stepper for å motstå den negative påvirkningen fra det katolske Europa. En "Superetnos" er, i følge Gumilev, en etnos som klarer å underlegge seg andre subetnos.⁶⁰

Gumilev forklarer etniske konflikter med positiv eller negativ komplementaritet.⁶¹ I følge ham har alle en slags underbevisst følelse som hjelper oss til å forstå hva som er mitt og ditt. Etnos med positiv komplementaritet kan leve fredelig sammen over lang tid uten å skade hverandre. Negativt komplementaritet fører til at etnos, eller superetnos, som regel ødelegger hverandre. Han sier at et slikt scenario vil føre til at en etnos vil bli ødelagt og oppdelt og at noen av disse delene vil inngå i en annen superetnos.

I følge Gumilev, er den russiske etnos ung, den har eksistert i cirka 800 år. Den europeiske etnos er mye eldre og har eksistert cirka 500 år lengre enn den russiske. Dette er grunnen til at det kan bli en tragedie for Russland å komme inn i en "felles europeisk familie" hvor Russland vil miste sin identitet og sitt karakteristiske preg som en stor nasjon.⁶²

Gumilev mente at den russiske etnos er en superetnos, fordi den har det høyeste passionaritetnivå, har klart å spre seg over store geografiske områder og har lagt andre etnos under seg. Men samtidig overlevde de underordnede etnos. På grunn av det spesielle russiske forholdet ble disse aldri annenrangs borgere. De fikk samme rettigheter som russere i nasjonsbyggingsprosessen. Derfor er det bare den russiske superetnos som kan ta på seg den

⁵⁹ Гумилев, *Этногенез и биосфера Земли*. Часть 2, Пассионарность. URL: <http://gumilevica.kulichki.net/EAB/eab02.htm>

⁶⁰ Ivanov, 1992, URL

⁶¹ Коваленко, 2001, s.8, URL

⁶² Krasteva, 2003, URL

ledende funksjon i framtiden. Den russisk ideologi må være en felles statlig ideologi som tar hensyn til alle etnosar som bor i Eurasia.⁶³

I sin bok *Fra Rus til Russland* prøvde Gumilev å analysere dagens situasjon og forutsi Russlands framtidige utvikling. I følge ham er det russiske superetnos nå inne i slutten av en brytningstid. Neste fase blir ca 300 års ”gyllen tid.” I denne perioden vil landet høste sin historiske avling og danne en fantastisk kultur.⁶⁴

I sitt siste intervju til tidsskriftet *Sotsium*, som Gumilev ga i 1992, fortalte han at meningen med eurasianismen er å slå sammen vitenskaper som historie, geografi og naturvitenskap for å bekjempe den kollektive og ubevisste trang til Europa-sentrisme. Gumilev sa at ”vi må ikke bare finne fiender - det er nok av dem, men vi må også finne venner som vi kan stole på. Jeg tror at slike venner kan være tyrkere og mongoler, mens engelskmenn, franskmenn og tyskere bare er flinke til å utnytte andre”.⁶⁵ Sitt siste intervju avsluttet han med ordene: ”Jeg vet én ting - Russland kan bare bli reddet som et eurasiatisk imperium og bare gjennom eurasianisme”.⁶⁶

3.4.3 Ny-eurasianismen: Aleksandr Dugin

Aleksandr Dugin ble født i 1962 og bor i Moskva. Han er interessant av flere grunner. For det første har han videreutviklet eurasianismen til det som i dag kalles ny-eurasianisme. For det andre sto han i begynnelsen av 1990-tallet nær Gennadij Ziuganov og han skal ha spilt en betydelig rolle i utviklingen av kommunistpartiets nye ideologiske plattform. For det tredje er han meget aktiv i den russiske samfunnsdebatten og mener selv at hans ideologiske plattform påvirker flere av dagens makthavere, politiske partier og aktører. På 90-tallet skal Dugin også ha uttrykt beundring for visse aspekter ved den nazistiske bevegelsen i Tyskland, men dette ser ut til å være glemt i dag.⁶⁷

I følge Dugin skiller ny-eurasianismen seg fra den klassiske eurasianismen. Han mener at ”klassikerne” hadde utviklet en ideologisk og sosialpolitisk basis for forståelse av historiske fenomener i Russland, men bare ny-eurasianistene har klart å utvide ideologien til en konkret og målrettet bevegelse som det er mulig å realisere.⁶⁸ I 2001 var Dugin med på å starte

⁶³ Siskin, 1998, *Utsjenie Gumileva, evrazijstvo i russkij vopros*, URL: <http://www.kulichki.com/~gumilev/GW/gw233.htm>

⁶⁴ Коваленко, 2001, s.9. URL

⁶⁵ Savkin, 1992, *Lev Gumilev*, Biblioteka dumajusjtsjego o Rossiii, URL: http://www.patriotica.ru/religion/gumilev_int.html

⁶⁶ Ibid. URL

⁶⁷ Umland, 2008, *Moscow's New Chief Ideologist: Ivan Demidov*, URL: <http://www.globalpolitician.com/print.asp?id=4333>

⁶⁸ Evrazia 1 URL: <http://evrazia.org/modules.php?name=News&file=article&sid=225>

bevegelsen "Evrazija" og erklærte full støtte til president Putin. I 2002 ble bevegelsen registrert som det politiske partiet "Evrazija" med eget program og statutter.

I manifestet *Evrazija*⁶⁹ skriver Dugin at nasjonalismen til tsardynastiet Romanov var formalistisk og imiterte europeiske regimer. Den sovjetiske patriotismen ignorerte nasjonalfølelser, ødela tradisjoner og gikk bort fra fedrenes tro. Han mener at det bare var den klassiske eurasianismen som klarte å verdsette Russlands unike multietniske natur. Dette ved å forstå den viktige rollen som arven etter Dsjengis-khan spilte, og endre det russiske synet på Østen. I et historisk perspektiv, i følge Dugin, skiller Russland seg fra Østen, fordi Russland gjennom tusen år har lært av Vestens erfaring, metoder, kunnskap og teknologi, men alt dette bare for å motstå Europas påvirkning og for å beskytte seg selv. Dugin kalte dette for "modernisering uten vesternisering".⁷⁰

I samsvar med Gumilevs teori mener Dugin at det russiske etnos er ungt, nytt og med et høyt passionarnostnivå som kan klare å integrere og utvikle seg til et euroasiatisk superetnos. Til tross for at Gumilev ikke hadde noen klar politisk framstilling av sine ideer, klarte Dugin å videreutvikle argumentasjonen ved å komme med flere geopolitiske teser som han ser som mulige for en framtidige nasjonal og geopolitisk orientering av den russiske staten.

I følge Dugin er det en moderne trend i russiske partipolitikk å kopiere vestens ideologi med liberalisme og demokrati. Dette er godt utviklede ideologier, men de er tilpasset Vestens historie og utviklingsstadium. Han kritiserer denne trenden og argumenterer imot den fordi Vestens ideologi på ingen måte tar hensyn til den spesifikke russiske arv og at de historiske, kulturelle, intellektuelle og logiske faktorer i vest så å si er helt motsatte av de russiske.⁷¹

Dugin mener at Vesten har valgt å prioritere materialistiske og teknologiske verdier på bekostning av de moralske. Han viser her til: "Individualisme, kosmopolitisme, beregning av åndelige og moralske verdier gjennom penger, full benektelse av moral, etikk og humanisme, uansvarlig forhold til den økologiske tilstand, mangel på respekt i forhold til tradisjoner og gamle religioner; støtte til hard markeds konkurranse og ignorering av de svake".⁷²

I følge Dugin er den vestlige sivilisasjonen i dag i en kritisk tilstand. Dette vises ved at Vesten aktivt påtvinger andre folkeslag sine vestlige normer for liv, tankemåte, kultur, økonomi og politikk. Denne aktive påtvinging av vestlige verdier kaller Dugin for globalisering. Samtidig presiserer Dugin at han her snakker mest om amerikanisering av verden og at det i dagens Europa er mange som kan være støttespillere og strategiske partnere

⁶⁹ Evrazia 2 URL: <http://evrazia.org/modules.php?name=News&file=article&sid=62>

⁷⁰ Ibid. URL

⁷¹ Ibid. URL

⁷² Ibid. URL

for Russland i denne prosessen. ”Det Eurasianistiske Russland må spille en befriende rolle og frigjøre Europa fra Amerika og dets politiske, økonomiske og kulturelle kontroll”.⁷³

En av hovedbestanddelene i Dugins univers er geopolitikken. Hans verdensoppfatning er særlig inspirert av den britiske geografen Mackinder og den tyske geografen Haushofer. I følge Mackinder er hovedlinjen i historien, så vel som i moderne internasjonal politikk og kampen mellom kontinentene, en konfrontasjon mellom sjø- og landmakter. Sjømaktene er arvtakerne etter Kartago, antikkens sjøfarts- og handelssentrum. Russland er Romerrikets arvtaker. Moskva er Det tredje Rom. Kampen mellom sivilisasjonene skjer ikke bare på det åpne plan, gjennom offisiell politikk, men også i det skjulte. Dugin sier at selv om det ikke alltid er åpenbart finnes det alltid to hemmelige ordener, den atlantiske og den eurasiatiske, som står mot hverandre.⁷⁴

Boken *Hauu nymb (Vår vei)*, som ble utarbeidet av en gruppe forskere med Dugin som leder, ble publisert i 1999. Den inneholder en samling av teser - ”Strategiske perspektiver for Russlands framtidige utvikling”. I boka understreker Dugin at Russland i dagens geopolitiske situasjon befinner seg i en tragisk tilstand. Før oppløsningen av USSR var Sovjetunionen en balanserende motvekt mot Amerika, men ”i duellen mellom de to supermaktene tapte” USSR. I dag utvikler verden seg i retning av en klar dominans fra den atlantiske blokken, og i fremtiden kan verden komme til å se ut som en stor kopi eller projeksjon av USA.⁷⁵ Dugin sier også at konturene av den framtidige verden avhenger av maktbalansen. For å bygge ”den nye verdensorden” kan det bli satt i verk en taktikk som ”verdendiktatur eller liberal kolonialisme av en ny type”.⁷⁶

I stedet for å følge den amerikanske modellen for globalisering foreslår Dugin et alternativ som han kaller ”multipolær globalisering” eller ”regional globalisering”. Dersom det skjer, vil alle folkeslag i verden kunne leve sammen samtidig som de beholder sin originalitet, frihet og suverene rettigheter. Dugin sier at han står for en ”eurasianistisk føderalisme” eller en ”kombinasjon mellom strategisk enhet og etnokulturell autonomi”.⁷⁷ Forskjellen i levemåte mellom ulike steder i verden skal kombineres med en sentralisert styring som sørger for statenes trivsel og interesser.

⁷³ Evrazia 2 URL

⁷⁴ Østbø, 2005, s.32 URL

⁷⁵ Dugin, 1999, *Vår vei*, s.53-54

⁷⁶ Ibid. s.78

⁷⁷ Evrazia 2 URL

Dugin mener at Russland må gjenopplive de gamle russiske tradisjoner, åndelighet, moral, høye idealer og sterke patriotisme. ”Uten en prioritert gjenopplivelse av den russiske nasjonens eurasianistiske prosjekt har Russland ikke noen sjanser til å realisere seg”.⁷⁸

I manifestet *Evracija*⁷⁹ (fra 2000) hevdet Dugin at ny-eurasianismen hadde solid støtte og forståelse hos mange i maktstrukturen, departementer og statlige organisasjoner. Dugin mente at bevegelsen påvirket mange politiske partier, men framstillingen av eurasianismen i de andre partienes programmer er fragmentert og sammenblandet med motstridende ideologiske elementer. Dette gjør de andre partiene til svake og uideologiske bevegelser som bare kan løse de mest nærliggende og situasjonsbetingede politiske utfordringer.

Høsten 2007, da han presenterte sin nye bok *Postmodernistisk Geopolitikk*, fortalte Dugin hvordan han ser på sin innflytelse overfor dagens russiske politikeres idégrunnlag. Han sa at han i lang tid har analysert de mekanismer som påvirker maktapparatet og dermed skaffet seg erfaringer om hvordan han selv kan styre Russland. Dugin mener at hans idéer blir studert nøye, bearbeidet og så utgitt på nytt av andre forfattere. Men dette plagiatet plager ikke Dugin overhodet og framstilles av ham som en ønsket prosess der han bevisst bruker disse mekanismene for å formidle sine ideer til maktapparatet.⁸⁰

I den samme talen forsøker Dugin å mystifisere sine ideer og budskap ved å gi dem en form for mystisk og ikkerasjonelt opphav. Han påstår at hans arbeid er resultat av en automatisk skriveprosess og at han praktiserer surrealismens metode. Det er som om en usynlig hånd, bortenfor forfatterens bevissthet, fører fingrene over tastaturet og presenterer sitt budskap.⁸¹ Med surrealismens metode mener Dugin at det han skriver kommer fra menneskets underbevissthet. Dette til forskjell fra mediens automatskriving der budskapet etter sigende skal komme fra en ånde verden.⁸² Dugin hevder at teksten kommer til ham mens hjernen ikke er aktiv og at hånden skriver av seg selv. Han mener derfor at hans skrifter hører til en spesiell kategori som egentlig ikke trenger noen forfatter eller leser. De er viktige, blir bare gitt oss og lever sitt eget liv, i en egen dimensjon, uforståelig for vanlige folk.⁸³

⁷⁸ Ibid. URL

⁷⁹ Evrazia 2 URL: <http://evrazia.org/modules.php?name=News&file=article&sid=62>

⁸⁰ Дугин, 2007, презентация ”Геополитики Постмодерна”, URL: <http://www.rossia3.ru/news/2007/12/13/18:22:57>

⁸¹ Wikipedia 1, URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Automatic_writing

⁸² Wikipedia 2, URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Surrealist_automatism

⁸³ Дугин, 2007, URL: <http://www.rossia3.ru/news/2007/12/13/18:22:57>

3.5 Andre tenkere

Det forente Russland ble etter stiftelsen anklaget for å mangle en ideologisk basis. I 2006 startet partiet utformingen av en egen ideologisk plattform. I dette arbeidet kom det fram at partiet, i tillegg til Lev Gumilev, også vil hente inspirasjon fra tenkere som Ivan Iljin, Nikita Moiseev og Dimitrij Likhatsjev.⁸⁴ Dette er tenkere som ofte siteres av de andre sentrale aktørene i den russiske samfunnsdebatten. Det er også grunnen til at jeg i denne delen av oppgaven har valgt å se nærmere på holdningene til Vesten hos disse tenkerne.

3.5.1 Ivan Iljin

Ivan Iljin (Moskva 1883 -1954 Sveits)⁸⁵ var en russisk religiøs og politisk tenker og jurist. I 1918 fikk han sin doktorgrad med tittelen ”Hegeliansk filosofi som lære om Gud og mennesket”. I 1922 ble han forvist til Tyskland for antikommunistisk virksomhet og i 1938 flyttet han til Sveits. Han var professor ved Det Russiske Vitenskapsinstitutt i Berlin og redaktør for tidsskriftet *Russkij kolokol*. I tillegg til dette skrev han mer enn 40 bøker og 300 artikler. Han regnes som en av de største russiske nasjonalistiske ideologer. I 2005 ble kisten flyttet til Russland og han ble begravd i Moskva. For den russiske leser i alminnelighet ble Iljin først kjent etter Sovjetsunionens fall.

Iljin utarbeidet sin egen visjon om hva som må gjøres for å sikre Russlands nasjonale gjenfødelse. Det viktigste er å oppdra det russiske folk slik at det får en russisk nasjonal bevissthet og stolthet. Dette er en oppgave for en sterk og nasjonalorientert elite og det trenges en ny nasjonal idé. I følge Iljin var de ideer som narodnikene hadde (идея народничества), eller demokratiske, sosialistiske, imperialistiske og totalitaristiske ideer, ikke gode og tjenlige for Russland. Russland trengte en ny nasjonal ide som kunne inspirere og gjenføde det framtidige Russland. Denne ideen må være religiøs i sitt opphav og nasjonalistisk i sin betydning. Iljin definerer ideen sin som ”den russiske ortodokse ideen” (идея русского Православного Христианства).⁸⁶

...русские национально мыслящие люди должны быть готовы генерировать эту идею применительно к новым условиям. Она должна быть государственно-исторической, государственно-национальной, государственно-патриотической.

⁸⁴ Центр социально-консервативной политики, 2007, *Концепция издания «Вектор России»*. URL: <http://www.cscp.ru/clauses/52/c/2763/>

⁸⁵ Ильин, Иван Александрович. Биографический указатель. URL: http://www.hrono.info/biograf/ilin_i.html

⁸⁶ Ильин, *О русской идее*, URL: http://www.hrono.info/statii/ilin_rusidea.html

Эта идея должна исходить из самой ткани русской души и русской истории, из их духовного лада.⁸⁷

Iljin mente at Russland ikke måtte kopiere Vesten. Vesten har sine egne feiltakelser, lidelser, svakheter og vestlig kultur er ikke ideell. Russland har sin egen vei og sine egne oppgaver. Russlands misjon (kall) er i følge Iljin å være selvstendig og ikke kripe for andre; å skape og ikke kopiere; å vende seg til Gud og ikke ligne på naboer, å se verden på en russisk måte og å finne russisk form og betydning: ”Vi (russere) er ingen lærlinger av, og ingen lærere for, Vesten. Vi er Guds lærlinger og lærere for oss selv”. Iljin mente at alle russere har en felles oppgave i å skape russisk kultur: ”творить русскую самобытную духовную культуру - из русского сердца, русским созерцанием, в русской свободе, раскрывая русскую предметность. И в этом - смысл русской идеи”.⁸⁸

For å oppsummere kan vi si at Iljin mente at grunnlaget for en russisk nasjonal gjenfødelse må ligge i ortodoksien, historisk kontinuitet, monarkisk rettsbevissthet, ny åndelige nasjonalisme, russisk statsordning, privat eiendom, en ny ledende elite, en ny russisk karakter og en ny russisk kultur.

3.5.2 Nikita Moiseev

Nikita Moiseev (1917-2000 Moskva) var en prominent russisk vitenskapsmann innen mekanikk og matematikk. Han var fullverdig medlem av Det Sovjetiske (senere russiske) vitenskapsakademiet. Blant hans spesialiteter var anvendt matematikk, væskers dynamikk, systemanalyse, kontroll med kunstige objekter i verdensrommet, biosfærens dynamikk (inkludert konsekvensene av en kjernefysisk krig og atomvinter). Han skrev 35 monografier og mer enn 300 artikler.⁸⁹

Moiseev utarbeidet en miljøideologi som baserte seg på hans ideer om noosfæra. Grunnlaget for disse ideene ble utviklet av Vladimir Vernadskij (1863-1945).⁹⁰ I sin bok *Biosfære* (1926) utviklet Vernadskij en teori om at moderne mennesker er en geologisk kraft som former og påvirker jordens fysiske tilstand. Av denne grunn er det avgjørende for jordens framtidige utvikling at menneskeheten tar et felles ansvar for sine handlinger og forstår sin påvirkning av biosfæren. Dersom fornuften seirer kan det dannes en noosfære. Noosfære betyr ”sfære av fornuft” (сфера Разума), menneskehetens kollektive fornuft.⁹¹

⁸⁷ Ильин, Иван Александрович. Биографический указатель. URL: http://www.hrono.info/biograf/ilin_i.html

⁸⁸ Ильин, *О русской идеи*, URL

⁸⁹ Moiseev, biografi, URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Nikita_Moiseyev

⁹⁰ Vernadsky, biografi, URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Vernadsky

⁹¹ Моисеев, *С мыслями о будущем России*, URL: <http://www.yabloko.ru/Union/MMYA/Moiseev/moiseev.html>

Moiseev fikk sans for disse teoriene og videreutviklet dem. Han mente at fremtiden bare kan sikres ved en "epoke av noosfære" der natur, mennesker og samfunn vil sameksistere i "koevolusjonens regime."⁹² Det vil si i et regime hvor det skjer en felles og harmonisk utvikling av natur, miljø og samfunn. Han mente at det må være et mål for den moderne sivilisasjon å skape vilkår der realiseringen av koevolusjonen blir mulig. Begrepet "sustainable development" eller "bærekraftig utvikling" må i følge Moiseev forstås og benyttes som en felles strategi for videre utvikling av verdenssamfunnet på vei mot noosfæren.⁹³

I arbeidet med denne oppgaven har jeg registrert at ideen om noosfære blir brukt av flere russiske ideologer. Et eksempel er Boris Gryzlov fra Det forente Russland. Gryzlov omtaler Moiseev og hans idé om noosfære som en av de viktigste kildene i den framtidige utarbeidelsen av partiets ideologi.⁹⁴ Samtidig registrerer jeg at begrepet noosfære oftere brukes med referanse til Vernadskij enn til Moiseev.

I tillegg til miljøspørsmål engasjerte Moiseev seg aktivt i debatten om russisk identitet. For ham representerte Russland en helhet med en selvstendig sivilisasjon. Det faktum at russere representerer 80 prosent av Russlands befolkning, og at det finnes andre etniske folkegrupper med egne kulturer og religioner, betydde ingenting for Moiseev. Russland, sier han, er en symbiose av forskjellige folkeslag og ulike kulturer. Russland er en legering (сплав) som etter hvert har utviklet sin egen og felles verdensanskuelse og levemåte.⁹⁵

Moiseev brukte elementer fra eurasianismen, men ønsket å tilpasse den klassiske varianten til dagens behov. Den russiske nasjon er i følge ham en nasjon som er helt unik, med sin egen østlige identitet og med en sterk symbiose til vest og til den islamske verden. I følge ham har den russiske verden lært seg å leve sammen med den islamske verden. Dette må ikke glemmes, men utvikles og brukes videre. For Moiseev symboliserte den eurasianistiske ideen "en bro mellom to hav"⁹⁶, mellom øst og vest. Moiseev trodde at Russland kunne bruke framgang og erfaringer fra både vestlige og østlige sivilisasjoner og inkludere deres verdier i en ny eurasianistisk syntese. Dette vil danne et solid grunnlag for trivsel og stabilitet i Russland samtidig som det også vil bidra til en global politisk stabilitet og fred.

Samtidig mente Moiseev at den russiske sivilisasjon var veldig forskjellig fra den vestlige, europeiske sivilisasjonen. Moiseev var helt enig med Danilevkij om at Europa har en dyptgående fiendtlig innstilling til Russland. Derfor har alle russiske tsarers forsøk på å bli en

⁹² Моисеев, *С мыслями о будущем России*, URL: <http://www.yabloko.ru/Union/MMYA/Moiseev/moiseev.html>

⁹³ Ibid. URL.

⁹⁴ Центр социально-консервативной политики, 2007, *Концепция издания «Вектор России»*. URL: <http://www.cscp.ru/clauses/52/c/2763/>

⁹⁵ Моисеев, 1997, *Русский вопрос*, URL: http://21next.capital.ru/NIKITA_MOISEEV/Moiseev-97-RQ.htm

⁹⁶ Ibid. URL

del av Europa blitt avfeiet av europeerne på en nedverdiggende og gemen måte. Moiseev så forskjeller mellom behovet hos den russiske overklassen, som ønsket å bli europeere, og behovet til vanlige folk som egentlig vendte seg til øst for å finne frihet. I følge Moiseev hadde russere en del konflikter også i øst, men problemene var ikke så store og uløselige som i vest. Derfor mente Moiseev at Russland ikke måtte prøve å komme inn i Europa, men lære seg til å bruke de spesielle karakteristiske trekkene, og det naturlige menneskelige potensial, som russisk sivilisasjon har for å bli en god og likestilt partner for Europa.

Moiseev definerer det verdensøkonomiske system som en "verden av transnasjonale korporasjoner" (МИР ТНК- транснациональных корпораций).⁹⁷ Ingen land kan isolere seg fra denne verden, men det finnes forskjellige måter å delta på, mente han. Det er mulig å være bare "et råstoffhaleheng" (сырьевой придаток) til de rike (страны золотого миллиарда) eller å bli en likestilt partner.⁹⁸ Moiseev påsto av Vesten trenger Russland, men bare for å få tilgang til ressurser og territorium. Vesten har ingen interesse i forhold til det russiske folk og deres kultur.⁹⁹ Derfor mente han at det er viktig å lære seg å danne sine egne solide korporasjoner som vil være konkurransedyktige på verdensbasis og jobbe med utvikling av egen høyteknologi. Hvis det ikke blir gjort vil Russland bli utarmet og utnyttet på alle mulige måter, inkludert eksport av russisk intellekt til mer velstående land:

В противном случае мы окажемся на периферии этого мира и подвергнемся всем мысленным видам эксплуатации. И самое страшное, что сулит нам "дьявольский насос" - не перекачка капиталов и ресурсов, а перекачка интеллекта нации в более благополучные страны, т.е. снижение генетического потенциала народа.¹⁰⁰

3.5.3 Dmitrij Likhatsjev

I motsetning til Moiseev, mente Dmitrij Likhatsjev at Russland har lite å gjøre med Asia og at landet i kulturell kontekst fullt og helt tilhører Europa. Dmitrij Likhatsjev (1906-1999, St. Petersburg) var en kjent russisk filolog. Han var fullverdig medlem av Det sovjetiske (senere russiske) vitenskapsakademiet. Blant hans spesialiteter var russisk litteraturhistorie, gammelrussisk og russisk kultur. Han skrev mer enn 500 vitenskapelige verk og 600 artikler. President Putin innviet året 2006 til Likhatsjevs minne.¹⁰¹

⁹⁷ Моисеев Н.Н., Львов Д.С., 2001, *Россия в поисках нового пути* URL: <http://nnmoiseev.ru/root.htm>

⁹⁸ Ibid. URL

⁹⁹ Моисеев Н.Н., Львов Д.С., 2001, URL

¹⁰⁰ Моисеев, *Остановить сползание в небытие! (Если это возможно?)!* URL: <http://nnmoiseev.ru/st0024.htm>

¹⁰¹ Лихачев Дмитрий Сергеевич, biografi, URL: <http://likhachev.lfond.spb.ru/>

Likhatsjev var kritisk til eurasianismen og dens ideer. Han mente at disse ideene bare er mulig å akseptere hvis de anvendes i forhold til økonomiske relasjoner mellom Europa og Asia. Han mente at når eurasianistene prøver å snakke om et mongolsk/tyrkisk opphav til russisk kultur og historie forleder de folk til en verden full av fantasi og svak mytologi. Han mente at euroasianismen oppsto som følge av en nostalgisk bitterhet hos de russiske emigrantene i 1920-årene som valgte en enkel forklaringsmodell for russisk historie. De erklærte at Russland var en helt spesiell organisme og påsto at europeiske lover ikke passet for Russland og at vestlige normer og verdier egentlig er helt fremmede for Russland.

I følge Likhatsjev er det bare i en geografisk sammenheng at Russland befinner seg mellom Europa og Asia. I en kulturell kontekst har Russland veldig lite asiatisk ved seg. I følge Likhatsjev spilte konfrontasjonen mellom nord og sør en mye viktigere rolle for Russland enn forholdet mellom vest og øst. Fra sør, fra Bysants og Bulgaria, kom den åndelige europeiske kulturen til Russland. Fra nord, fra Skandinavia, kom den andre hedenske-, hird- og fyrstepregede krigerske kulturen. (языческая дружинно-княжеская военная культура). Derfor mente Likhatsjev det er mer naturlig å kalle Russland for en Skandobysantisk (Скандовизантией) kultur i stedet for en euroasiatisk.¹⁰²

For å utvikle en stor kultur i et samfunn mente Likhatsjev at det ikke er nok å ha med bare nasjonale kulturelle verdier. Man må også ta med seg verdier som tilhører hele menneskeheten. Han mente at den vesteuropeiske kultur er et godt eksempel på dette. Den inkluderer ulike elementer fra alle kulturer fra fortiden og inn i nåtiden: Antikken, Midtøstens kultur, islamsk, buddhistisk osv. Europeisk kultur er en fellesmenneskelig kultur og Russland må tilhøre denne europeiske kulturen.

Likhatsjev mente at russere må være ”russiske europeere”: ”Мы должны быть русскими европейцами, если хотим понять духовные и культурные ценности и Азии и античности...”.¹⁰³ Kultur utvikles og berikes bare i kontakt og samhandling med andre kulturer, mente han. En russisk nasjonalistisk isolasjon vil derfor svekke og ødelegge kulturen. Han håpet at Russland ville vinne over det nasjonale mindreverdighetskomplekset og ikke ende i en geografisk og geopolitisk betraktning av russisk kultur:

Наша культура, русская культура и культура российских народов, — европейская, универсальная культура; культура, изучающая и усваивающая лучшие стороны всех культур человечества.¹⁰⁴

¹⁰² Лихачев, 1994, *Культура как целостная среда*, URL: http://magazines.russ.ru/novyj_mi/1994/8/lihach-pr.html

¹⁰³ Ibid. URL

¹⁰⁴ Ibid. URL

I sin erklæring om kulturelle rettigheter mente Likhatsjev at kulturen hos alle verdens folkeslag (store og små) viser deres åndelige unikhhet og kreativitet.

Культура каждого народа, большого и малого, имеет право на сохранение своей уникальности и самобытности. Вся совокупность явлений и продуктов материальной и духовной культуры народа составляет органичное единство, нарушение которого ведет к утрате гармоничной целостности всей национальной культуры.¹⁰⁵

Det enkelte samfunns kultur tilhører ikke bare det enkelte folkeslag, men hele verdenssamfunnet. Dialogen mellom de ulike kulturene bidrar til å framheve forståelse mellom folkeslagene og kan bli et viktig hjelpemiddel i å utvikle felles verdier og kvaliteter som forståelse, toleranse og demokratisering. Verdier som kan forebygge vold og krig.

3.8 Oppsummering

I et idehistorisk perspektiv, fra 1800-tallet og fram til i dag, finner vi et stort spenn i holdninger til Vesten i den russiske samfunnsdebatten. Spennet går fra ubestridt vestlig orientert tenkning, via definisjon av nasjonal mentalitet, til oppfatninger om at Russland er offer og i ytterste fall utsatt for en målrettet politisk, kulturell og økonomisk konspirasjon fra Vesten. I forhold til de argumentasjonsmodellene jeg bruker i denne oppgaven finner vi spesielt argumenter som at:

- **Nasjonalmentalitet**
 - Russland er et annet sted
 - Russland er et eurasianistisk land
 - Russland har sin egen misjon i verden
 - Europa og Russland er to ulike sivilisasjoner som i liten grad kan samhandle
 - Europa fremmer skadelig individualisme, materialisme og vold
 - Europa er i åndelig krise og fremmer ateisme
 - Russland tilhører en fellesmenneskelig europeisk kultur
 - Russland kan lære av Europa
 - Russland kan hente ideer fra Europa, men må tilpasse dem russiske forhold
 - Russland kan bli en god og likestilt partner for Europa
- **Offer**
 - Russland kan bli et offer for Europa
 - Europa forsøker å eksportere hele sin kultur og vil vestliggjøre Russland
 - Europa vil okkupere Russland og utnytte det politisk og økonomisk
 - Europa forsøker å kontrollere resten av det eurasiske kontinent
 - Europa vil aldri oppfatte Russland som likeverdige
 - USA, og amerikanske verdier og normer kan komme til å dominere verden

¹⁰⁵ Лихачев, 1995, *Декларация прав культуры*, URL: <http://www.lihachev.ru/deklaratsiya/123/?bpage=0>

▪ **Konspirasjon**

- Europa har en skjult og bevisst strategi for å svekke og ødelegge Russland
- Sovjetunionen (kommunismen) var et vestlig eksperiment på russisk jord
- Europa har et mystisk hat til Russland
- Kampen mellom sivilisasjonene skjer i det skjulte

Selv om flere av disse påstandene rent umiddelbart kan framstå som relativt klart antivestlige er jeg ikke sikker på at det er riktig å oppfatte dem slik. I den nasjonsbyggingsprosessen som Russland har vært, og er inne i, er det viktig å finne seg selv og å definere seg selv i forhold til ”de andre.” I en slik prosess blir jakten på forskjeller viktig. På samme måte blir det viktig å verne seg selv og sitt eget fra ”fremmed” innflytelse. Under slike forhold får det vi kan kalle nasjonalromantikken gode vekstvilkår i de fleste politiske grupper.

I den neste delen av oppgaven vil jeg blant annet lete etter spor av disse argumentene i dagens debatt og forsøke å se om de blir brukt på nytt eller om de i dag bare spiller en historisk rolle.

4. Holdninger til Vesten i dagens russiske debatt

Innledningsvis vil jeg knytte noen kommentarer til politisk engasjement og politiske partier i dagens Russland samt den nye russiske statsnasjonalismen. Deretter vil jeg presentere og drøfte aktørene i den rekkefølgen de ”dukkes opp” i debatten. På grunn av Det forente Russlands dominerende posisjon, både med bakgrunn i oppslutning og partiets rolle som støttespiller for det etablerte maktapparatet, har jeg valgt å sette av relativt stor plass til dette ferske partiet.

Noen mener at holdningene til Vesten er på vei til å utvikle seg i retning av relativt klare fiendebilder. Ole Andreas Lindeman mener at vi i russisk utenrikspolitikk den siste tiden har sett klare eksempler på dette. Han viser for eksempel til en undersøkelse fra april – mai 2007 der unge russere skulle beskrive andre staters forhold til Russland som venn, rival eller fiende. De aller fleste plasserte USA på toppen som enten fiende eller rival. På den neste plassen kom Georgia.¹⁰⁶

Sosial kapital i Russland

I sin bok om politikk i Russland viser Remington¹⁰⁷ til Robert D. Putnam og hans vektlegging av ”sosial kapital” som en avgjørende faktor i et reelt demokrati. Putnam mener man kan karakterisere kvaliteten av et demokrati ved å dokumentere hvor mange mennesker i det aktuelle samfunnet som er medlem i en eller annen form for frivillig arbeid. Valgdeltagelsen i Russland er høy, også målt i forhold til det vi kaller vestlige demokratier, men deltagelsen i politisk og organisatorisk arbeid er lav. Så mye som 90 prosent av befolkningen er ikke medlemmer i noen som helst organisasjon eller sammenslutning. Bare en prosent av befolkningen oppgir at de er medlemmer av et politisk parti.

Den lave deltagelsen i organisasjonsarbeid fører til at det er få russere som får den nyttige erfaring fra ledelse, administrasjon og organisasjonsbygging som mange får i Vest-Europa og USA. I den første tiden etter at Gorbatsjov kom til makten oppsto det riktignok en frodig underskog av aktivistgrupper med ulike formål. Disse har til en stor grad tørket ut. De politiske partiene, med unntak av kommunistpartiet, mangler en klar ideologi og er kanskje heller løse byggverk omkring maktpersoner eller elitegrupper som vil beholde eller innta maktposisjoner.

Når man i tillegg har et konstitusjonelt system der den utøvende makt bare i begrenset grad må stå til rette for og blir kontrollert av folkets representanter i Dumaen, framstår

¹⁰⁶ Lindeman, 2008, ”Fiendebilder i russisk utenrikspolitikk-konsekvenser for forholdet til Vesten”, *Nordisk Østforum*, Nr.1, s.5

¹⁰⁷ Remington, 2002.

partipolitisk engasjement som heller meningsløs bruk av tid og krefter. Remington viser til at mange russere finner det vanskelig å gi uttrykk for sin ideologiske forankring. Enda færre russere finner det meningsfylt å definere seg langs en tradisjonell høyre/venstre akse slik man ofte gjør i vestlige demokratier.

Det er indikasjoner på at det nå skjer en konsolidering med hensyn til det partipolitiske systemet ved dannelsen av det Remington kaller partifamilier,¹⁰⁸ men samtidig er han skeptisk og viser til klare indikasjoner på det motsatte. Russland har fått et politisk system der regjeringen først og fremst står til ansvar overfor presidenten, ikke parlamentet og folket. Remington mener at de mange partiene først og fremst er et eliteprodukt med en viss aktivitet i Moskva og et par andre byer, men med en svak eller ikke tilstedeværende organisasjon utover i det øvrige Russland.

Det er indikasjoner på at dette bildet nå er under endring og kanskje da først og fremst gjennom det arbeidet som skjer i Det forente Russland. Men det gjenstår å se om partiet virkelig klarer å bygge en landsdekkende organisasjon og mobilisere brede lag av sin velgermasse inn i politisk arbeid.

Den nye russiske statsnasjonalismen

I et historisk perspektiv var nasjonsbygging ikke en prioritert oppgave i det russiske imperiet. For det første fordi Russland var et multietnisk imperium der makthaverne hadde store problemer med å utvikle og definere en spesifikk russisk etnisk identitet eller tro på et felles russisk opphav. I tillegg var store deler av samfunnseliten sterkt preget av vestlig innflytelse. Resultatet ble en dyp kulturell kløft, eller kanskje det er rettere å bruke begrepet avgrunn, mellom de store massene russere på landsbygda og et meget lite vestliggjort adelskap. Den andre årsaken til at nasjonsbyggingen ble forkrøplet var den autokratiske russiske styringsmodellen. Tsarstyret så med stor uro og mistenkelighet på de individer og grupper som forsøkte å definere forpliktelser og rettigheter mellom tsaren og hans folk.¹⁰⁹

I stedet for nasjonsbygging kom en sterk vektlegging på statsbygging. Tsarens Russland utviklet seg ikke som en framvoksende nasjon, men som en multietnisk servicestat der det sosiale hierarki og status ble skapt av behovet for å gi imperiet styrke. Denne utviklingen fortsatte, og ble dels forsterket, i Sovjetunionen. I tillegg klarte ikke sovjetregimet å redefinere forpliktelser og rettigheter mellom stat og nasjon samtidig som nasjonen eller folket aldri ble

¹⁰⁸ Ibid. s.192

¹⁰⁹ Tuminez, 2000, *Russian Nationalism and Vladimir Putin's Russia*, PONARS Policy Memo 151, American International Group, Inc and Council of Foreign Relations. URL: http://www.csis.org/media/csis/pubs/pm_0151.pdf

anerkjent som basen for politisk makt. Med unntak av Stalins mobilisering av russere under andre verdenskrig ble nasjonalismen aldri noen offisiell ideologi i Sovjetunionen og den ble således heller ikke brukt for å etablere en basis for konsolidering av forholdet mellom staten og samfunnet.¹¹⁰

Når så Sovjetunionen gikk i oppløsning, oppsto en ny situasjon der Russland og russere på bred basis kom på søk etter en ny nasjonal identitet for Russland. Når Vladimir Putin kaller seg ”patriot”, og ikke ”nasjonalist” så er det fordi ordet ”nasjonalist” skaper en rekke uheldige og uønskede assosiasjoner i Russland. Det vi likevel må kunne kalle Putins nye statsnasjonalisme kommer for eksempel til uttrykk når han i et intervju med *India Today* (september 2000) sier: ”(Russiske) kjerneverdier er intet annet enn patriotisme, kjærlighet til moderlandet, kjærligheten til vårt eget hjem, vårt folk, våre kulturelle verdier... Alt det som gjør oss til en nasjon, alt det som er kilden til vår unikhet, alt vi kan være stolte av – alt dette vil være grunnlaget for (den nasjonale) idéen.”¹¹¹

Denne nye russiske statsnasjonalismen, slik den ble og blir formulert og utøvd av Putins regime, faller innenfor det som kan beskrives som ”moderat etatisme”.¹¹² Her blir den russiske nasjon i hovedsak definert i statsborgerlige termer som både de etniske russere, de russiskspråklige ikke-russere og alle andre som bor på territoriet til den russiske stat kan oppleve seg inkludert i. Den vektlegger oppbyggingen av en sterk stat, og moderat etatisme identifiserer det nasjonale målet med gjenoppbyggingen av Russland til en stormakt. Putins sterke vektlegging av nasjonal stolthet er et element i denne nasjonalismen sammen med ønsket om en gjenoppbygging av moralske verdier, nasjonal verdighet, eliminering av fattigdom og oppbygging av et Russland som russere ikke vil være skamfulle av å overlate til sine barn.

På den negative siden av denne nye russiske statsnasjonalismen ser vi konturene av mistro til demokrati som et grunnleggende prinsipp for organiseringen av det russiske samfunnet. Som et alternativ lanseres det nye politiske begrepet ”suverent demokrati.” Putin har også uttalt en betydelig skepsis til ”liberale verdier” og peker på at disse ikke har noen dype historiske røtter i det russiske samfunnet. Han vektlegger i stor grad Staten som garantisten for lov og orden og

¹¹⁰ Tuminez, 2000, *Russian Nationalism and Vladimir Putin's Russia*, PONARS Policy Memo 151, American International Group, Inc and Council of Foreign Relations. URL: http://www.csis.org/media/csis/pubs/pm_0151.pdf

¹¹¹ Ibid. URL

¹¹² Ibid. URL

initiativtaker og gjennomførende kraft i all endring. Putin framstiller den sterkt sentraliserte staten som en samfunnsmodell som er forankret i Russlands genetiske kode.¹¹³

Denne nye statsnasjonalismen kan forstås som en prosess for å legitimere presidenten og hans regime samtidig som den kan bidra til å skape en kollektiv optimisme og økt nasjonal stolthet. Resultatet kan da bli en ny basis for kollektiv framtidstro og konsensus.

Farene ved en slik nasjonalisme er at den kan bidra til å ”blåse opp” Russlands stormaktsidentitet til en slik grad at den interne innsatsen for å sikre vekst og velferd blir nedprioritert til fordel for militær opprustning, maktutøvelse i det nære naboland og oppbyggingen av regionalt hegemoni og et Moskva sentrert autoritært styre. En sjåvinistisk retorikk, med sterk vektlegging av hva og hvem Russland ser på som sine fiender, kan bidra til å sementere fiendebilder og isolere Russland i det internasjonale samfunnet.¹¹⁴

I følge de russiske forskerne Lev Gudkov og Boris Dubin har utviklingen av dagens russiske nasjonalisme sine ideologiske røtter i Russlands imperialistiske kultur som var orientert mot etnisk universalisme med en underforstått dominans av russere. De mener at russisk nasjonalisme alltid har hatt en konservativ, beskyttende, kompensatorisk og isolasjonistisk karakter med det formål å forhindre ødeleggelsen av en sentralisert byråkratisk maktstruktur og sosial orden.¹¹⁵ I følge dem har russisk nasjonalisme fem karakteristiske trekk:¹¹⁶

1. Russere er en ”mer høytstående” nasjon enn andre nasjoner og imperier
2. Russere er et imperiedannende etnos og har derfor mer rett til ”å styre” landet
3. Militarisme som støtter forskjellige former for geopolitisk ekspansjon
4. En forestilling om at russere er en organisk enhet med en felles historisk skjebne
5. Isolasjonisme, antivestlige stemninger og mekanisk integrasjon av ulike befolkningsgrupper

I følge disse forskerne retter russisk nasjonalisme seg sosialideologisk til folkemassene som så i sin tur skal absorbere et ”klassisk” og ”organisk” bilde av det russiske samfunnet og russere som noe ”spesielt” som ikke kan tilpasse seg det ”alminnelige” som er ”fremmed” og med et paternalsk bilde av nasjonens leder (вождя) og hans makt.¹¹⁷

¹¹³ Ibid. URL

¹¹⁴ Tuminez, 2000, *Russian Nationalism and Vladimir Putin's Russia*, PONARS Policy Memo 151, American International Group, Inc and Council of Foreign Relations. URL: http://www.csis.org/media/csis/pubs/pm_0151.pdf

¹¹⁵ Гудков, Дубин, 2005. ”Национализм и расизм в России. Почему в нем отсутствует мобилизующее, модернизационное начало”. *Pro et Contra*. Том 09, №2, s. 11. url: <http://www.carnegie.ru/ru/pubs/procontra/vol9num2-01.pdf>

¹¹⁶ Ibid. URL s. 8-9

¹¹⁷ Ibid. URL s.11

Valerij Tisjkov mener at den viktigste årsaken til det han kaller russisk hegemonisk nasjonalisme finnes i det demografiske faktum at det ved oppløsningen av Sovjetunionen plutselig var 25 millioner russere som befant seg utenfor Russlands nasjonale grenser. Etniske russere som ble ekskluderte fra den politiske prosessen og aktiv deltagelse i utviklingen av det sivile samfunn. Denne trusselen mot det russiske i det nære utland fikk en mobiliserende kraft og forsterket nasjonalistiske holdninger inne i Russland.¹¹⁸

De nye russiske statsnasjonalistene ikler gjerne sine budskap og argumentasjon hegemonistiske motiv og en emosjonell retorikk. Trusselbildet beskrives som en risiko for utryddelse av det russiske folk og en degradering av russiske tradisjoner og kultur. I denne argumentasjonen finner vi også spor av etnonasjonalisme og en blanding av ortodoks monarkisme, nasjonalbolsjevisme og antisemittisme.¹¹⁹ Senere i oppgaven vil jeg påvise at noen av disse klart nasjonalistiske tankene dukker opp hos så vel Det Liberaldemokratiske Partiet som Kommunistpartiet.

Tre partier

Jeg skal i denne oppgaven se nærmere på tre partier som er aktive i dagens samfunnsdebatt og som til sammen representerer 84,04 prosent av stemmene som ble avgitt i Dumavalget høsten 2007:

- Det Liberaldemokratiske Partiet (LDPR) med Zjirinovskij som frontfigur og ledende tenker
- Fikk 8,74 prosent av stemmene i valget og 40 plasser
- Kommunistpartiet (KPRF) med Ziuganov som den ledende politiske ideolog
- Fikk 11,57 prosent av stemmene og 57 plasser
- Det forente Russland (FR) som det ledende politiske partiet med flere profilerte ideologer
- Fikk 64,30 prosent av stemmene og 315 plasser

Det Liberaldemokratiske Partiet, med Vladimir Zjirinovskij som partileder og ledende tenker, er valgt fordi det er et av de største og eldste partiene i Russland. Partiets leder har satt et udiskutabelt preg på den politiske debatt og framstår ofte i mediene med meninger om det meste. Det er vanskelig å definere noen klar idépolitisk retning i partiet. Til tross for at det heter "Liberaldemokratisk" ligger partiet i dag langt ute på høyresiden der det flørter med antivestlige, nasjonalistiske, imperialistiske og xenofobiske elementer. Kritikken mot Vesten er ikke satt i noe klart system, men har klare populistiske trekk.

¹¹⁸ Tishkov, 1997, s.235

¹¹⁹ Ibid. s.235

Kommunistpartiet, med Gennadij Ziuganov som partileder og fremste ideolog, er valgt av de samme grunner. Partiet er nest størst, og partilederen er en profilert deltaker i den politiske debatt. Han har vært en av de få som kritiserer Putin og Det forente Russland åpent. I tillegg er Kommunistpartiet et av de få partiene med en partiorganisasjon som dekker hele Russland. Partiet spiller på folkets misnøye med dagens økonomiske situasjon og nostalgiske sovjetiske følelser om imperium, stormakt, sosial rettferdighet og velstand. Samtidig har det tatt opp i seg en ideologi preget av nasjonalistiske, patriotiske og xenofobiske stemninger med klare antivestlige tendenser, islett av euroasianisme og slavofil tenkning.

Det forente Russland er valgt fordi det i dag er det suverent største politiske partiet i Russland med et klart flertall i Dumaen. Det var et sentralt element i president Putins maktbase og har overført denne støtten til den nye presidenten Medvedev. I den første fasen var partiet kanskje først og fremst konstruert for å legitimere president Putins endringer og sikre bred parlamentarisk og folkelig støtte. Partiet hadde ikke noe klart ideologisk eller politisk fundament utover det å støtte den udefinerte ”Plan Putin.” Partiet er nå inne i en prosess der det leter etter en ideologisk plattform. Så langt har den ideologiske prosessen avdekket et stort spenn med så vel liberale som nasjonalistiske og eurasianistiske elementer.

Med sin brede folkelige støtte, en aktiv ”ungdomsorganisasjon” Nasji (Наши), og oppbygging av en landsdekkende partiorganisasjon, vil dette partiet sannsynligvis prege russisk politikk, debatt og utvikling i lang tid framover. Det at Russland i realiteten er på vei inn i en ny periode som tilnærmet ettpartistat underbygger mitt ønske om å se nærmere på det som nå framtrer som det statsbærende partiet i landet og den ideologi som dette partiet formulerer for Russland i dag, og ikke minst, Russlands identitet og framtid.

4.1 Det Liberaldemokratiske Parti (LDPR)

Det Liberaldemokratiske Partiet ble opprinnelig dannet i 1989 som det første partiet i Sovjetunionen ved siden av det regjerende Kommunistpartiet. I følge tidligere medlem av politbyrået, Aleksandr Yakovlev, var dannelsen av partiet egentlig et felles prosjekt mellom den politiske ledelsen i Sovjetunionen og KGB. I følge Yakovlev ble partiets navn valgt av KGB-generalen Filip Bobkov og ledelsen håndplukket av KGB. Tidlig på 1990 tallet ble det også påstått at partiet mottok økonomisk støtte fra president Boris Jeltsins administrasjon.¹²⁰

¹²⁰ LDPRs historie: http://en.wikipedia.org/wiki/Liberal_Democratic_Party_of_Russia

Vladimir Volfovitsj Zjirinovskij er leder for partiet.¹²¹ Han ble født i Alma-Ata i 1946. Etter videregående skole reiste han til Moskva for å studere på universitetet (МГУ). Ved instituttet for asiatiske og afrikanske studier spesialiserte han seg i ”Tyrkisk språk og litteratur”. Samtidig tok han to års studier i utenrikspolitikk. Fra 1972 – 1977 studerte han juss. I 1998 fikk han doktorgraden i filosofi der han skrev om ”Fortid, nåtid og framtid for den russiske nasjonen”.

Hans politiske karriere startet i 1988 med aktiv deltagelse i forskjellige politiske og frivillige organisasjoner som hadde sin oppblomstring i glasnostperioden. I 1989 ble han leder for Det Liberaldemokratiske Partiet i Russland (LDPR). I 1991 stilte han som kandidat til presidentvalget og oppnådde et godt resultat for en ny politiker - åtte prosent (med mer enn seks millioner stemmer). Det var bare Jeltsin og Ruzjkov som fikk flere stemmer. Han er den eneste russisk politiker som har vært med som kandidat i de fire presidentvalgene i 1991, 1996, 2000 og 2008. Han var ikke kandidat i 2004. Oppslutningen har dalt i tråd med at han har blitt bedre kjent.

Ved parlamentsvalget i 1993 oppnådde LDPR 22,8 prosent av stemmene og det ble dermed det største enkeltpartiet. I valget i 1995 ble oppslutningen om partiet halvert og det fikk bare 11,18 prosent. Men til tross for dette utgjorde partiet den nest største fraksjonen i Dumaen etter Kommunistpartiet. I 2003 ble Zjirinovskij varaformann for думаens ordfører. Fra 2005 ble han medlem av presidentrådet for nasjonale prosjekter. I 2003 ble sønnen til Zjirinovskij, Igor Lebedjev, leder for LDPRs fraksjonen i Dumaen. Ved det siste dumavalget fikk partiet 8,74 prosent av stemmene og 40 plasser i nasjonalforsamlingen.

I 2001 presenterte Zjirinovskij sine samlede verker på 55 bind. I 2001 ga president Putin Zjirinovskij ærestittelen ”Fortjent jurist av Den Russiske Føderasjonen” som takk for hans innsats i forsterkningen av Russlands statssystem. I 2006 fikk han ordenen ”For en god tjeneste for fedrelandet” av IV grad.¹²²

Zjirinovskij er en av de mest kjente og beryktede politikere i dagens Russland. Han skiller seg ut fra de andre med kraftige, ofte provoserende påstander, og med en ordbruk som er ladet med nasjonalistiske, antivestlige uttrykk og imperialisme. Selv om partiet i navnet skulle være liberaldemokratisk blir det av mange oppfattet som et ytterliggående høyreparti.¹²³

¹²¹ Жириновский Владимир Вольфович, 2006, Биография, URL: <http://www.rian.ru/spravka/20060425/46887389-print.html>

¹²² Жириновский Владимир Вольфович-Викерedia, Биография, URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%96%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9>

¹²³ Kolstø, 1999, s.285

Partiet er imidlertid mer sammensatt enn det for eksempel den mye brukte ”klistrelappen” ultranasjonalistisk gir assosiasjoner til.¹²⁴ En gjennomgang av partiets manifest før dumavalget i 2007 viser et parti med en bred profil og politisk plattform der kampen mot byråkrati og korrupsjon står sentralt. Partiet legger vekt på å bygge broer over etniske og religiøse skillelinjer i Russland og da spesielt mellom russere, andre slaviske folk, finsk-ugriske folkeslag, tyrkere og de som har valgt islam eller buddhismen som religion.¹²⁵ Vi finner samtidig eksempler på at partiets leder Vladimir Zjirinovskij har uttalt seg på måter som bare kan forstås som en støtte til latent antisemittisme. Ved flere anledninger har jødernes og jødedommens plass i russisk kultur blitt underkommunisert eller til og med problematisert. I sin tale ”Russisk makt” (2007) lister han for eksempel opp religioner som hører hjemme i Russland. Her nevner han bare ortodoksi, islam og buddhisme til tross for at partiet i sitt manifest også inkluderer jødedommen.¹²⁶

4.1.1 Partiets ideologiske basis

Zjirinovskij mener at Russland egentlig burde hete ”Slavturgia” (Славтурия) fordi det inkluderer tre grener av Russlands folkeslag: Slaviske (russere, hviterussere, ukrainere og andre som selv betrakter seg som slaver), finsk-ugriske (finer, udmurter, mari, mordvinere, khanty-mansi, kareler osv) og tyrkiske folkeslag (tatarer, basjkirer og andre som bor i Kaukasus og Sentral Asia). Disse folkeslag levde i følge Zjirinovskij alltid fredelig uten konflikter og krig.¹²⁷ Her ser vi mangelen på samsvar mellom virkeligheten og det bildet partiet forsøker å tegne. Zjirinovskij fortier her at det i dag er kaukasiske og asiatiske borgere som blir utsatt for omfattende overgrep av russiske ultranasjonalister og nazister.

I følge LDPR ødela bolsjevikene ikke bare det russiske samfunnet, men også det russiske folket. ”Våre beste ble utryddet. Alt ble plyndret, solgt eller sendt utenlands. Millioner ble drevet på flukt, drept i krig eller forvist.”¹²⁸ Partiet mener at denne utplyndringen av Russland og russere først stoppet i år 2000 og at landet i de følgende åtte år har utviklet seg sakte i riktig retning.

Partiet mener at Russlands ulykke ligger i at landet har utviklet seg i form av en pyramide. Alt som skjer er styrt fra toppen og folk har passivt latt seg styre av makta som sauer

¹²⁴ Wilson, 2008, *The World According to Zhirinovsky*, Part 1, SRAS, URL:

http://www.sras.org/the_world_according_to_zhirinovsky

¹²⁵ Ibid. URL

¹²⁶ Жириновский, 2007, ЛДПР, *РУССКАЯ ВЛАСТЬ*, ОБРАЩЕНИЕ К ГРАЖДАНАМ РОССИИ, s.6, URL:

http://www.ldpr.ru/files/press/part_press/books/883/Russkaya_vlast171.file.pdf

¹²⁷ Ibid. s.5 URL

¹²⁸ Ibid. ss.4-5 URL

lar seg styre av sin gjeter. I følge partiet er det ingen ekstern fiende som har skadet Russland like mye som landets eget valg av en sterk vertikal maktstruktur.¹²⁹

Brukt på dagens politiske situasjon mener LDPR at de politiske partiene også er styrt fra toppen i det russiske maktapparatet. Partiet mener dagens maktelite har opprettet ”nikkedukkepartier” for å svekke all opposisjon og sikre sin maktbase. I manifestet til det siste dumavalget heter det at makthaverne på toppen av pyramiden konstruerer sine egne partier og kaller dem ”Forente” og ”Rettferdige” samtidig som de plasserer sine egne medlemmer og byråkrater inn i partiposisjonene. I følge LDPR står Kreml bak etableringen av 11 partier så langt.¹³⁰ Her kan det være fristende å gjøre et poeng av at LDPR selv skal være et parti konstruert av Sovjetunionens kommunistparti for å framstå som et demokratisk alibi under Sovjetunionens siste krampetreknninger.

LDPR utfordrer det russiske folket og ber det åpne øynene for å forstå maktens realiteter og de muligheter folket har til å styre selv. ”Årsakene til våre problemer er våre ledere, men folket har muligheten til å utøve makt om det bruker den.”¹³¹ Partiet understreker at kampen mot korrupte byråkrater og en stadig sterkere pressesensur står sentralt sammen med sikring av rettssikkerhet og tiltak for å forebygge at landets intellektuelle kapital reiser utenlands. Hovedmålene beskrives slik:¹³²

- Etablere et likt utgangspunkt for alle russere
- Utvikling av en mektig russisk stat
- Tilrettelegging for samling av alle nasjoner som var i Sovjetunionen
- Lov og orden med lovens diktatur

Partiet viser en klar imperialistisk og ekspansjonistisk politikk når det lover å forene alle russere i en felles stat. Her lokker det rike russere i eksil med særfordeler dersom de i sine tidligere Sovjetrepublikker legger til rette for folkeavstemninger og samling i en ny union. Og land som behandler sin russiske minoritet dårlig skal utsettes for sanksjoner.¹³³

LDPR beskriver seg som et parti i ”konstruktiv opposisjon”¹³⁴ til Det forente Russland. Samtidig tar LDPR kraftig avstand fra Det forente Russland, og andre partier konstruerte av

¹²⁹ Ibid. s.6 URL

¹³⁰ Жириновский, 2007, ЛДПР, *РУССКАЯ ВЛАСТЬ*, ОБРАЩЕНИЕ К ГРАЖДАНАМ РОССИИ, s.7, URL: http://www.ldpr.ru/.files/press/part_press/books/883/Russkaya_vlast171.file.pdf

¹³¹ Ibid. s.8, URL

¹³² Ibid. s.19, URL

¹³³ Ibid. s.46, URL

¹³⁴ Ibid. s.23, URL

makteliten for å pulverisere og svekke den politiske opposisjonen. LDPR`s leder Zjirinovskij karakteriserer sitt parti som preget av politisk realisme, rasjonalitet og edruelighet.

Til tross for at partiet i dets politiske manifest framstår som sterkt kritiske til maktens byråkrater og konstruerte partier omkring makteliten, opptrer det oftest som lojale og allierte til den samme makteliten som partiet kritiserer.¹³⁵ Kanskje nedgangen i valgoppslutningen er en indikasjon på at velgerne har gjennomskuet partiets formuleringer og vurderer det i henhold til politisk praksis?

I følge noen russiske eksperter framstår LDPR som et politisk pragmatisk parti.¹³⁶ I praksis opptrer partiet ofte som en lobbyorganisasjon for ulike næringsinteresser som ønsker å påvirke lovarbeid eller enkeltbeslutninger i Statsdumaen. Russiske medier framstiller ofte partiet på denne måten. Men samtidig mener eksperter at partiets rolle og betydningen på dette området er overvurdert: At LDPR på den lovgivende politiske arenaen er innaktivt eller i alle fall en beskjeden aktør.¹³⁷

Mange mener at personen Zjirinovskij er den vesentlige årsaken til at partiet har klart å holde seg over sperregrensen og forstøtt spiller en viss rolle i russisk politikk. Med sin aggressive, karismatiske og underholdende framtreten setter han ord på folks frustrasjon, plasserer skyld, tegner klare fiendebiler og gir enkle forklaringer på kompliserte samfunnsspørsmål. Ja, kanskje det er for tidlig å avskrive Zjirinovskij i russisk politikk? Det er politikere med enkle forklaringer, og en opprinnelig minimal oppslutning, som har fått gjennombrudd i andre land som har balansert på sammenbruddets rand.

Hos Zjirinovskij finner vi en del argumentasjon som vi kan plassere under nasjonalitets-mentalitetsmodellen. Han mener at grunnlaget for den russiske nasjonale ideologi finnes i tenkningen til den religiøse filosofen Ivan Pjtin¹³⁸ og i generelle russiske tradisjoner og verdier som: Felleskapsfølelse (общинность, соборность, коллективизм), statsorientering (государственность, державность), patriotisme, humanisme, åndelighet og ortodoksi.

Samtidig understreker Zjirinovskij at han vil bruke ideer og erfaringer fra andre land hvis de passer inn i russisk virkelighet. I følge Zjirinovskij har LDPR fem idealer som partiets ideologi baserer seg på: Liberalisme, demokrati, rettferdighet, rettsorden og patriotisme. Han peker på at liberalisme og demokrati har kommet til Russland fra Vesten, men samtidig

¹³⁵ *Россия в избирательном цикле 1999-2000 годов*. 2000. Под ред. М. Макфола, Н. Петрова А. Рябова; Моск. Центр Карнеги. - 615 с. Уд­раг: Лягушкин, *Блок Жириновского (ЛДПР)*. s. 197-202, URL: <http://www.carnegie.ru/ru/pubs/books/volume/20260009np-09il.pdf>

¹³⁶ *Россия в избирательном цикле 1999-2000 годов*. 2000. Под ред. М. Макфола, Н. Петрова А. Рябова; Моск. Центр Карнеги. - 615 с. Уд­раг Аверин, *Кампания В. Жириновского*, s. 473, URL: <http://www.carnegie.ru/ru/pubs/books/volume/20500009np-30ia.pdf>

¹³⁷ Ibid, URL

¹³⁸ Программа ЛДПР: *Будущее за ЛДПР*, URL: <http://www.ldpr.ru/partiya/prog/970/>

understreker han at disse ikke var helt ukjente for det russiske folket. Zjirinovskij mener at demokrati (народовластие) har dype røtter i russisk kultur og viser til en bysantinsk historiker Prokopij fra Ceacarea: ”Slavere og anter ¹³⁹ ikke ledes av en hersker, men lever med folkestyre (в народоправстве) og deler gode og onde dager sammen”. ¹⁴⁰ Derfor mener Zjirinovskij at det finnes en dyp følelse for demokrati hos det russiske folk, fordi det er vant til å bestemme over sin egen skjebne i fellesskapet (всем миром). Liberalisme, som Zjirinovskij oversetter med ”kjærlighet til friheten” (свободолюбие), ligger også dypt i den russiske sjel og kan ses på som et russisk nasjonalt særtrekk. ¹⁴¹

Patriotisme er viktig for Zjirinovskij og denne er helt nødvendig for at den russiske nasjonen skal overleve. Patriotisme er i følge ham det å vise kjærlighet til sitt fedreland og sin nasjon. En russisk patriot vil alltid beskytte Russlands nasjonale interesser og kjempe for gjenfødelse av det russiske folket. Han mener at russisk patriotisme er en grunnsstans som også deles av alle nasjonale minoriteter i Russland. ¹⁴²

Zjirinovskij mener at russisk nasjonal patriotisme må gjennomsyre så vel russisk innenriks- som utenrikspolitikk. Han påstår også at ivaretagelse av russiske nasjonale interesser vil komme hele verdenssamfunnet til gode. I følge ham forutsetter den russiske ideen ikke bare gjenopprettelsen av den russiske staten som den var før 1991, men også Russlands tilbakevending til det geopolitiske og internasjonale samfunn som et stort og mektig imperium med en stabiliserende global rolle som vil bidra til verdensfreden. ¹⁴³

Partiet ønsker å styrke kirkens innflytelse i samfunnet og ortodoksi må være hovedreligionen i Russland samtidig som de fire andre: Buddhisme, islam, jøder og katolikker skal få praktisere i frihet.

4.1.2 Holdninger til Vesten

I følge LDPR har Russland ved flere historiske anledninger blitt lurt til å krige for andre. Da Storbritannia oppdaget den tyrkiske trussel, lurte de Russland til å gå til krigen mot tyrkerne. Og når Storbritannia fikk problemer med Frankrike ble det russerne som måtte i kamp med Napoleon og Sverige. ¹⁴⁴ De russiske tsarenes ekteskap med utenlandske kongelige utvannet det

¹³⁹ Анты - объединение части славянских племён, которые жили в основном между Днепром и Днестром, а также на огромных пространствах юга Восточной Европы в 6 в.

Les mer på: <http://www.hrono.info/etnosy/anty.html>

¹⁴⁰ Zjirinovskij, 1997, *Ideologija dlja Rossii*, s. 16

¹⁴¹ Zjirinovskij, 1997, s. 35

¹⁴² Zjirinovskij, 1997, s. 79-87

¹⁴³ Zjirinovskij, 1997, s. 85

¹⁴⁴ Жириновский, 2007, ЛДПР, *РУССКАЯ ВЛАСТЬ*, ОБРАЩЕНИЕ К ГРАЖДАНАМ РОССИИ, s.9, URL: http://www.ldpr.ru/files/press/part_press/books/883/Russkaya_vlast171.file.pdf

russiske blodet og skapte et illojalt regime av fremmed blod. Lojaliteten til disse lå i Berlin, København og Stockholm. En parallell til dette finner vi i følge partiet når dagens oligarker flytter til slott i England, gifter seg med vestlige kvinner, kjøper fotballklubber eller sender sine barn til dyre privatskoler i Europa og USA.¹⁴⁵

I dagens situasjon tegner partiet et klart bilde av et Russland omgitt av fiender som så langt har lurt til seg 15 millioner velutdannede russere og store økonomiske verdier som er investert i Vesten i stedet for i Russland.¹⁴⁶ I sin argumentasjon bruker han gjerne konkrete hendelser for å øke negative emosjoner og styrke oppfatningen av at russerne står overfor en fiende, som for eksempel:

...А наши добрые генералы думали, мол, всех освободим, всем поможем. И положили почти 9 миллионов наших солдат в Европе, не на своей земле! А сегодня отовсюду нас выгнали! Вот цена доброты – 9 миллионов советских солдат лежат, погибшие за чужую свободу, а потомки тех, кого мы освободили, плюют нам в лицо и сносят могилы наших героев.¹⁴⁷

Zjirinovskij kan også manipulere informasjon slik at den passer med hans argumentasjon og verdensbilde. Et godt eksempel er hans argumentasjon i forhold til NATO. For å forsterke sin mening sier Zjirinovskij at Sovjetunionen i 1945 ikke bekjempet fasismen, men Vesten:

В 1945-м мы победили Запад, отбросили его от наших границ. А теперь его войска придут к нам на законных основаниях. Нам говорят: давайте, сотрудничать. С кем сотрудничать? С теми, кто хочет нас уничтожить? В этом сотрудничать? Мы предлагаем НАТОвцам: давайте, мы тоже вступим к вам! Они: нет, ни в коем случае. Никогда не примут нас в НАТО. Тогда этот блок потеряет свое предназначение. Ему не с кем будет бороться. Поэтому НАТО – это наш враг, серьезный противник. И нужно давать ему отпор на каждом шагу.¹⁴⁸

LDPR er klart fiendtlig overfor det som beskrives som ”sektvesen” (sektanство) og setter seg i mot at utenlandske misjonærer skal få komme til Russland for å lansere fremmede idéer og dogmer. Partiet understreker sterkt at det er viktig for Russland å gjøre felles sak med den islamske verden for å forebygge det fiendebildet Vesten prøver å skape mellom kristne og muslimer. Det vises her til at den ortodokse tro i lang tid har fungert godt sammen med islam i Russland.¹⁴⁹

¹⁴⁵ Ibid. s.9-10, URL

¹⁴⁶ Ibid. s.10, URL

¹⁴⁷ ЛДПР, 2007, *Хорошо русским – хорошо всем!*, URL:

http://www.ldpr.ru/files/press/part_press/books/905/Horoshu_russkim_horoshu_vsem202.file.doc

¹⁴⁸ Ibid. URL

¹⁴⁹ Жириновский, 2007, ЛДПР, *РУССКАЯ ВЛАСТЬ*, ОБРАЩЕНИЕ К ГРАЖДАНАМ РОССИИ, URL:

http://www.ldpr.ru/files/press/part_press/books/883/Russkaya_vlast171.file.pdf

Partiet er imot NATOs utvidelser østover og framholder at ”det er på tide å ødelegge myten om at Vesten vil hjelpe oss og at vi vil få sammenbrudd uten vestlig støtte. Vesten vil aldri hjelpe Russland med noe som helst. Russland må vedlikeholde de nødvendige relasjonene til Vesten, men det er i Sør vi skal prioritere vår innsats. Her ligger Russlands mulige profitt både moralsk og materielt.”¹⁵⁰

I sin bok *Siste utfall mot syd* (1994), kommer Zjirinovskij med sin egen geopolitiske visjon der han kombinerer et etnonasjonalt program for russisk gjenfødelse med en gigantisk militærstrategisk plan for oppdeling av kloden i interessesfærer mellom verdens stormakter.¹⁵¹ Zjirinovskij mener at Russland må legge under seg den sydlige delen av det eurasiatiske kontinentet, helt fram til Det indiske hav. For Zjirinovskij representerer syd det stedet der utviklingen av den humane sivilisasjonen startet, det er rikt på ressurser og har et menneskevennlig klima.¹⁵²

I følge Zjirinovskij vil dette bli den siste omfordelingen av verden, men den er absolutt nødvendig. Russland vil få et bein, eller en plattform, i fire soner: Nord: Nordishavet, vest: Atlanterhavet gjennom Svarte-, Middell- og Østersjøen, øst: Stillehavet og i sør: Det indiske hav. Med denne oppdelingen av verden vil Russland endelig få fredelige naboer. I stedet for konflikt- og krigssoner i sør vil dette området bli fredelig og et attraktivt område for utvikling av turisme.¹⁵³ De andre regionene i verdenssamfunnet vil bli kontrollert av de andre stormaktene. USA vil få kontroll over Latin-Amerika, Kina og Japan får Sydøst-Asia og Vest-Europa får hele det afrikanske kontinentet.¹⁵⁴

Zjirinovskij framstiller seg selv, og partiet, som de eneste ekte forkjempere for den russiske nasjon. I likhet med Dugin og Ziuganov mener han at den russiske nasjon er i en stor krise. Det foregår en målrettet ødeleggelse og utryddelse av russere og Russland, både innenfra og utenfra.

Mens fienden før var synlig og definert, som for eksempel tyskerne i andre verdenskrig, eller USA under den kalde krigen, er dagens fiender klokere, og derfor vanskeligere å oppdage og bekjempe. Zjirinovskij hevder at det han kaller ”demokratene” i Russland, som har valgt vestlige verdier og strategier for Russlands framtid, i realiteten gjør alt som står i deres makt for å ødelegge og svekke Russland som stat og neglisjerer russerne i sitt eget land.

Demokratenes motvilje mot statlig kontroll, og regulering av den økonomiske og sosiale sektor,

¹⁵⁰ Жириновский, 2007, ЛДПР, *РУССКАЯ ВЛАСТЬ*, ОБРАЩЕНИЕ К ГРАЖДДАНАМ РОССИИ, s.46-47, URL: http://www.ldpr.ru/.files/press/part_press/books/883/Russkaya_vlast171.file.pdf

¹⁵¹ Kolstø, 1999, s. 285

¹⁵² Zjirinovskij, 1994, *Poslednij brosok na jug*, s.139

¹⁵³ Zjirinovskij, 1994, s.139,142

¹⁵⁴ Zjirinovskij, 1994, s.163

er egentlig en kamuflert strategi for en bevegelse som har nasjonalt svik og vestlig kolonisering av Russland som sitt virkelige og endelige mål.¹⁵⁵ Denne formen for argumentasjon ligger innenfor det jeg beskriver som konspirasjonsmodellen.

Zjirinovskij mener at ”demokratene” idealiserer vesten og misbruker vestlig terminologi og ideologisk pluralisme for sine merkantile interesser. De skaper stor fortvilelse og forvirring i det russiske folk med et stort spekter av ulike ideer og meninger. Dette er en målrettet taktikk for å manipulere massene som har lite erfaring, så vel historisk som informasjonsmessig,¹⁵⁶ for å forstå disse begrepene og virkeliggjøre dem i praksis. Som et eksempel på dette bruker Zjirinovskij begrepet ”menneskerettigheter”.

Han mener at demokratene har brukt og misbrukt begrepet ”menneskerettigheter” med et klart formål: Å beskytte minoritetene i Russland. I denne forbindelse ironiserer Zjirinovskij over at det er et paradoks i dagens Russland at man får høyere status, og flere privilegier, om man er en minoritet enn om man er russer. Han angriper demokratene og hevder at de har glemt at 90 prosent av befolkningen i Russland har slaviske røtter (russere, hviterussere og ukrainere). Han peker på at det er et større antall russere i dagens Russland enn det er franskmenn i Frankrike og briter i Storbritannia. Men til tross for dette regnes disse land som mononasjonale.¹⁵⁷ I følge Zjirinovskij var han og hans parti det første som proklamerte: ”Beskytt russere!”.¹⁵⁸

Partiet mener at russere har en naturlig tiltro til det som beskrives som de allmenmenneskelige verdiene med røtter i kristendommen, men som i dag angivelig blir brukt av Vesten for å legge under seg Russland og ødelegge landet:

По своей природной доверчивости русские люди весьма восприимчивы к идеям «общечеловеческих ценностей», которые распространялись христианством, а в наше время используются Западом для порабощения России и, в конечном счете, ее уничтожения. Человечность и гуманизм должны сочетаться с твердостью и жесткостью по отношению к враждебным человеку, нации и государству силам.¹⁵⁹

For Zjirinovskij er ikke Russland et vestlig land, det er eurasiatisk. Derfor er det farlig å tvinge Russland til å leve etter en vestlig standard. Vest-Europa hadde sin egen historie og vokste opp i en romersk lovtradisjon som er fremmed for Russland. Derfor kan ikke demokratiet etter

¹⁵⁵ Zjirinovskij, 1997, *Ideologija dlja Rossii*, s. 66-67

¹⁵⁶ Zjirinovskij, 1997, s. 63

¹⁵⁷ Zjirinovskij, 1997, *Ideologija dlja Rossii*, s. 77

¹⁵⁸ Zjirinovskij, 1997, s. 80

¹⁵⁹ ЛДПР, 2008, *РУССКИЙ ХАРАКТЕР*, Ред: Александров В, Васецкий Н, Кулыбин В, Лебедев И, mfl.
URL: http://www.ldpr.ru/files/press/part_press/books/4773/Rus_har295.file.doc

vestlig standard overleve i Russland. Dette har ingen ting med at Russland ikke ønsker demokrati, men fordi det er umulig ”å hoppe fra å være en barnehage direkte til å bli et universitet”.¹⁶⁰ Dette kan tolkes som om LDPR mener at russere ikke er modne til å tre inn i et ”fullverdig” demokrati. At de er politisk umodne, men at målet vil være å bevege seg i retning av et fullverdig demokrati når folket er klart for dette. Men denne tolkningen står i strid med det Zjirinovskij sier i fortsettelsen der han vektlegger at Russlands framtid ikke er å bli en demokratisk stat, men en stat med et sterkt autoritært regime.

Zjirinovskij har en meget klar og bestemt oppfatning om hva som er vestens mål og politiske strategi for Russland. Vesten er redd for Russland og den vil derfor svekke og ødelegge landet. En av de vestlige strategiene i denne forbindelse er å tilintetgjøre alt som er genuint russisk. Til og med kalde drikker som ”Fanta” og ”Pepsi-Cola” kan være effektive våpen i denne ødeleggelsen. Zjirinovskij stiller spørsmål ved om disse, og andre lignende vestlige drikker, kan inneholde narkotiske stoffer som etter 30-40 års bruk vil føre til en ødeleggelse av russiske hjerner.¹⁶¹ Dette er kanskje et av de tydeligste argumenter som samsvarer med det jeg kaller konspirasjonsmodellen.

I følge Zjirinovskij har Russland alltid vært et laboratorium for vesten. Først smittet de Russland med den kommunistiske bakterie og nå forsøker de å spre den kapitalistiske basillen. De vil investere penger i Russland for å få kontroll over territoriet og for å etablere sine egne vestlige strukturer og kultur.¹⁶² Det neste målet er å dele Russlands territorium inn i 30-40 stater og så bruke disse for å berike de europeiske statene.¹⁶³

Zjirinovskij mener at det er på tide at russerne begynner å tenke over hva som kan skje om 50 år hvis Russland aksepterer den amerikanske modellen. Han presenterer det i følgende visuelle bilde ”Vi fikk tillatelse til å sette oss inn i den siste vognen på det amerikanske toget for markedsøkonomi og demokrati. Men hvilken rolle fikk vi? Vi er tjenere, vi skal tørke støv, vaske do og servere kylling og champagne til amerikanerne som sitter i vognen på første klasse”.¹⁶⁴

Zjirinovskij påstår også at den 11. september 2001 var starten på Den tredje verdenskrigen, men så langt har folk ikke forstått dette. Hans teori er at angrepet på New York og Washington var regissert av CIA og den israelske etterretningsorganisasjonen Mossad ved hjelp av arabiske terrorister. I denne argumentasjonen finner vi også spor av antisemittisk

¹⁶⁰ Zjirinovskij, 1994, *Poslednij brodok na jug*, s.244

¹⁶¹ Zjirinovskij, 1994, s.252

¹⁶² Zjirinovskij, 1994, s.256

¹⁶³ Zjirinovskij, 1994, s.258

¹⁶⁴ Zjirinovskij, 1994, s.260

argumentasjon når han påstår at ”jødene” sto bak fordi det blant de mange tusen som døde ikke var en eneste jøde. I følge ham hadde jødene som arbeidet i World Trade Centre på en mystisk måte fått fri akkurat denne dagen. Videre framholder Zjirinovskij at den såkalte krigen mot terror, invasjonen i Irak og bombingene av Beograd egentlig er ledd i USAs strategi for å sikre seg kontroll over verdens energiresurser. Ressurser som i dag i stor grad kontrolleres av Russland og den arabiske verden.¹⁶⁵

I partiets program hevdes det at EU snart vil kollapse. Derfor må Russland prøve å lage sin egen union som kan være en motvekt til EU og NATO. Russland må forsterke SUS og utvikle samarbeidet med Shanghai-organisasjonen (ШОС). Forholdet til USA må bygges ut fra en klar forståelse av at USA forblir antirussisk (антироссийской силой) og vil fortsette med å ødelegge, svekke og ønske å dele Russland opp i mange avhengige småstater. Men Russland har aldri vært i krig med USA og kan samarbeide på flere viktige områder, som for eksempel i arbeidet for verdensfred og i kampen mot terrorisme.¹⁶⁶

I 2008 foreslo Zjirinovskij at russerne må bevege seg bort fra sin konfliktorienterte tenkning (конфликтное мышление) og at et godt humør og en god stemning hos alle russiske statsborgere må være landets nasjonale ide.¹⁶⁷

Det kan se ut som om Zjirinovskij nå i 2008 bruker begrepet vest og Vesten på en litt annen måte enn tidligere. Tidligere var Vesten udefinert og ofte felles betegnelse for USA, Europa og andre som ønsket å ødelegge Russland. I dag bruker han oftest vest og Vesten om USA mens han beskriver Europa, eller Vest-Europa, som en egen enhet. Kanskje vi her finner en endret holdning fra å definere Russland som eurasiatisk (så sent som i 2007) til et land med en europeisk tilhørighet og som kan utvikle seg i fredelig sameksistens med Vest-Europa:

И Россия должна в ближайшие 10-15 лет стать полностью частью западного мира. Западная Европа развивалась в варианте теплицы. Она отличается от России. Россия больше воевала, потому что она на окраине Европы. Поэтому у нас различия небольшие есть. И Европа должна это понять. В Швеции 150 лет мира, а Россия, наоборот, до сих пор воюет. Мы надеемся, что в перспективе будет лучше. И соседи. У Швеции - Норвегия и Финляндия, а у нас огромный мусульманский мир, Китай. Это наиболее сложные регионы мира. Еще не закончилось в Чечне. Это всё создает очень большие сложности. Россия станет одним из наиболее культурных и развитых государств Европы, а может быть, и всего мира. Россия не будет ни с кем воевать. В России будут настоящие свободы, демократия, здоровая экономика. И мы окончательно забудем все минусы советского периода. Хорошо

¹⁶⁵ Жириновский, 2007, *Россия-победит!* URL:

http://www.ldpr.ru/files/press/part_press/books/903/Rossiya_pobedit199.file.doc

¹⁶⁶ Программа ЛДПР: *За Россию в многополюсном мире*, URL: <http://www.ldpr.ru/partiya/prog/969/>

¹⁶⁷ Жириновский, Кобринский, Лебедев, 2008, *Краткий энциклопедический словарь ЛДПР*, URL: http://www.ldpr.ru/files/press/part_press/books/1870/Kratkii_slovar_LDPR_verstka258.file.doc

будем развивать свои отношения со всеми. Я горжусь тем, что я родился в Советском Союзе. Было много достижений. Но были и минусы, которые ухудшили наши отношения с западными странами. Теперь мы хотим, чтобы никто на Западе не боялся России, чтобы то плохое, что было между нами, было бы забыто. И мы все ориентировались бы только на хорошее: культура, экономика, спорт, туризм.¹⁶⁸

Etter 2007 kan det se ut som om Zjirinovskij har dempet sine imperialistiske ambisjoner, men samtidig finner vi noen beskrivelser som kan peke på det motsatte. Som for eksempel partiets meninger om at "imperialisme" er en genetisk egenskap hos det russiske folket og at den russiske statsordningen bare kan være effektiv når den er imperialistisk:

Перестал ли русский народ быть народом - державником, то есть народом – собирателем земель и государств, каким он выступал на протяжении своей 1000-летней истории? Выскажемся осторожно. Внутренне, генетически – не перестал. Потому что как ни крути, как не верти русскую историю и современность, они наглядно показывают, что русская государственность может быть эффективной только как имперская государственность.¹⁶⁹

Zjirinovskijs geopolitiske utspill vekker fremdeles oppsikt. Han er fortsatt uforutsigbar og det kan se ut som om han fremdeles skifter mening og formidler motsigende oppfatninger med sterkt emosjonelt engasjement.

I den nylig utgitte *LDPR`s sammenfattet ensyklopedi*, med om lag 172 artikler som formidler hva partiet mener og står for i forskjellige politiske og sosiale spørsmål, beskrives partiets mål for Russlands utenrikspolitikk. Her hevdes det at Russland må orientere seg mot syd og ikke mot Amerika. Det er i syd Russland finner stater som kan være landets strategiske partnere i framtiden. Partiet skisserer en ny Østblokk langs flere strategiske akser: Russland-India-Iran, Russland-Kina-India og Russland-Syria-Egypt-Libya.¹⁷⁰

I boken *Russland vil vinne!*¹⁷¹ (2007) analyserer Zjirinovskij mulige utenrikspolitiske scenarier og her går han i flere andre retninger med hensyn til Russlands strategiske partnere: Det mest ønskede er en allianse mellom Washington, Moskva og Tokyo. Blir det ikke mulig å realisere er neste prioritet Moskva, Peking, Berlin pluss Shanghai-organisasjonen, India, Iran og Pakistan. Og går ikke det får Russland satse på det tredje alternativet som er Brüssel (EU), Moskva, Den slaviske verden og muslimske stater. Denne tredje modellen blir resultatet hvis

¹⁶⁸ Жириновский, Кобринский, Лебедев, 2008, *Краткий энциклопедический словарь ЛДПР*, URL: http://www.ldpr.ru/files/press/part_press/books/1870/Kratkii_slovar_LDPR_verstka258.file.doc

¹⁶⁹ ЛДПР, 2008, *РУССКИЙ ХАРАКТЕР*, Ред: Александров В, Васецкий Н, Кулыбин В, Лебедев И, mfl, s.70 URL: http://www.ldpr.ru/files/press/part_press/books/4773/Rus_har295.file.doc

¹⁷⁰ Жириновский, Кобринский, Лебедев, 2008, *Краткий энциклопедический словарь ЛДПР*, URL: http://www.ldpr.ru/files/press/part_press/books/1870/Kratkii_slovar_LDPR_verstka258.file.doc

¹⁷¹ Жириновский, 2007, *Россия - победит!* URL: http://www.ldpr.ru/files/press/part_press/books/903/Rossiia_pobedit199.file.doc

USA isolerer seg og Moskva ikke klarer å få gode kontakter med Peking og New Dehli. Hvis det ikke blir mulig å realisere noen av disse tre scenarioene foreslår Zjirinovskij en fjerde variant: En sterk union mellom Russland og de slaviske og ortodokse folkeslag. Det vil si Moskva-Warshawa-Praha-Bratislava-Lubljana-Zagreb-Saraevo-Belgrad-Skopje-Sofia-Bukarest-Kishinev-Kiev-Minsk-Moskva.¹⁷² Denne siste med klare panslavistiske visjoner.

4.2 Kommunistpartiet (KPRF)

Kommunistpartiet i Russland, som ble formelt etablert i februar 1993 og registrert i mars samme år, er en direkte etterfølger av det sovjetiske kommunistpartiet. Partiet ble stiftet av tidligere sovjetpolitikere med Jegor Ligatsjov, Anatolij Lukjanov og Gennadij Ziuganov som noen av initiativtakerne. I den første fasen var også eurasianisten Aleksandr Dugin aktivt med i arbeidet med å utforme partiets grunnlagsdokumenter. Dugin bidro til å bevege partiet i en nasjonalistisk retning. Partiet var også støttet av prominente intellektuelle som Aleksandr Zinovjev (en tidligere dissident) og vitenskapsmannen Zjores Alfjorov som fikk nobelprisen i fysikk i 2000.¹⁷³ Fra 1999 representerer Alfjorov kommunistpartiet i Statsdumaen.¹⁷⁴

Ved en sammenligning mellom årets forslag til nytt partiprogram (som første gang ble presentert på partiets nettside den 5. april 2008 og som skal være ferdig i november 2008) og den gamle varianten fra 1995, finner vi ikke noen store forskjeller. Imidlertid virker årets variant mer systematisert. Teksten har flere mellomtitler som gjør det lettere å få med seg innholdet. Ordbruken er også justert, men uten de store substansielle endringer. Et eksempel er beskrivelsen av Russlands situasjon som i 1995 ble karakterisert som ”bevegelsen mot barbarisk og primitiv kapitalisme”¹⁷⁵ som i det nye utkastet beskrives som ”dannelsen av en spesiell form for statlig kapitalisme”.¹⁷⁶ Trusselbildet er likevel det samme: Russland står foran en nasjonal katastrofe som vil ødelegge den russiske sivilisasjonen. I følge det nye partiprogrammet resulterte Sovjetunionens sammenbrudd i at den globale situasjonen kom i ubalanse så vel politisk som økonomisk og militært. Vi har fått en situasjon der makten omfordeles og USA og NATO kan få global kontroll, mener Kommunistpartiet.

I og med at det er små endringer i partiets program fra 1995, til det som er foreslått i 2008, mener jeg det kan være grunnlag for å hevde at det ikke pågår noen grunnleggende

¹⁷² Жириновский, 2007, *Россия - победит!* URL:

http://www.ldpr.ru/files/press/part_press/books/903/Rossiya_pobedit199.file.doc

¹⁷³ The Communist Party of the Russian Federation, URL:

http://en.wikipedia.org/wiki/Communist_Party_of_the_Russian_Federation

¹⁷⁴ Алфёров, Жорес Иванович, Biografi, URL: <http://kprf.ru/personal/alferov/>

¹⁷⁵ Программа КPRF. 1995. URL: <http://kprf.ru/party/program/>

¹⁷⁶ Проект новой Программы Коммунистической партии Российской Федерации. 2008. URL: http://kprf.ru/party_live/56124.html

ideologisk nyorientering i partiet. Jeg velger derfor å se nærmere på Gennadij Ziuganov, som er den sentrale ideologen i partiet og Alekseji Podberezkin som spilte en viktig rolle i utformingen av partiets ideologi til og med 1999.

Gennadij Ziuganov (f.1944, Orel-distriktet) har vært partileder siden 1993.¹⁷⁷ Han er utdannet lærer i fysikk og matematikk og ble medlem av kommunistpartiet i 1966. Han var førstesekretær i Komsomol og senere leder for propagandaavdelingen i Orel-distriktet. Ziuganov studerte to år ved Sentralkomiteens akademi for samfunnsvitenskap i Moskva og fikk kandidatgraden i 1980. Fra 1983-89 arbeidet han i propagandaavdelingen i SUKP`s sentralkomite. I 1989-90 var han nestkommanderende i ideologiavdelingen. Da RSFSR`s kommunistparti ble stiftet i 1990, ble Ziuganov valgt til sekretær i Sentralkomiteen og medlem av Politbyrået. I 1993 ble han leder for partiets sentrale eksekutivkomite. I 1993 ble Ziuganov valgt inn i Dumaen og han beholdt plassen i de to neste ordinære valgene (1995 og 1999). I den første omgangen av presidentvalget i 1996 fikk Ziuganov 31,96 prosent av stemmene, men med 40,41 prosent i neste valgomgang måtte han gi tapt for Jeltsin. Ved det neste presidentvalget fire år senere fikk han 29,21 prosent. Ziuganov forsvarte i 1995 sin doktorgrad i politisk filosofi med tittelen: ”Mekanismen bak og de grunnleggende tendenser i sosialpolitiske endringer i det moderne Russland”. Han har skrevet over 50 artikler/hefter om russisk historie og politikk.

Aleksej Podberezkin (f.1953, Moskva) skal også over lang tid ha hatt en betydelig innflytelse på partiets ideologi. Til tross for at han aldri var medlem av partiet var hans ideologiske påvirkning på Ziuganov så stor at han ble kalt for partiets ”grå eminense” (серым кардиналом). I følge Podberezkin støttet han KPRF først og fremst fordi det er et statsorientert og patriotisk parti. Men samtidig ønsket han ikke å bli identifisert med kommunister, og viser til Vernadskij for å gi sin begrunnelse: ”Не коммунисты сейчас ведущие, а патриотизм народных масс.”¹⁷⁸ I min analyse av Podberezkin vil jeg avgrense meg til den perioden da han spilte en rolle som ideolog for Kommunistpartiet (til og med 1999) og jeg har derfor ikke studert hans senere arbeider. Podberezkin ble først kjent på 1980-tallet som spesialist på USAs militærpolitikk. I 1990 fikk han doktorgraden i historie. På 90-tallet var han aktiv og støttet flere nasjonalpatriotiske bevegelser som kjempet mot den provestlig liberaldemokratiske politikken som Russland førte. I 1994 var han med på etableringen av bevegelsen ”Den åndelige arv” (Духовное наследие) og han ledet denne til 2001. Fra 1995-99 representerte han KPRF i Dumaen. I 2000 var Podberezkin med i presidentvalget og fikk 0,13

¹⁷⁷ Ziuganov, Biografi, URL: <http://www.kprf.ru/personal/zyuganov/>

¹⁷⁸ Подберезкин, А.И. 1998. *Русский путь: сделай шаг!* URL: <http://c-society.ru/data/200704/ruskiiputx.doc>

prosjekter av stemmene. Fra 2005 var han leder for Det Sosiale Rettferdighetspartiet (Партия Социальной Справедливости). I Dumavalget i 2007 fikk partiet 0,22 prosent av stemmene. Fra 1992 utga Podberezkin magasinet "Обозреватель-Observer". Han har publisert over 300 artikler og foreleser ved flere russiske universiteter.¹⁷⁹

Kommunistpartiet bruker internett aktivt og på hjemmesiden ser det ut som om det har en konsistent organisasjon på så vel nasjonalt som regionalt og lokalt nivå. Hjemmesiden viser at det er en aktiv debatt på alle nivå og det er mange som uttaler seg om aktuelle saker, men det er vanskeligere å finne klare ideologiske formuleringer. Den samme debatten finner vi også i KPRF's egne aviser "Pravda" og "Sovetskaja Rossija" og i partimagasinet "Politprosvesjtsjenije."¹⁸⁰

4.2.1 Partiets ideologiske basis

Det russiske kommunistpartiet er arvtakeren etter bolsjevikene som gjennomførte revolusjonen i 1917 og styrte Sovjetunionen fram til sammenbruddet tidlig på 1990-tallet. KPRF kan i dag beskrives som et nostalgisk parti. Fra å være et klart antikapitalistisk, antireligiøst og sentralistisk kommunistisk parti kan det se ut som om det har blitt en blanding av gammelt antikapitalistisk tankegods og ny patriotisk nasjonalisme med et spesielt fokus på demografiske, sosiale og økologiske utfordringer. I tillegg viser det gamle antireligiøse partiet en økende respekt for den ortodokse kirkes rolle i Russland. Partiets leder, Ziuganov, har blant annet blitt kritisert for å dra partiet for langt til høyre i sitt forsvar av den rådende nasjonale doktrine (Uvarov-doktrinen): Ortodoksi, autokrati og narodnost.¹⁸¹ I følge Ziuganov er nasjonal enhet og kulturarv i dag viktigere enn klassekampen. KPRF er også det eneste reelle opposisjonspartiet i dagens russiske Duma.

I følge KPRF's eget materiell baserer partiet seg på en kreativ videreutvikling av marxist-leninismen og har et formål: Å bygge et sosialistisk og rettferdig samfunn med grunnleggende verdier som kollektivism, frihet og likhet, med reell folkelig makt i form av "Sovjeter". Partiet sier at det består av patrioter og internasjonister som kjemper for kommunistiske idealer og beskytter interessene til arbeidere, bønder og intellektuelle.¹⁸²

I følge KPRF's nye politiske program må Russlands framtidige utvikling basere seg på russisk historie, kultur og tradisjon:

¹⁷⁹ Подберезкин Алексей Иванович. Персональная страница. URL: <http://c-society.ru/wind.php?ID=4220>

¹⁸⁰ КПРФ, Партийная печать, URL: <http://kprf.ru/partypress/>

¹⁸¹ Centre for Russian Studies. "Communist Party of the Russian Federation". NUPI. URL: <http://www2.nupi.no/cgi-win//Russland/polgrupp.exe?Communist+Party+of+the+Russian+Federation>

¹⁸² Коммунистическая партия Российской Федерации, Краткая справка, URL: <http://kprf.ru/party/info/>

Будущее России можно строить только на прочном фундаменте ее созидательных традиций и исторической преемственности. Сложное переплетение геополитических традиций, национальных и экономических обстоятельств сделало Россию носителем самобытной культурной и нравственной традиции. Основополагающими ее ценностями являются общинность, коллективизм, патриотизм, теснейшая взаимосвязь личности, общества и государства, стремление к воплощению высших идеалов правды, добра и справедливости, равноправие всех граждан независимо от национальных, религиозных и других различий. Эти качества явились важной предпосылкой восприятия массами идей социализма.¹⁸³

Hos Ziuganov og Podberezkin finner vi bruk av argumentasjon som kan plasseres under nasjonalmentalitetsmodellen. I en av sine bøker, *Oktober og samtiden*, skriver Ziuganov at den russiske sivilisasjonen er unik og klart forskjellig fra den vestlige sivilisasjonen.

Karakteristiske russiske egenskaper er kollektivism, respekt for staten, godhet og rettferdighet. Mens den vestlige sivilisasjonen er basert på individet, er den russiske basert på fellesskapet og staten. Dette bekreftes, i følge Ziuganov, av russisk historie der staten alltid har spilt en sentral organisatorisk rolle i økonomien og i reguleringen av det sivile samfunn.¹⁸⁴ I følge Ziuganov er vestlige folk mer opptatt av materielle goder enn det russerne er. Russland er en egen verden, et eget univers med egne historiske, geopolitiske, ontologiske, nasjonale og økonomiske særtrekk. Denne særstillingen gjør at nasjonen har en spesiell misjon, nemlig å forkynne de universelle menneskelige verdier.¹⁸⁵

Podberezkin påstår også at russisk åndelighet er unik og han understreker forskjellen fra den merkantile vestlige:

Духовный это нравственный, не меркантильный. Это значит, что не все продается и не все можно купить за деньги. Это понятие абсолютно противоположное либерализму и его идеологии, где мерилом человека, его успеха являются просто грязные деньги. Духовный потенциал это чисто русское понятие, без которого невозможно выйти на свой, Русский Путь. Это приоритет иных, нематериальных ценностей, который всегда был в русском обществе. И это мощный потенциал развития будущей России, способный мобилизовать в кризисной ситуации (как это не раз случалось в истории) все ресурсы нации для достижения большой цели, реализации некой сверхидеи.¹⁸⁶

I følge Podberezkin må den nasjonale ideen basere seg på russiske verdier som folk har inne i seg. I likhet med noe av slavofilenes retorikk, lister han disse verdiene som: Sterk patriotisme,

¹⁸³ Проект новой Программы Коммунистической партии Российской Федерации. 2008. URL: http://kprf.ru/party_live/56124.html

¹⁸⁴ Nistad, 2004, s.298

¹⁸⁵ Østbø, 2005, s.60 URL

¹⁸⁶ Подберезкин, А.И. 1998. *Русский путь: сделай шаг!* URL: <http://c-society.ru/data/200704/russskiiputx.doc>

statsorientering og stormakttenkning (державность), sosial rettferdighet, ortodoksi som basis for verdensanskuelsen, respekt for andre religioner som historisk befinner seg på russisk jord, prioritering av åndelige verdier over materielle, sobornost, kollektivism, fellesskap (общинность), nødvendigheten av en overordnet idé og et felles mål som samler hele nasjonen, kosmopolitisme (всечеловечность) og nestekjærlighet (человеколюбие).

For Podberezkin er det helt klart at Russland ikke kan kopiere andre sivilisasjoner og må velge sin egen russiske vei. I motsetning til vestlige land, som lever på bekostning av andre land og misbruker jordens resurser, vil Russland aldri kunne velge den veien, mener Podberezkin. Men dette skjer ikke fordi Russland ville valgt den bort, men fordi han mener at ingen land vil dele sine ressurser og markeder med Russland. Russland trenger sin egen vei for utvikling, som må basere seg på egne åndelige og naturlige resurser og vil bruke dem i samsvar med egne nasjonale interesser.

Podberezkin mener selv at han har lagt grunnlaget for en ideologi som kalles statlig patriotisme (государственно-патриотическая идеология). I sin bok *Russisk vei – gjør et steg!* (1998), har han skrevet mye om denne ideologien og om hvilken vei Russland bør velge i det neste århundre. Podberezkin påstår at det finnes en "Russisk vei" som er den eneste naturlige utviklingsvei for russere og den russiske stat. Den baserer seg på russisk kultur, tradisjoner, historie og nasjonens selvopfattelse som ble formet gjennom hundrevis av år. Han mener at det viktigste er å skape en ny verdensanskuelse (мировоззрение) hos folket og da spesielt hos eliten. Den nye verdensanskuelsen må inneholde tre sentrale elementer:

1. Den skal være en syntese mellom vitenskap og tro, som vil berike både vitenskap og kultur. Uten en slik syntese blir det umulig å skape nye etiske og moralske verdier som kan være basis for den nye ideologien. Dominansen til den vulgære materialismen er over.
2. Mennesker må forstå hvordan verden fungerer, dets naturlige lover og utviklingsmekanismer. Den første og viktigste lov er: Hvis du ønsker noe for deg selv, ønsk først det samme for de andre. Mennesker må forstå konsekvensene av egne handlinger. Eller som Vernadskij sa: Bare de mennesker som lever i samsvar med noosferas lov kan realisere sitt potensial og gjøre noe godt med sitt liv.
3. Den vil på en harmonisk måte inkludere Russlands nasjonale og kulturelle særpreg sammen med innsyn og respekt for verdier og interesse for andre sivilisasjoner. "В этом смысле суть Русского Пути развитие потенциала нации в интересах

человечества, т.е.соблюдение Больших Принципов¹⁸⁷ глобальной взаимосвязи всех процессов.”¹⁸⁸

Podberezkin formulerer den nye verdensanskuelsen, (som også for ham representerer den ”russiske ideen”), i formelen: ”Sosialisme + åndelighet + kunnskapsteknisk framgang; eller med andre ord – en syntese mellom tro og kunnskap.”¹⁸⁹

4.2.2 Holdninger til Vesten

I følge KPRF’s nye politiske program er ikke kampen mellom kapitalismen og sosialismen over. Kapitalismen som truer verden domineres fortsatt av den kyniske grunnholdning om at alt kan konverteres til varer og penger. Partiets mål er derfor fortsatt sosialismen med dens alternative verdier.

I det nye programmet blir sosialismen fra sovjettiden kalt for ”et russisk under” som demonstrerte for all verden de store mulighetene sosialismen har. Det understrekes også at ”russisk spørsmål” blir mer aktuell i dag og at det foregår et åpent folkemord på den russiske nasjonen. Derfor framholder partiet at: ”Задачи решения русского вопроса и борьбы за социализм по своей сути совпадают.”¹⁹⁰

I følge Ziuganov passer ikke kapitalismen, liberalismen, demokrati og forbruker-samfunnet inn i Russland. Det Russland trenger, mener han, er en sterk sentralisert makt med en utvalgt nasjonal og patriotisk orientert elite. Den viktigste oppgaven for Kommunistpartiet ser Ziuganov i å redde den russiske nasjonen og lede den til russisk sosialisme.¹⁹¹ For å redde Russland er det i følge Ziuganov nødvendig å bygge opp et godt og rettferdig samfunn som er tuftet på det russiske folks urgamle rettferdighetssans, kollektivismen og den russisk-ortodokse kirkens tradisjoner. Russland må få igjen sin status som stormakt og derfor er det nødvendig å samle de tidligere sovjetrepublikkene i en ny union under Russlands ledelse. For å realisere dette må man mobilisere alle patriotiske krefter i samfunnet.¹⁹²

Som leder i Kommunistpartiet spiller Ziuganov en framtrekkende rolle som ideolog og så langt jeg kan se er det i dag han som først og fremst definerer partiets ideologiske og

¹⁸⁷ Большие Принципы - это когда человек действует в соответствии с законами природы, общества, божественными, научными. Когда в качестве главной цели ставится общественно значимая цель, а не личная выгода. (слова В.И.Вернадского).

¹⁸⁸ Подбerezкин, А.И. 1998. *Русский путь: сделай шаг!* URL: <http://c-society.ru/data/200704/ruskiiputx.doc>

¹⁸⁹ Ibid. URL

¹⁹⁰ Проект новой Программы Коммунистической партии Российской Федерации. 2008. URL: http://kprf.ru/party_live/56124.html

¹⁹¹ Ziuganov, 2006 *Russkij sotsializm-otvet na russkij vopros*, URL: Tilgjengelig på <http://kprfnsk.ru/party/docs/207/>

¹⁹² Nistad, 2004, s.300

politiske plattform. I kampen om velgerne, og for å gjøre partiet mer dagsaktuelt, har kommunistpartiet tonet ned de marxistiske elementene i ideologien sammenlignet med den som var gjeldende i sovjetperioden. Men marxismen er fortsatt viktig for Ziuganov, den må bare utvikles og tilpasses dagens virkelighet. Hos Ziuganov finner vi også henvisninger til Danilevskijs teori om ”kulturhistoriske typer”, Oswald Spengler`s spådom om Vestens undergang, Samuel Huntington`s teori om ”The Clash of Civilizations”¹⁹³, Lev Gumilev`s eurasianisme og Dugins ny-eurasiatiske tenkning. I sin bok *Russland og den moderne verden* (1995), analyserer Ziuganov Russland slik:¹⁹⁴

- Fra et historisk perspektiv representerer Russland en unik sivilisasjon med tydelige røtter tilbake til Kiev`s Rus, Moskvariket, Tsar-Russland og Sovjetunionen.
- I et geopolitisk perspektiv definerer Russland den grunnleggende og nødvendige base for hele det eurasianistiske kontinent som en motkraft mot de hegemonistiske tendenser fra USA og de andre sjømaktene i det atlantiske området.
- Med hensyn til ideologi og verdensanskuelse representerer Russland sine egne kulturhistoriske og moralske tradisjoner med grunnleggende verdier som sobornost, kollektivism, stormakttenkning (державность eller государственная самодостаточность) og et sterkt ønske om realisering av de høyeste idealer for godhet og rettferdighet.
- I et nasjonalt perspektiv representerer Russland en kompleks sammensetning av ulike etniske enheter med en sterk nasjonal kjerne av russere, ukrainere og hviterussere.
- Fra et økonomisk perspektiv representerer Russland et selvstendig økonomisk system som er prinsipielt forskjellig fra den vestlige økonomiske modellen med fri markedsøkonomi.

Ziuganov henter impulser fra flere ulike retninger og teorier. I sine bøker viser han til forskjellige tenkere og filosofer som han støtter seg til. Samtidig kan det se ut som om han ikke går spesielt dypt ned i materien, men først og fremst leter fram og bruker etablerte begreper for å gjøre sine tanker klarere, vitenskapelig begrunnet og lettere å akseptere i samfunnsdebatten.

I de tilfellene der Ziuganov tenker geopolitisk ser vi mye tankegods fra den eurasianistiske ide og han henviser ofte til eurasianister. Her er også klare spor fra Dugins tankeverden, men Ziuganov krediterer aldri Dugin. Dette er for øvrig i samsvar med Dugins

¹⁹³ Østbø, 2005, s.54 URL

¹⁹⁴ Ziuganov, 1995, *Rossija i sovremennj mir*, s. 19-20

egen beskrivelse av hvordan hans ideer blir brukt i russisk samfunnsdebatt i dag: Hyppig og av mange, men uten at det blir vist til de ideologiske røttene i ny-urasianismen.¹⁹⁵

I sin tolkning av verdens utvikling mener Ziuganov at verdens skjebne de siste to tusen år ble formet av relasjonene mellom de tre sivilisasjonene: Den ortodokse, vesteuropeiske og muslimske. De andre sivilisasjonene var på en måte ”sovende” og påvirket verdens utvikling i liten grad. I likhet med Gumilev`s teori appellerer Ziuganov til begreper som sivilisasjon, etnos, etnogenese og begrunner historisk utvikling blant annet med ”passionariske dytt”.¹⁹⁶

For Ziuganov er Russland et eurasiatisk land. Det befinner seg på grensen mellom sivilisasjonene hvor øst møter vest, men det betyr ikke at Russland skal være en bro mellom Europa og Asia. Ziuganov framstiller vestlig påvirkning som farlig og undergravende. I følge Pål Kolstø muner Ziuganovs utkast til russisk nasjonsbygging ut i et ideal om isolasjon og statlig selvtilstrekkelighet.¹⁹⁷

I likhet med Dugin sier Ziuganov at den russiske sivilisasjonen utgjør den geopolitiske kjernen i en euroasiatisk blokk. Den vil alltid være i opposisjon til den euroatlantiske blokken. Selve problemet er at Russland, og dette landets herskere historisk sett, har fortrenget det faktum at Russland er en selvstendig sivilisasjon, med den følge at de har sett på seg selv som primitive og tilbakestående. Som resultat av dette har Russland prøvd å kopiere de fremmede kulturer.¹⁹⁸

Ziuganov`s bruk av den eurasianistiske idéen gir ham flere argumenter som hjelper ham til å definere og legitimere sine egne tanker om kvalitative forskjeller mellom Russland og de andre. Han mener at vestlig påvirkning er skadelig og at Russland har sin egen vei med egne historiske og filosofiske røtter.

Vi finner også klare fiendtlige stemninger i forhold til Vesten både hos Ziuganov og Podberezkin. En stor del av denne antivestlige argumentasjonen kan plasseres under det jeg har kalt konspirasjonsmodellen. Ziuganov hevder at Sovjetunionens sammenbrudd skjedde i regi av et hemmelig lederskap i Vesten og da spesielt i USA. Han opplevde oppløsningen som en stor tragedie for Russland og ønsker en gjenopprettelse av unionen.

Hos Podberezkin ser vi noe av den samme tenkningen når han sier at han selv, allerede i 1989, informerte Sovjetunionens sentralkomité om at det eksisterte hemmelige planer som USA prøvde å realisere i forhold til Sovjetunionen. I følge denne informasjonen ønsket Reagan

¹⁹⁵ Дугин, 2007, презентация ”Геополитики Постмодерна”, URL: <http://www.rossia3.ru/news/2007/12/13/18:22:57>

¹⁹⁶ Ziuganov, 1995, *Rossija i sovremennij mir*, s.66-68

¹⁹⁷ Kolstø, 1999, s.289

¹⁹⁸ Nistad, 2004, s. 299

og hans administrasjon å ødelegge Warszawapakten med en etterfølgende oppdeling og tilintetgjøring av Sovjetunionen. Podberezkin påstår at perestrojka var et resultat av Reagans politikk som hadde som definert mål å ødelegge Sovjetunionens statsapparat.¹⁹⁹

Ziuganov mener at globaliseringsprosessen har en klar antirussisk karakter. I følge ham har Vesten allerede to ganger tidligere prøvd å dele Russland til sin fordel. Forsøkene førte til den første og andre verdenskrig, men hver gang Vesten har forsøkt å knekke Russland kommer landet bare sterkere tilbake. Etter første verdenskrig oppsto Sovjetunionen og etter andre verdenskrig framsto Sovjetunionen som en av verdens to ubestridte supermakter. Når disse to forsøkene feilet, hevder Ziuganov at vesten forsøkte en tredje metode: Den kalde krigen:

Великая Победа 1945 года предопределила новый виток западных геополитических интриг, получивших название “холодной войны”. Впрочем, независимо от названия, стратегия Запада по-прежнему имела ту же самую, заветную цель: расчленение России и русского народа, ликвидация русского “центра силы” в мировой политике.²⁰⁰

Ziuganov mener at det finnes en hemmelig plan som fastsetter at ”det ikke må være mer enn 50 millioner russere igjen i verden. Dette vil være tilstrekkelig til å tilfredsstille Vestens behov for lokal arbeidskraft for å betjene oljebransjen, diamantindustrien og hogging av skog i Sibir.”²⁰¹

Ziuganov bruker Dugins terminologi når han beskriver globaliseringsprosessen som ”dannelse av den nye verdensorden” der det ikke er plass for den russiske nasjon. I følge Ziuganov er den russiske nasjonen, som en unik sivilisasjon, i ferd med å forsvinne og resten av verdenssamfunnet bivåner det hele i taushet.

Ziuganov påstår at det foregår et godt planlagt og bevisst ”folkemord på det russiske folk”. I følge Ziuganov var Putins regime klar over dette. Til tross for dette valgte Putin en politikk som fører rett i katastrofen:

Мы утверждаем: происходит геноцид русского народа — его рациональное, сознательное, постоянное уничтожение. И об этом знает власть. Знает президент Путин. Он как гарант Конституции в ответе за эту страшную напасть. Его политика — экономическая, государственная и культурная — усиливает эту катастрофу. Имитация государственной деятельности — вот смысл политики Кремля. Мы считаем сегодняшнюю власть ответственной за величайшую в истории России трагедию — гибель русского, российского народа. Гибель

¹⁹⁹ Подбerezкин, А.И. 1998. *Русский путь: сделай шаг!* URL: <http://c-society.ru/data/200704/ruskiiputx.doc>

²⁰⁰ Ziuganov, 2006 *Russkij sotsializm-otvet na russkij vopros*, URL: Tilgjengelig på <http://kprfnsk.ru/party/docs/207/>

²⁰¹ Ibid. URL

геополитическую, гибель государственную, гибель духовную и в конечном счете — физическую.²⁰²

Med budskap som dette tegnes et klart trusselbilde om at Russland er utsatt for en overhengende fare og det kreves radikale og drastiske tiltak for å forebygge sammenbrudd og utnyttelse. Slike nasjonalistiske budskap og argumenter om et ”folkemord på den russiske nasjon” (Ref Tisjkov 1997) finner vi aktivt brukt både i KPRF og LDPR.

Andre bestrider KPRF’s virkelighetsbeskrivelse og mener at den russiske befolkningen aldri har hatt så gode levevilkår og så stor personlig frihet som på midten av 2000-tallet. Når det likevel finnes grobunn for ekstreme påstander skyldes det først og fremst de dramatiske sosiale forskjellene som oppsto i overgangen fra sosialisme til kapitalisme. Det store flertallet av russere ser en elite som vasser i en usannsynlig luksus, og når massene ikke oppnår en betydelig bedring av levestandarden, blir de mottakelige for ekstreme budskap og forklaringsmodeller.²⁰³

Som for Ziuganov var ødeleggelsen av Sovjetunionen også for Podberezkin en stor tragedie som ødela mye. Ikke bare for selve unionen, men for hele verdenssamfunnet. I følge Podberezkin står Guds budskap om å prioritere de åndelige og moralske verdier over de materielle, meget nær de kommunistiske idealer. Han mener at de siste 200 årenes vestlige liberale markedsideologi har ført verden ut i en dyp krise som vil ende i en blindvei. Sovjetunionens forfall ble en tragedie som har forhindret verdenssamfunnets overgang til en ny og bedre utviklingsmodell.²⁰⁴

Ziuganov har stor respekt for Danilevskijs arbeider, og spesielt hans bok *Russland og Europa*. Ziuganov anerkjenner for eksempel Danilevskijs tanker om at den vesteuropeiske sivilisasjonen preges av voldelighet og farlige ambisjoner. Han viser her til at den vesteuropeiske sivilisasjonen i stor grad har drevet med krigsføring de siste 200 år. De kriget ikke bare mot den muslimske verden, men også mot den ortodokse. Som et eksempel på det siste viser han til opprettelsen av det vestlige korsfarerriket i Konstantinopel i 1204. Med referanse til flere lignende historiske eksempler konkluderer Ziuganov med at den vesteuropeiske sivilisasjonen preges av antiortodokse stemninger og at den alltid vil ønske å herske over verden.²⁰⁵ Ziuganov er også enig med Danilevskij i at den europeiske

²⁰² Ziuganov, 2006 *Russkij sotsializm-otvet na russkij vopros*, URL: Tilgjengelig på <http://kprfnsk.ru/party/docs/207/>

²⁰³ Тренин, Дмитрий, 2006, *Интеграция и идентичность : Россия как «новый Запад»*, s.200 Электронная версия: <http://www.carnegie.ru/ru/pubs/books/9819trenin.pdf>

²⁰⁴ Подбerezкин, А.И. 1998. *Русский путь: сделай шаг!* URL: <http://c-society.ru/data/200704/ruskiiputx.doc>

²⁰⁵ Ziuganov, 1995, *Rossija i sovremennij mir*, s.68

sivilisasjonens utvikling har stoppet opp og egentlig vært i tilbakegang de siste 200 år. Her støttet Ziuganov seg også til Leontjev, som han mener gir en god forklaring på den europeiske krisen på slutten 1900-tallet.²⁰⁶ Lignende budskap ser vi hos Podberezkin når han viser til at de siste 200 årenes vestlige liberale markedsideologi har ført verden i en dyp krise.

I følge Ziuganov har Russland reddet Europa flere ganger uten å få noen anerkjennelse for dette. Han viser her til mongoltatarernes okkupasjon, krigen med Napoleon og Tyskland i andre verdenskrig. Med dette mener han at Russland har hindret den skadelige påvirkningen fra tomme vestlige verdier til andre deler av verden.²⁰⁷

Vi kan finne tankespor fra Danilevskij også hos Podberezkin. I likhet med Danilevskij tror han at Vest-Europa har et dypt hat til Russland. Det er historisk og kan ikke bare forklares med ideologiske motsetninger. Europa er ganske enkelt redd for Russland. Russland er en stormakt med et folkeslag som har i seg spesielle åndelige kvaliteter og som effektivt kan organisere seg. Derfor vil Europa gjøre alt for å forhindre at Russland kommer inn i den europeiske familien. Podberezkin oppdaterer og utvider Danilevskijs fiendebilde fra bare å gjelde Europa til også å inkludere USA:

...потому что сейчас уже для всех очевидно: вовсе не социалистическая и коммунистическая система пугала Европу и США в России последние 200-300 лет. Представление о России как о варварской стране, которая, мол, нависает над Западной Европой, возникло отнюдь не с появлением в Центральной Европе Советской Армии после второй мировой войны. Эта точка зрения господствовала еще в XVIII в. и всячески пропагандировалась на протяжении XIX в., да и сама по себе Крымская война явилась следствием развязанной в Европе антирусской кампании. Можно напомнить, как ненавидели сильную Россию, которая вышла победительницей после отражения нашествия Наполеона и русского похода в Париж. Таким образом, истоки антирусских настроений в Европе и в США связаны вовсе не с победой Советской Армии над фашистской Германией и размещением части наших Вооруженных Сил в Центральной Европе. Они появились гораздо раньше как попытки обоснования даже не страха, а вполне определенного стремления западноевропейских государств вывести Россию за скобки некоей европейской цивилизации.²⁰⁸

Samtidig presenteres Russland som et offer som lider under vestlig utnyttelse. Ziuganov ser klart for seg hvilke planer de store antirussiske (amerikanske) kreftene har for Russland i den globaliserte verden: Russland er "et sted for materiell utnyttelse, billig arbeidskraft og militær

²⁰⁶ Ziuganov, 1995, *Za gorizontom*, s.20-21

²⁰⁷ Tolz, 2001, s.126

²⁰⁸ Подбerezкин, А.И. 1998. *Русский путь: сделай шаг*. URL: <http://c-society.ru/data/200704/ruskiiputx.doc>

støtte til nye krigsventyr mot Asia”.²⁰⁹ Han påstår at Russland kan bli en vestlig koloni. I likhet med Dugin hevder også Ziuganov at globaliseringsdiktaturet fra Vesten, med USA i spissen, ”er klare til å bombe alt og alle for å sikre sine fattigslige verdier”.²¹⁰

Podberezkin legger i sin filosofi stor vekt på moral og nasjonens åndelige potensial. I følge ham er den viktigste ressurs Russland har ikke naturlige råstoff, men åndelige og intellektuelle resurser. Av denne grunn ser han en stor fare ved dagens eksport av intellektuell arbeidskraft og han ser denne eksporten som et ledd i en målrettet strategi for å svekke landet.²¹¹

Det kan se ut som om KPRF har valgt en isolasjonistisk politisk retning og stiller seg avvisende til globalisering. Et eksempel på dette er talen Vladimir Kasjin holdt på forum for antiglobalister i februar 2008. Kasjin er varaformann i Kommunistpartiets sentralkomité og nestleder i Stadsdumaens komité for økologi og naturressurser. Han også har sin egen spalte på den offisielle nettsiden for KPRF. Hans foredrag hadde tittelen ”Globalisering er en fare for menneskerettigheter, samvittighetsfrihet og trosbekjennelse”. I følge ham det er farlig for Russland å følge globaliseringsprosesser som blant annet krever elektronisk registrering av persondata, personnummer og bruk av ”plastikk-kort”. Han mener at alt dette vil gjøre russere til kontrollerbare slaver, og at globaliseringen kan ødelegge den russiske nasjon og selve Russland:

Недопустимо попира́ть права и интересы миллионов граждан, только потому, что навязываемый России извне процесс глобализации обусловлен обязательным вхождением человека в глобальную электронную мировую сеть, что и превращает человека в подконтрольный элемент электронных систем. Как коммунист, депутат Госдумы, как гражданин Великой России я благодарен всем, кто борется с глобалистами. Им мало природных богатств наших рек, черноземов, недр, лесов. К душе, нашей генетике, основанной на порядочности и доброте, тянут они свои грязные руки. Благодарю, прежде всего, истинных верующих, верующих в великий наш народ и Россию, за нашу общую борьбу против электронного рабства и надеюсь, что мы победим и товарища «волка», и «дьявола». Призываю все здоровые силы России объединиться и не допустить реализации глобалистских, античеловеческих по своей природе планов по уничтожению нашей страны как суверенного государства и превращения населения России в послушных рабов.²¹²

²⁰⁹ Ziuganov, 2006 *Russkij sotsializm-otvet na russkij vopros*, URL: Tilgjengelig på <http://kprfnsk.ru/party/docs/207/>

²¹⁰ Ibid. URL

²¹¹ Подбerezкин, А.И. 1998. *Русский путь: сделай шаг!* URL: <http://c-society.ru/data/200704/ruskiiputx.doc>

²¹² Kasjin, 2008, Доклад на Третьем Международном Форуме антиглобалистов, *Глобализация – угроза правам человека, свободе совести и вероисповедания*, URL: <http://kprf.ru/international/54851.html>

4.3 Det forente Russland

Det forente Russland er et av flere politiske partier som mer eller mindre er skapt for å sikre maktbasen for president Putin og hans regime. Partiet ble stiftet i januar 2001 ved en sammenslåing av "Fedrelandspartiet" ledet av Jurij Luzjkov, Jevgenij Primakov og Mintimer Sjajmijev og "Enhet" under ledelse av Sergej Sjojgu.²¹³

Partiet, og de grupperinger det vokste fram av, er ikke en bevegelse som har vokst fram som et resultat av velgeres engasjement på grasrota, men organisasjoner skapt av toppene i et maktapparat for å fylle og sikre legitimitet for seg selv og etter hvert det sittende regimet.

Ved valget i 2003 fikk partiet 37,6 prosent av stemmene og 222 av de 450 plassene i Dumaen. I januar 2005 kontrollerte partiet imidlertid i praksis 305 av de 450 representantene. Dette skjedde fordi det etter valget var mange uavhengige representanter som sluttet seg til partiet. Partiet fikk dermed konstitusjonelt flertall (2/3). Ved valget i desember 2007 fikk partiet 64,3 prosent av stemmene og kontrollerer dermed 315 av de 450 plassene i Dumaen med direkte valgte representanter.²¹⁴ Dette er tilstrekkelig for å gi Det forente Russland 2/3 av mandatene i Dumaen og fortsatt konstitusjonelt flertall. Oppslutningen i disse tre valgene er ikke direkte sammenlignbar da valget i 2007 skjedde i følge en ny valgordning. Russlands konstitusjon fra 1993 fastsatte at statsdumaen skal bestå av 450 representanter, som velges for en periode av fire år. Halvparten skulle velges gjennom forholdstallsvalg, de andre ved enkelt flertall i enkeltmannskretser. Fra valget i 2007 er enkeltmannskretsene sløffet, og alle representantene velges gjennom forholdstallsvalg fra partier med minimum 7 prosents oppslutning²¹⁵

På sin hjemmeside hevder partiet at det har vel 1,5 million medlemmer og mange tusen kontorer spredt over hele Russland. Partiet har også sin egen ungdomsorganisasjon "Molodaja gvardija". En stor andel av statsrådene i regjeringen, mange regionale guvernører og andre ledende embets- og tjenestemenn fra hele Russland er medlemmer i partiet. Partiets slagord ved det siste valget var "å realisere Plan Putin" og partiets program hadde overskrift: "План Путина – достойное будущее великой страны".²¹⁶

Andrej Vorobjev, som er formann i eksekutivkomiteen i Det forente Russland, beskriver Plan Putin slik:

²¹³ *Forent Russland*, URL: http://no.wikipedia.org/wiki/Forent_Russland

²¹⁴ Ibid. URL

²¹⁵ *Statsdumaen*, URL: <http://no.wikipedia.org/wiki/Duma>

²¹⁶ Предвыборная Программа Всероссийской политической партии "Единая Россия". URL: <http://www.edinros.ru/news.html?rid=3144>

План Путина - это синтез восьми Посланий Президента. Это то, что коррелируется с нашей программой. План Путина - это сохранение великой российской цивилизации. Если говорить совсем просто - это Родину любить, сохранять наши исторические, нравственные, моральные ценности, которые заложены в нас предками. Это и конкурентоспособная экономика, это суверенная демократия, это повышение благосостояния, чтобы каждый человек почувствовал на своем кармане, что жизнь становится лучше. Преемственность политического курса позволит России достичь стратегического успеха.²¹⁷

”Plan Putin” er vanskelig å definere som en konkret plan, men brukes av Forente Russland som et begrep for å illustrere partiets støtte til den politikk og de prioriteringer som president Putin har gjort, og den retning han ønsker å lede Russland i. Men begrepet er også uttrykk for et ønske om en fortsettelse av dagens ideologi, politikk og økonomiske utvikling gjennom kontinuitet i maktapparatet. Til tross for at dette ikke er en konkret plan, snakket partiet likevel om at Putins plan for Russlands utvikling må strekke seg ti år framover, til 2016.²¹⁸ Før presidentvalget i 2008 ble gyldighetsperioden forlenget til 2020.²¹⁹

Innen den tid skal Russland bli et land som har nådd sine mål og realisert sitt sosiale og økonomiske potensial. Boris Gryzlov, som ledet partiet helt fram til Putin overtok etter siste presidentvalg, mener at dette er et absolutt realistisk mål dersom noen grunnleggende vilkår blir innfridd: Putin må fortsette i en rolle som nasjonal leder, det må være et sterkt og enhetlig politisk parti som støtter den nasjonale lederen (Det forente Russland) og det må utvikles et velferdssamfunn.²²⁰ Ved valget på ny president støttet partiet Dmitrij Medvedjev, som var Putins kandidat og som kommer fra den samme maktbasen, og som har tatt over som president i Russland.

I forhold til Dumavalget fikk det Forente Russland en del kritikk for at det ikke handlet om hvem skal sitte i den nye Statsdumaen, men at det i realiteten ble gjort til en folkeavstemning over Putins framtidige rolle i russisk politikk. I den rolleavklaringen som kom etter valget har Putin blitt satsminister og denne rollen er tilført økt politisk betydning.

Det forente Russland tok en tydelig posisjon med hensyn til Russlands framtid da partiet utarbeidet sin ideologiske plattform i 2007.²²¹ Russland må ta tilbake sin status som stormakt og påvirke retninger, løsninger og konkrete avgjørelser på den globale arena.

²¹⁷ Воробьев, Андрей, *План Путина - это сохранение великой российской цивилизации*, URL: <http://www.edinros.ru/news.html?id=121324>

²¹⁸ Программное заявление партии "Единая Россия", 2006, *Россия, которую мы выбираем*, URL: <http://www.edinros.ru/news.html?rid=3125>

²¹⁹ Путин, Владимир, 2008, *Политические партии обязаны сознавать огромную ответственность за будущее России*, URL: <http://www.edinros.ru/news.html?id=127550>

²²⁰ Центр социально-консервативной политики, 2007, *Социальный консерватизм как идеологическая платформа "Единой России"* URL: <http://cscsp.ru/clauses/52/c/2752/>

²²¹ Ibid, URL

Russland har et spesielt ansvar for stabiliteten i hele det eurasiatiske området. For å nå dette målet må Russland bli sterkt så vel politisk som økonomisk og kulturelt. Det er en økende konflikt mellom vest og den islamske verden. Denne må dempes for å forhindre en islamistisk verdensrevolusjon og en tredje verdenskrig. For å forebygge at verden skal dele seg i to fiendtlige leire, er det behov for en tredje balanserende maktkonstellasjon. Hovedaktørene i denne konstellasjonen kan være Russland, Kina og India.²²²

Russland vil her ha en ledende rolle fordi det, i følge Det forente Russland, bare er Russland som kan lære verden en ny modell for harmonisk sameksistens mellom forskjellige sivilisasjoner. Russland har allerede praktisert en slik modell i flere hundre år og har skaffet seg en unik erfaring. Derfor er det fortsatt en fredelig sameksistens mellom mer enn 100 ulike etniske grupper i Russland, som praktiserer forskjellige religioner som ortodoksi, jødedom, islam, buddhisme og ulike naturreligioner. Russland kan bruke disse unike erfaringene, som landet fikk som følge av sin plass mellom Asia og Europa, til å bli et senter for global kommunikasjon på tvers av grenser.

Partiet understreker at det er nødvendig å prioritere utviklingen av et forent, sterkt og demokratisk Russland som kan beskytte sine interesser gjennom åpen og ærlig dialog og konkurranse uten å måtte ty til aggresjon. Russland skal bli et land som er åpent for resten av verden, som forstår sin rolle og tar landets rolle i verden på alvor.

Tidlig i 2008 fikk vi en bekreftelse på standpunktet om at Russland skal være en balanserende stormakt med en betydelig global rolle:

Стратегия развития страны может строиться только на осознании ее миссии в мире. Миссия России - обеспечение благосостояния многонациональной российской цивилизации, ее укрепление на началах свободы, безопасности и соблюдения прав граждан, обеспечение мирного развития и прогресса человечества, поддержка баланса сил, обеспечивающего такое развитие.²²³

For å forstå hva Det forente Russland står for, og partiets ideologiske røtter, vil jeg se nærmere på uttalelser og publikasjoner fra tre personer som har et nært forhold til partiet. Dette er Boris Gryzlov, Andrej Isaev og Vladislav Surkov.

Boris Gryzlov (f.1950, Vladivostok), som er ordfører i Dumaen, ble partiets leder i 2002. I 1973 avsluttet han studier ved det Elektrotekniske instituttet i Leningrad, med profesjon som radioingeniør. Sin politiske karriere startet han i 1999 som leder for den regionale politiske

²²² Ibid. Del 5. *Социальный консерватизм – идеологическая платформа модернизации общества*. URL: <http://cscpr.ru/clauses/52/c/2752/>

²²³ Центр социально-консервативной политики, 2008, *Аналитический доклад ЦСКП «Эффективное государство в глобальном мире»*, URL: <http://cscpr.ru/clauses/52/c/2820/>

bevegelsen "Edinstvo" i St. Petersburg. Fra 1999 har han vært representant i Statsdumaen. I 2001-03 var han innenriksminister. Fra 2003 leder for fraksjonen Forente Russland i Dumaen.²²⁴ Gryzlov er ikke primært ideolog, men kan best beskrives som organisator og politiker med stor innflytelse i partiet.

Andrej Isaev (f.1964, Moskva) er medlem av arbeidsutvalget i partiets landsstyre, leder for agitasjons- og propagandaavdelingen i partiet og formann for Dumaens komité for arbeid og sosialpolitikk. I 1989 avsluttet han studiene ved Pedagogisk institutt i Moskva med spesialitet som historiker, med fordypning i sovjetisk rett. I tillegg har han en doktorgrad i politikk. Fra 1989 engasjerte han seg i fagforeningsarbeid. Fra 1999 var han representant i Dumaen fra fraksjonen "Fedrelandspartiet". Senere var han en av de som ble med på å danne partiet det Forente Russland. Han har publisert flere artikler om arbeidsbevegelsens historie, Russlands politisk utvikling og om russisk politisk kultur. Isaev har også skrevet bøkene *Økonomisk demokrati i det moderne Russland* og *Økonomisk demokrati som moderne ideologi for det tradisjonelle russiske fagforbundet*.²²⁵

Vladislav Surkov (f.1964, Lipetskaja oblast) er visestabssjef i president-administrasjonen og en av presidentens nærmeste rådgiver. Han studerte ved Det internasjonale universitetet i Moskva (MYM) og fikk en mastergrad i økonomi.²²⁶ Før dette arbeidet han tett med oligarker som Khodorovskij og Fridman. Allerede i 1999 ble Surkov visestabssjef i presidentadministrasjonen. I følge russiske medier har Surkov jobbet med flere prosjekter som hadde til hensikt å styrke daværende president Putins makt. Et av disse prosjektene var dannelsen av partiet Det forente Russland, ungdomsbevegelsen "Nasji" og partiet "Spravjedlivaja Rossija". Surkov omtales ofte som den fremste partiideologen i Det forente Russland.²²⁷

4.3.1 Partiets ideologiske basis

Det kan ofte være vanskelig å identifisere klare ideologier bak de russiske partiene. Årsakene til dette er flere, en av grunnene ligger i det faktum at de er etablert av enkeltpersoner, og elitegrupper rundt disse. I følge Billington har partiene ofte ikke vært noe annet enn ambisjoner som søker en plattform, plakater som søker et publikum.²²⁸ Når initiativtakerne så mangler en klar ideologisk og politisk plattform blir også partiene til tider underlige konstruksjoner.

²²⁴ Gryzlov, Boris. Biografi. URL: <http://www.gryzlov.ru/index.php?page=bio>

²²⁵ Isaev, Andrei. Biografi. URL: <http://www.isaev.info/bio/#nul>

²²⁶ Surkov, Vladislav. Biografi. URL: http://www.kremlin.ru/state_subj/27815.shtml

²²⁷ Surkov, Vladislav. Biografi. URL: <http://www.lenta.ru/lib/14159273/>

²²⁸ Billington, 2004, s 136

Før var partiet ofte anklaget for at den har ikke ideologi bak seg. De siste to årene har Det forente Russland prøvd å forandre situasjonen og jobber aktivt med å utarbeide og definere partiets ideologi. Denne prosessen er ikke ferdig og er fortsatt under arbeid. De viktigste ideologiske teser for Det forente Russland er trolig de tankene som Surkov presenterte i februar 2006. Her posisjonerte han partiet i sentrum av det politiske spekteret med elementer fra så vel høyre- som venstresiden i russisk politikk.²²⁹

Surkov mener at Russland mangler en nasjonal ideologi som kan samle hele nasjonen. I min kontekst er det interessant å notere seg hans vektlegging av at Russland er en del av Europa og at den nye nasjonale ideologien ikke vil være prinsipielt forskjellig fra den vi finner i andre europeiske land. Men den kommer til å ha et russisk særpreg på samme måte som de nasjonale ideologiene i England, Frankrike og Tyskland har sine nasjonale særpreg. Surkov håper at andre land vil akseptere dette og han understreker at Russland, i likhet med andre europeiske land, har de samme verdier og ønsker ”om frihet, økonomisk velstand og en rettferdig plass i det globale samfunn”.²³⁰

Surkov håper at en ny nasjonal ideologi vil styrke og berike dagens vertikale maktmodell. Med vertikal maktmodell menes en modell med sterk og målrettet styring ovenfra av så vel politikk som økonomi og det sivile samfunn. Men for å realisere denne ideologien trenger Russland en ny nasjonal orientert elite som har bearbeidet det som har skjedd i Russland de siste 20 årene.²³¹ Dannelsen av en slik nasjonal orientert elite er nødvendig for å beskytte landets suverenitet.

Surkov mener at det i løpet av 90-tallet har blitt etablert det han kaller et ”offshore aristokrati” (оффшорная аристократия) som har en spesiell moral og psykologi. Disse russere ser på landet som en plantasje, eller terreng åpent for fri jakt, og kobler ikke sin og sine barns framtid til et liv i Russland. Slike folk bryr seg lite om landets utvikling, og rent mentalt har de flyttet utenlands. I følge Surkov kan en slik elite ikke bare forklares ut fra sine kvaliteter, eller mangel på sådanne, men de er også et resultat av landets politiske og økonomiske tilstand. Det er derfor avgjørende at den voksende klassen av forretningsfolk kan oppleve seg trygge i Russland og velkomne i sitt eget land. Han håper at denne gruppen med tiden kan omdannes til et nasjonalt orientert borgerskap.²³²

²²⁹ Сурков 2, 2006, *Сувериниет-это политический синоним конкурентоспособности*. URL: <http://www.edinros.ru/print.html?id=111148>

²³⁰ Ibid.

²³¹ Сурков 1, 2006, *Наша российская модель демократии называется ”суверенной демократией”*. URL: <http://www.edinros.ru/print.html?id=114108>

²³² Сурков 2, 2006, *Сувериниет-это политический синоним конкурентоспособности*. s.10. URL: <http://www.edinros.ru/print.html?id=111148>

Suverenitet er et nøkkelord i den nye russiske ideologien. Russland skal ha en klar identitet og være økonomisk, kulturelt og militært uavhengig av andre. Målet er at Russland skal utvikle seg til å bli en av verdens udiskutable stormakter med aktiv global påvirkning. Surkov understreker at han ikke snakker om noen russisk dominans eller diktat, men om at Russland vil være med på å skape et rettferdig regelverk som forhindrer at et eller to land skal få all innflytelse og makt i de globaliserende prosessene vi er inne i.

I arbeidet med utvikling av demokrati i Russland framholder han at landet er interessert i demokratisering av internasjonale forbindelser. Suverenitet handler ikke om å bygge en ”festning” rundt Russland. Russland skal legge til rette for åpenhet, dialog med resten av verden og deltagelse i åpen konkurranse på alle områder.

Surkov mener at Russland må utarbeide en realistisk modell for landets framtidige utvikling. Han foreslår at Russland må utvikle seg som en energileverende stormakt og mener at det ligger godt til rette for dette.²³³ Samtidig anerkjenner Surkov at dagens Russland befinner seg på et lavt utviklingsnivå med hensyn til teknologi og modernisering. Det er også klare svakheter ved utdanningssystemet og landet mangler høyt kvalifiserte spesialister på mange områder. Derfor trenger Russland utenlandske spesialister til sine bedrifter, utenlandske forskere og lærere til sine universiteter og forskningsinstitutter.²³⁴

Surkov mener at Russland må ha et mer aktivt samarbeid med andre land og må lære mer av dem i stedet for bare å drive med kjøp og salg. Russland trenger nye teknologier og kunnskap for sin videre utvikling og for å sikre seg konkurransekraft i den globale verdensøkonomien.²³⁵

I juli 2007 presenterte Gryzlov sin artikkel ”Spørsmål om ideologi for Det forente Russland.” Han oppsummerer ideologien i slagordet: ”Sterkt Russland – et forent Russland”. I artikkelen understreker han at det bare er en sterk stat som kan beskytte sine statsborgere. Hvis staten er svak må den tilpasse sin innenriks- og utenrikspolitikk til andre staters behov. Som et eksempel på en svak stat bruker Gryzlov den politiske situasjon på 90-tallet. Han mener at Russland i denne perioden hadde sviktet sine egne interesser, bøyet seg for kravene fra vestlige land og ukritisk kopiert deres systemer. Resultatet av denne underkastelsen var alt annet enn godt for Russland og det russiske folk.

For å unngå lignende kaos og kriser i framtiden mener Gryzlov at Det forente Russland med sin konservative, statsorienterte og sentrumsorienterte politiske retning har en god

²³³ Ibid. URL

²³⁴ Сурков, 2007, *Русская политическая культура. Взгляд из утопии*. URL: <http://www.edinros.ru/print.html?id=121456>

²³⁵ Сурков 2, 2006, URL

løsning.²³⁶ Med en konservativ retning forstås en klar prioritering av russiske verdier, tradisjoner og kultur. Det er imidlertid uklart og lite presist hva begrepet ”konservativ” egentlig skal bety i denne sammenhengen. Konservativ i forhold til hva?

I følge Andrej Isaev må en konservativ retning oppfattes som en helhetlig forståelse av russisk historie med både gode og dårlige sider. I følge ham var ikke Russlands fortid bare en svart flekk i historien som må benektes og forkastes. I likhet med andre europeiske land hadde også Russland sine problemer og utfordringer. Disse erfaringene må vi forstå og bearbeide i lys av dagens situasjon. Noe må kastes, men noe kan også brukes og videreutvikles. Akkurat denne innstillingen, å beholde russisk historie og tradisjoner, kaller Isaev for en konservativ retning.²³⁷

Med en sentrumsorientert retning forstås at partiet ikke vil plassere seg i en ideologisk tradisjon på venstre eller høyre side i en klassisk politisk inndeling. Partiet velger det som beskrives som en middelvei (центр) med elementer fra både den tradisjonelle venstre- og høyresiden.

I følge Gryzlov er ikke den ideologiske orienteringen det viktigste for partiet. Partiet prioriterer det løpende og praktiske politiske arbeidet som skal styrke Russland og bedre levevilkårene for alle landets borgere. Vårt parti, sier Gryzlov, arbeider for en forening av hele det russiske samfunn. Dette arbeidet baserer seg på felles menneskelige verdier, ikke høyre eller venstre. Han mener at det er denne formen for ideologi som er mest relevant for Russland i dag. Den innebærer en fornuftig balanse mellom forskjellige interesser og oppgaver som løses gjennom gode kompromisser. Vi er et handlingsparti, sier Gryzlov, og vi tror på at partiets ideologi må avspeiles i reelle resultater av vårt arbeid.²³⁸

Samtidig erkjenner Gryzlov at partiets ideologi må ha en teoretisk basis. I følge ham bygger Det forente Russlands ideologi på studier av erfaringer fra andre land, men den største plassen har bearbeidelsen av generell russisk historie, og spesielt erfaringer fra forskjellige reform- og overgangsperioder, som for eksempel tiden fra Aleksandr den II eller tiden fra de første Statsdumaer. Selvfølgelig kopierer vi ikke erfaringer, sier Gryzlov, men vi analyserer og lærer av dem. ”I vår ideologi finnes det også elementer fra filosofisk og politisk tenkning fra store russiske tenkere som Ivan Iljin, Dmitrij Likhatsjev, Nikita Moiseev, Lev Gumilev osv”.²³⁹

²³⁶ Грызлов, 2007, *Вопросы идеологии «Единой России»*. URL: <http://cscp.ru/clauses/45/2753/>

²³⁷ Исаев 1, 2006, *Главный конфликт современной России-это её место в мире*. URL: <http://www.edinros.ru/print.html?id=112022>

²³⁸ Грызлов, 2007, *Вопросы идеологии «Единой России»*. URL: <http://cscp.ru/clauses/45/2753/>

²³⁹ Ibid. URL

Kort tid etter at Gryzlovs artikkel om ideologi ble offentliggjort, startet Det forente Russland et prosjekt med navnet ”Russlands vektor”. Dette skal resultere i en bok som vil omfavne og drøfte framtidige ”vektorer” for Russlands utvikling. I en annonse for dette prosjektet sies det at:

Данное издание это больше чем размышление о судьбе страны. Это скорее принятие предопределенности ее существования как цивилизации и понимание насущной необходимости совместной напряженной работы. Россия должна быть великой, сильной, единой, духовно богатой страной.²⁴⁰

Den ideologiske basis for denne utgaven blir den samme som Gryzlov tidligere har formulert, men med litt mer informasjon om ideene fra Ivan Iljin (kjærlighet og tro på Russland), fra Dmitrij Likhatsjev (rettighet til kultur), fra Nikita Moiseev (noosfære), fra Lev Gumilev (passionarnost).

Det kan se ut som om Det forente Russlands ideologi går i retning av det som noen forskere kaller for ”nasjonalkonservatisme”.²⁴¹ I mye av partiets tankegods omkring betydningen av Russlands kulturelle og politiske tradisjoner finner vi argumenter som kan plasseres under nasjonalmentalitetsmodellen.

Partiet understreker at man må være bevisst forskjellen mellom Russland og Vesten når det skal velges strategi for den framtidige utviklingen av landet:

Мы опираемся на традиции российской цивилизации, среди которых сегодня особенно востребованы патриотизм и способность к модернизации, уникальное сочетание опоры на общегражданские принципы с заботой о статусе и развитии всех российских народов.²⁴²

I følge Isaev er Det forente Russland det eneste russiske partiet som følger russiske politiske tradisjoner. Disse tradisjonene beskrives som: Suverent demokrati, stormakt, rettferdighet og støtte til presidenten.²⁴³ I følge Isaev er det disse tradisjonene, eller verdiene, som er årsaken til at et stort flertall av det russiske folk støtter partiet. Andre partier, som mangler eller misforstår russiske verdier, klarer ikke å bli store.

I følge Isaev har for eksempel nasjonalistene misforstått en av de viktigste egenskapene ved det russiske folk når de vil isolere Russland fra resten av verden. ”Russerne er ikke et

²⁴⁰ Центр социально-консервативной политики, 2007, *Концепция издания «Вектор России»*. URL: <http://www.cscp.ru/clauses/52/c/2763/>

²⁴¹ Skak, Mette, 2007, ”Russlands globalisering: hvor dypt stikker den?” *Nordisk Øst-forum*. s.440

²⁴² Программное заявление партии, 2006, *Россия, которую мы выбираем*, URL: <http://www.edinros.ru/news.html?rid=3125>

²⁴³ Isaev 2, 2006, *Угроза суверенитету-важнейшая национальная опасность*, URL: <http://www.edinros.ru/print.html?id=116369>

introvert folk, som konsentrerer seg om sin egen overlevelse og som vil bygge sitt eget lille Litauen med en avgrenset liten kultur. Russere er et folkeslag som alltid har bygget sin egen stat, som ekspanderte og som inkluderte andre folkeslag uten at de har forsvunnet som nasjoner”.²⁴⁴ Isaev mener at russerne er et statsdannende folkeslag (государствообразующий) som bærer i seg alle elementer av imperiebyggere. Det er ikke etnisk tilhørighet som gjør russere til russere, men ” å tenke på russisk, ha respekt for russisk kultur og prioritere statens interesser først”.²⁴⁵

Isaev mener at Staten alltid, gjennom tusener av år, har vært den sentrale samlende faktor for det russiske folk. Derfor oppleves enhver trussel mot statens suverenitet som en trussel mot hele nasjonen. Han mener at Det forente Russland har klart å binde sammen begrepene suverenitet og demokrati. Etter eksperimentene på 1990-tallet opplevde mange russere begrepet demokrati som en trussel mot statens suverenitet og nasjonal uavhengighet. Dagens demokrati har en annen plattform, sier han. Det er et demokrati som baserer seg på sterke, uavhengige og suverene prinsipper.

Det er etter Isaevs oppfatning mange russiske partier som tar avstand fra russisk historie og prøver å ligne på vestlige partier. De tar utgangspunkt i klasseforskjeller og framstår som talsmenn for spesielle grupper som for eksempel arbeideparti, bondeparti og så videre. Disse partiene baserer sitt arbeid på europeiske verdier og problemstillinger som for eksempel balanse mellom sosiale rettigheter og økonomisk effektivitet. Sosiale forskjeller er en viktig utfordring, sier Isaev, men det er ikke den mest aktuelle politisk utfordringen som det moderne Russland står overfor. Det viktigste i dag er å finne Russlands plass i verdens-samfunnet og bestemme hva slags Russland vi vil være. Russerne må ikke tillate at landet blir en råstoffleverandør (сырьевой придаток) for Vesten. Da taper Russland posisjon og anseelse. Nei, Russland må gjenopprette sin status som stormakt og dette målet kan settes som den nasjonale idé for det nye Russland som nå vokser fram.²⁴⁶

Isaev mener at ”hvis det russiske folk må velge mellom et liv som er mettere og rikere, men samtidig stillere eller- akkurat nå blir det litt vanskelig, men vi skal bli en stormakt, vil russerne velge det siste alternativet”.²⁴⁷ Med dette mener Isaev at russiske partier, uten store ideer (маштабных идей), ikke har noen sjanse hos russiske velgere. Det er bare Det forente

²⁴⁴ Isaev 2, 2006, *Угроза суверенитету-важнейшая национальная опасность* s.2, URL: <http://www.edinros.ru/print.html?id=116369>

²⁴⁵ Ibid. URL

²⁴⁶ Isaev 1, 2006, *Главный конфликт современной России-это её место в мире*. URL: <http://www.edinros.ru/print.html?id=112022>

²⁴⁷ Isaev 2, 2006, *Угроза суверенитету-важнейшая национальная опасность*, URL: <http://www.edinros.ru/print.html?id=116369>

Russland som har en slik ide og den er ”Russlands tilbakevending til verdens klubb av stormakter.”²⁴⁸

Et annet viktig trekk, eller dyd som Isaev uttrykker det, for russisk nasjonal tradisjon er en spesiell oppfattelse av rettferdighet. Han mener at USA er ”landet for frie folk og fødelandet for tapere”, mens den viktigste politiske dyden i Russland er ”å handle rettferdig, i samsvar med den guddommelige sannhet og sosial rettferdighet”.²⁴⁹ Samtidig understreker han at sosial rettferdighet ikke er et synonym for sosial likhet. Han mener at sosiale forskjeller alltid vil være til stede, men rettferdighet er en slags moralsk følelse som eksisterer i det russiske folk og som drar det mot et stadig mer rettferdig samfunn.

Det siste elementet, som i følge Isaev plasserer Det forente Russland i kategorien for partier som følger russiske politiske tradisjoner, er at partiet støtter landets president eller nasjonale leder. Han forklarer dette med at Russland alltid har hatt epoker som assosieres med en sterk nasjonal leder. Som eksempler framholder han: Peter den Store, Katerina den Store, Nikolaj II og Khrutsjov (den siste til manges overraskelse). Han mener at det alltid har vært slik i Russland at et menneske, et personnavn, har personifisert hele samfunnssystemet. Samtidig understreker Isaev at det ikke er snakk om et individualistisk styre av landet, men ledere som er avhengige av folkets støtte og som lytter til folkeopinionen og tar hensyn til flertallets mening. Folkets enighet og konsensus sammenligner Isaev med sobornost. Han mener at Det forente Russland representerer denne konsensus og at dette bekreftes i gjennom det flertallet partiet har fått i parlamentsvalget.

I juni 2007, nesten et år etter Isaevs framstilling av russiske politiske tradisjoner, kommer Surkov med sine betraktninger om det samme temaet om enn med en noe ulik synsvinkel. Der Isaev prøvde å holde seg innenfor rammene til den idéhistoriske terminologi forsøker Surkov å legitimere spesifikke russiske politiske tradisjoner ved hjelp av psykologiske, religionsfilosofiske og kulturelle begreper. Surkov sier at ”oppbyggingen av et russisk demokrati skjer på fundamentet av en historisk nasjonalstat. Stilen vi ser kan være ny, men de viktigste proporsjoner og spesifikke kriterier er basert på fundamentale kategorier og matrisestrukturer (матричными структурами) i vår historie, nasjonale bevissthet og kultur”.²⁵⁰

For å forstå hvordan demokratiet vil utvikle seg i Russland mener Surkov det er nødvendig å identifisere de arketyper eller naturlige egenskaper det er i russisk kultur generelt

²⁴⁸ Ibid. s.3, URL

²⁴⁹ Ibid. URL

²⁵⁰ Сурков, 2007, *Русская политическая культура. Взгляд из утопии*. URL: <http://www.edinros.ru/print.html?id=121456>

og russisk politisk kultur spesielt. For å finne svar på hva russisk kultur er, siterer han uttalelser av Пјин, Бердјаев, Трубетској og Бродский om holistiske, organiske, religiøs-syntetiske og religiøssintuitive russisk oppfatningsevner og kulturelle egenskaper:

Приведу удивительное по краткости и глубине определение Ивана Ильина: **"Русская культура есть созерцание целого"**. Что-то похожее находим и у Бердяева: "Русские призваны дать... философию цельного духа... Если возможна в России великая и самобытная культура, то лишь культура религиозно-синтетическая, а не аналитически-дифференцированная". О том же у Трубецкого: "Русским более свойственно познание мира религиозной интуицией как органического целого в отличие от Запада, где философы проникали в тайны мира, расчлняя его рассудком на составные части для анализа...". Иосиф Бродский писал о "русском хилизме", предполагающем "идею перемены миропорядка в целом" и даже о "синтетической (точнее: не-аналитической) сущности русского языка".²⁵¹

Videre, i samsvar med slavofilenes retorikk, men med dagens terminologi, fortsetter Surkov med å understreke at russisk kulturell bevissthet er holistisk og intuitiv i motsetning til den vestlige som er mekanisk og reduksjonistisk. Men dette betyr ikke at russerne mangler analytiske evner eller at folk i vesteuropa mangler intuisjon. Det handler om forskjeller som trer fram når kulturene sammenlignes. Han viser her til at "en russer kan i høyeste grad være interessert i hva klokka er, men tegningen som viser hvordan klokka ble laget, interesserer han mindre".²⁵²

Videre konkluderer Surkov at disse fundamentale egenskapene (фундаментальная данность) har gitt Russlands politiske praksis tre spesifikke trekk: "Ønsket om en politisk enhet gjennom sentralisering av maktfunksjoner; idealisering av politiske mål og personifisering av politiske institusjoner".²⁵³ Han viser her til den politiske praksis Putin har etablert ved sentralisering av makt, for eksempel demonstrert med utnevnelsen av guvernører. Med dette tiltaket kobles region og sentrum sammen på en måte som garanterer Russland enhet.

Russisk idealisme er i følge Surkov en drivkraft for den russiske nasjon, russerne må ha et ideal de vil realisere. Det russiske behovet for å finne den endelige sannhet, og den høyeste rettferdighet, gir russerne en følelse av at de er forskjellige fra andre folkeslag og at de må finne sin egen, suverene livsvei. Surkov mener at idealismen hører sammen med messianismen, men akkurat nå er ikke messianismen like viktig for Russland. I stedet bør man arbeide

²⁵¹ Ibid. URL

²⁵² Ibid. URL

²⁵³ Ibid. URL

målrettet for å finne misjonen for den russiske nasjon: ” Hvem er vi, hvorfor er vi her og hvilken rolle skal Russland spille i verdenssamfunnet”.²⁵⁴

Det tredje politiske trekket, om personaliseringen av politiske institusjoner, forklarer Surkov med at ”holistisk verdensoppfattelse er emosjonell” og derfor krever visualisering. Alle doktriner og politiske programmer er viktige, men oppfatningen av dem skapes i første omgang gjennom en karismatisk personlighet, deretter oppfatter folket betydningen.

Surkov mener at mange russiske politikere har forsøkt å bekjempe det nasjonale. Reformen i Russland vil bare fungere dersom de blir oppfattet som russiske med et russisk kulturelt fundament. Andre reformer har ingen sjanse og vil mislykkes. Med dette som bakgrunn stiller han spørsmålet: Hvor lenge skal vi kopiere romanfiguren hos Dostoevskij som skjøt seg selv fordi han fant ut at det ikke hadde noen mening å leve som russer?²⁵⁵

Kultur er i følge Surkov ”en skjebne”. Skjebnen kan utvikle seg på forskjellige måter, og han mener det er viktig med en fornuftig balanse når vi snakker om bruk av våre kulturelle egenskaper. Overdoser kan være farlige. Surkov sammenligner kulturen med en levende organisme som har sine grenser, sitt innerste innhold og basis, som er elastiske, dynamiske og gjennomtrengende. Men noen unike kombinasjoner er uforanderlige og vil alltid være der. Surkov sier: ”Hver av oss, og den kulturen vi er en del av, står overfor mange mulige varianter av vår framtid. Men antallet varianter er ikke uendelig. Det er begrenset av en genetisk formel i vår nasjonale kultur.”²⁵⁶ Surkov proklamerer at det er Guds vilje at vi skal være russere og rossijane:

Еще раз: культура - это судьба. Нам Бог велел быть русскими, россиянами. Так и будем, будем. Будем учитывать проблематику и будем использовать преимущества нашего национального характера и нашей политической культуры для создания конкурентоспособной экономики и жизнеспособной демократии.²⁵⁷

I 2006 mente Isaev at det i russisk politisk tradisjon er viktig å ha en idé, og den må være stor. Han kaller dette for ”ideokrati”. Dette er noe av det samme som jeg tidligere har beskrevet hos eurasianister. Senere i 2008 forandret han litt på sin mening og framholdt at Russlands nasjonalkonservative ideologi ikke sammenfaller med den nasjonal idéen. Derfor er det vanskelig for ideologien å formidle idéens betydning. Han sammenligner nasjonalkonservativ ideologi med nasjonal psykologi. I følge ham er den nasjonale ideologien bare en ytre form på

²⁵⁴ Сурков, 2007, *Русская политическая культура. Взгляд из утопии*. URL: <http://www.edinros.ru/print.html?id=121456>

²⁵⁵ Ibid. URL

²⁵⁶ Ibid. URL

²⁵⁷ Ibid. URL

den nasjonale idéen. Nasjonalidéen lever inne i den russiske folkesjelen og derfor er den så vanskelig å definere. Han mener også at nasjonal ideologi er irrasjonell, selv om den framstilles med rasjonell terminologi. I følge han det er umulig å gi en adekvat beskrivelse av virkeligheten bare ved bruk av rasjonelle skjemaer. Han sier også at nasjonal ideologi har en slags sakral karakter. I likhet med Gumilevs teori, mener han at konservativ ideologi viser seg tydeligst i vanskelige perioder og bidrar til nasjonal konsolidering. Her skiller den seg fra alle andre ideologier:

Национальная идеология имеет скрытый характер, она не выпячивается. Декларации, лозунги, различного рода заявления характерны для либеральной идеологии. Консервативная идеология ведет себя по-другому. Если первые заявляют о себе в достаточно текстуальных формулировках, рационально написанных, то консервативная идеология ассоциируется с национальной психологией, скорее. И вот национальное единение, которое особенно явно проявляется в критические моменты истории, формируется не программами, лозунгами, а общей направленностью эмоций и стремлений народа, его этноса. Этнос – это тот самый корень, на котором стоит это.²⁵⁸

4.3.2 Holdninger til Vesten

Tidligere i oppgaven har jeg vist til mer eller mindre klare fiendtlige holdninger til Vesten hos så vel representanter fra KPRF som LDPR. Finnes det så lignende fiendebilder hos ideologene i Det forente Russland?

I følge noen russiske forskere er bruk av antivestlig og generelt xenofobisk terminologi mindre utbredt i partier som har politisk makt enn det vi finner i opposisjonspartier. I og med at Det forente Russland er i en solid maktposisjon, og i praksis kontrollerer den russiske politiske arenaen, har partiet en unik mulighet til å definere ulike fiendebilder i forhold til maktapparatets behov for intern mobilisering eller handlingsrom i forhold til utenrikspolitiske utfordringer.²⁵⁹

Språket Surkov, Isaev og Gryzlov bruker i beskrivelsen av Russlands forhold til Vesten er mye mer jordnært, forsiktig og reflekterende enn det vi har sett hos Zjirinovskij og Ziuganov. Dette gjør det vanskeligere å identifisere fiendtlige holdninger. Det understrekes at Russland skal være en del av det europeiske samfunn. Når det kommer til hvordan Russland skal opptre overfor, og bli behandlet av, resten av Europa, kan vi også i dette partiet registrere

²⁵⁸ Центр социально-консервативной политики, 2008, Стенограмма конференции *Духовные основы развития России*, URL: <http://www.cscpr.ru/clauses/397/c/2953/>

²⁵⁹ Гудков, Дубин, 2005, "НАЦИОНАЛИЗМ И РАСИЗМ В РОССИИ. Почему в нем отсутствует мобилизующее, модернизационное начало". *Pro et Contra*, ТОМ 09, №2, СЕНТЯБРЬ-ОКТАБРЬ. s. 23. URL: <http://www.carnegie.ru/ru/pubs/procontra/vol9num2-01.pdf>

bekymringer og kritikk mot Vesten. Her finner vi argumentasjon som kan plasseres i så vel offer- som konspirasjonsmodellen: At russisk kultur kan bli truet og at Russland kan komme til å bli utnyttet av ikke-russiske interesser.

I følge Surkov eksisterer det per i dag ikke noen militær trussel mot Russland, men han peker likevel på tre forhold som kan true Russlands suverenitet: Global terrorisme, landets svake økonomiske konkurransevne og det han kaller lav nasjonal immunitet. Den lave nasjonale immuniteten setter den russiske nasjon i fare for en ”myk maktovertagelse ved bruk av oransje teknologier”.²⁶⁰ Begrepet ”oransje teknologier” henspeiler på omveltningene i Ukraina og brukes som et synonym for det Det forente Russland kaller ”gateteknologier” og ”fargerevolusjoner.” Dette begrepet brukes hyppig i russiske medier for å beskrive prosesser der utenlandske stater, institusjoner eller organisasjoner blander seg inn i en nasjons interne forhold ved å finansiere og undervise grupper om hvordan de kan styrte det etablerte maktapparatet. Surkov viser her til at ”våre utenlandske venner allerede har brukt oransje teknologier i fire land og lyktes med det, så hvordan kan vi være sikre på at de vil ikke prøve dette også i Russland?”²⁶¹

Jeg antar at han her viser til det som tidligere har skjedd i Abkhasia, Georgia, Kirgisia og Ukraina. I denne argumentasjonen finner vi antydninger til at det også i Det forente Russland eksisterer fiendebilder mot Vesten. At det skal være krefter i Vesten som aktivt og målrettet arbeider for å destabilisere Russland, svekke det etablerte regime og forhindre at Russland får sin rettmessige plass i verdenssamfunnet. Dette er påstander, om enn i mild form, som passer inn i konspirasjonsmodellen. Tydelig vestlig (les: primært USA) støtte til NATO-medlemskap for Georgia og Ukraina, og amerikanske lobbyister som tar æren for oransjerevolusjonen i Ukraina, bidrar ikke akkurat til å dempe oppfatningen av at det foreligger en konspirasjon.

Vi finner spor av den samme konspirasjonstenkningen når Surkov hevder at Vesten opererer med doble standarder når den omtaler russisk demokrati. Surkov stiller her spørsmål ved hvorfor det kritiseres at dagens matkapparat (les president Putin) støtter Det forente Russland når USAs president støtter Det republikanske partiet og den britiske statsministeren støtter Arbeiderpartiet? Han mener at det er det samme som skjer i Russland: Partiet støtter

²⁶⁰ Сырков 2, 2006, s.8, URL: <http://www.edinros.ru/print.html?id=111148>

²⁶¹ Ibid. s.10,URL

presidenten og presidenten støtter partiet. Vi har flertall i vår nasjonalforsamling, republikanerne har flertallet i Kongressen og Arbeiderpartiet har flertallet i Parlamentet.²⁶² Det er ikke riktig å bruke doble standarder i vurderingen av ulike stater og samfunn, mener Surkov. Han mener at Vesten likevel bevisst gjør dette i vurderingen av russiske forhold fordi det er krefter som ønsker at Russland ikke skal reise seg, men forbli svakt. Surkov tror samtidig at det ikke finnes noen som er virkelig redde for Russland, men mener kritikken kan forklares med at ”det finnes folk som ble forkjølet under den kalde krigen og som hoster fortsatt”.²⁶³

Russland har i følge Surkov alt som kreves av en demokratisk stat og har utviklet det som kalles suverent demokrati. ”Russland ønsker å være et åpent samfunn som samarbeider med alle nasjoner, men vi ønsker ikke å bli regulert og ledet av andre enn oss selv”.²⁶⁴ Surkov understreker at det finnes forskjellige land i Vesten, med forskjellig forhold til Russland. Russland vil behandle dem adekvat, men det er viktig at Russland ikke faller ut av Europa, men forblir et vestlig land:

Повторимся, западнее России разные люди: и намеренные подчинить ее, и полагающиеся на взаимовыгодное партнерство. Первым наша демократия способна предъявить решимость в отстаивании суверенитета, вторым – открытость и гибкость, и продуктивность кооперации. Не выпасть из Европы, держаться Запада – существенный элемент конструирования России.²⁶⁵

Her er kanskje et av de klareste eksemplene på forskjellen mellom de tre partiene i holdningene til Vesten og da spesielt Europa. Det forente Russland er det eneste partiet som i klare ordelag understreker hvor viktig det er at Russland ikke ”faller ut” av Europa.

I sin artikkel om ideologi for Det forente Russland støtter Gryzlov Surkov i at begrepet ”suverent demokrati” er viktig og setter det opp som en motsats til det han kaller ”eksportert demokrati”.²⁶⁶ Beskrivelsen av denne motsetningen er kanskje et element av den samme fiendtlige tendensen som vi finner i begrepene ”myk maktovertagelse” og ”oransje revolusjon”. Gryzlov framholder at noen land forsøker å overbevise resten av verden om at en ensidig militær og ekspansiv politikk ikke er veien å gå og at land som Irak må få lov til å velge sin egen vei uten ekstern politisk og militær innblanding.

Gryzlov mener at ”det er noen land i EU som ikke følger de mest grunnleggende kriteriene for et demokrati, som for eksempel retten til å kunne bruke sitt eget språk, delta i

²⁶² Сурков 1, 2006, *Наша российская модель демократии называется "суверенной демократией"*. URL: <http://www.edinros.ru/print.html?id=114108>

²⁶³ Ibid. URL

²⁶⁴ Ibid. URL

²⁶⁵ Сурков 3, 2006, *Национализация будущего*, URL: <http://www.edinros.ru/news.html?id=116746>

²⁶⁶ Грызлов, 2007, *Вопросы идеологии «Единой России»*. URL: <http://cscp.ru/clauses/45/2753/>

valg eller praktisere andre grunnleggende demokratiske rettigheter”.²⁶⁷ Dette viser, i følge Gryzlov, at det er metodiske problemer med hvordan vi skal vurdere om et samfunn er demokratisk eller ikke. Han påstår at det er politiske interesser som ikke ønsker at det skal være enkelt å foreta en slik analyse og som på denne måten gjør begrepet demokrati mindre troverdig.

I følge Surkov var Sovjetregimet romslig i forhold til demokrati og nasjonal selvstendighet i så vel Øst-Europa som Sentral-Asia. En åpenhet som står i rak motsetning til det Washington og London tillot i sine interessesfærer. Surkov mener at det var Moskva som demokratiserte disse områdene, og hvis Vesten kunne innrømme det ville den også respektere Russland høyere. Vi må aldri glemme hva russerne har gjort for demokratiseringen av vår planet.²⁶⁸ Her kan det kanskje være på sin plass å stille spørsmål ved hvordan Surkov forstår det som hendte i Ungarn i 1956 og i Tsjekkoslovakia i 1968. Kan det oppfattes som romslighet i forhold til demokrati og nasjonal selvstendighet?

Han sier også at Russland ikke har tapt den kalde krigen, som mange liker å tro, men landet ”har selv vunnet over sitt eget totalitære regime. Vi vant over oss selv,... vi bestemte selv vår egen vei”.²⁶⁹

I en såkalt analytisk rapport ”*En effektiv stat i den globaliserte verden*”, som ble lagt ut på nettsiden for senter for sosial og konservativ politikk i januar 2008, sies det at SUS (Содружество Независимых Государств) i alle årene organisasjonen har eksistert, har opplevd regulære forsøk på politisk, økonomisk og kulturell desintegrasjon og resultatene av dette er synlige den dag i dag. I følge rapporten har Russland spesialisert seg som leverandør av råstoff, Ukraina leverer EU billig arbeidskraft, Georgia og Kirgisia stiller sitt territorium til bruk for NATO-soldater. Alle har opptrådt alene i et globalt marked og solgt alt de kan til verden utenfor. Samtidig ble handelen mellom SUS-statene redusert. Dette var en situasjon som ikke tjente de nasjonale interessene til SUS-statene og deres nasjonale suverenitet. Det var i stedet en situasjon der de ble mer og mer avhengige av verdensmarkets behov og de politiske prioriteringene i USA, NATO og EU.²⁷⁰

I følge forfatterne av dette dokumentet er det derfor på høy tid å tenke på hvordan Russland kan rette opp den største geopolitiske katastrofen i moderne tid: Ødeleggelsen av Sovjetunionen. De første steg er tatt i retning av en integrering av de postsovjetiske områder og

²⁶⁷ Ibid. URL

²⁶⁸ Сурков 1, 2006, *Наша российская модель демократии называется ”суверенной демократией”*. URL: <http://www.edinros.ru/print.html?id=114108>

²⁶⁹ Ibid. URL

²⁷⁰ Центр социально-консервативной политики, 2008, *Аналитический доклад ЦСКП «Эффективное государство в глобальном мире»*, URL: <http://cscp.ru/clauses/52/c/2820/>

i desember 2009 er det 10 år siden avtalen om den Russiske – Hviterussiske union ble inngått. Dette er imidlertid ingenting sammenlignet med de 40 år vi har hatt en Europeisk Union. Likevel mener forfatterne at unionen mellom Russland og Hviterussland vil bli et samlingspunkt for europeiske og asiatiske land, men først og fremst representerer den et alternativ for de gamle medlemmene av Sovjetunionen:

Такая конфедерация может и должна стать центром притяжения европейских и азиатских государств, в первую очередь бывших союзников по СССР – Украины, Казахстана и других. Новая конфедерация станет гарантом стабильного и успешного развития глобального мира и имеет стратегические перспективы.²⁷¹

Videre i rapporten drøftes det hva som må prioriteres for å muliggjøre utviklingen av en Euroasiatisk økonomisk union. Det første er dannelsen av et felles økonomisk område (единое экономическое пространство - ЕЭП) og senere en overgang til en felles valuta. Og det haster med dette arbeidet. Jo mer vi venter med organisering av det felles økonomiske området, jo vanskeligere blir det å realisere unionen, sier forfatterne. Det pekes her på frykten for at flere og flere tidligere SUS-land vil bli innlemmet i Verdens Handelsorganisasjon (WTO) eller andre politiske eller økonomiske organisasjoner/korporasjoner som vil føre til at de mister friheten til å bestemme over sin handelspolitikk og dermed også miste sin ”økonomiske suverenitet.”

I følge dette dokumentet er det fullt mulig å etablere en slik Euroasiatisk union og det skal også være gode muligheter for å utvikle og implementere en felles valuta. I dokumentet stilles spørsmålet: Når EU fikk til sin Euro hvorfor kan ikke vi bruke deres erfaringer og gjøre det samme her? Og hvorfor ikke etablere et felles euroasiatisk landbruksmarked som kan beskytte medlemmene mot ulike økonomiske sanksjoner, embargo og politisk diktat?²⁷²

4.4 Oppsummering

Et av de forhold jeg forsøker å avdekke i denne oppgaven er i hvilken grad historiske argumenter og forklaringsmodeller blir gjenbrukt i dagens debatt. Jeg vil derfor i oppsummeringen av dette kapittelet forsøke å gi en skjematisk oversikt over hvordan gamle argumenter blir brukt på nytt:

²⁷¹ Ibid, URL

²⁷² Центр социально-консервативной политики, 2008, *Аналитический доклад ЦСКП «Эффективное государство в глобальном мире»*, URL: <http://cscpr.ru/clauses/52/c/2820/>

Nasjonalmentalitet	LDPR	KPRF	FR
Russland er et annet sted	+++	+++	+++
Russland har sin egen misjon i verden	++	++	++
Europa fremmer skadelig individualisme, materialisme og vold	++	+++	+
Europa er i åndelig krise og fremmer ateisme	+	++	+
Russland er et eurasianistisk land	+++	+++	++
Russland tilhører en fellesmenneskelige europeisk kultur			++
Russland kan bli en god og likestilt partner for Europa	+		+++
Russland kan lære av Europa			+++
Europa og Russland er to ulike sivilisasjoner som ikke kan samhandle	+++	+++	
Offer			
Russland kan bli et offer for Europa	+++	+++	+++
Europa vil okkupere Russland og utnytte det politisk og økonomisk	+++	+++	++
Europa forsøker å kontrollere resten av det eurasiatiske kontinentet	+++	+++	++
Europa vil aldri oppfatte Russland som likeverdige	+++	+++	++
Europa vil eksportere sin kultur og vil vestliggjøre Russland	+++	+++	++
USA's verdier og normer kan komme til å dominere verden	+++	+++	+++
Konspirasjon			
Europa har en mystisk hat til Russland	+++	+++	
Kampen mellom sivilisasjonene skjer i det skjulte	+++	+++	
Kommunismen var et vestlig eksperiment på russisk jord	+++	+++	
Europa har en skjult strategi for å svekke og ødelegge Russland	+++	+++	+++

Forklaring:

- + = Registrert lite bruk av argumentasjon
- ++ = Registrert noen bruk av argumentasjon
- +++ = Registrert aktiv bruk av argumentasjon
- Uten markering = Ikke registrert bruk av argumentasjon

Jeg understreker at dette er en forenklet visualisering av en kompleks problemstilling som er vanskelig å måle helt presist. Argumentene flyter ofte over i hverandre og noen av argumentene brukes i en annen kontekst i dag enn i tidligere debatter.

I noen tilfeller ser jeg svake antydninger eller henvisninger til et argument eller en forklaringsmodell. I andre tilfeller er sporene relativt klare, men kanskje noe bearbeidet og i atter andre sammenhenger finnes argumentene og forklaringsmodellene like sylskarpe som hos originalen, med tydelige henvisninger.

Det vi kan hente ut av denne oppstillingen er at det er en ganske aktiv gjenbruk av gamle argumenter og forklaringsmodeller i alle de tre partiene. Det er bare i Det forente Russland vi kan finne det vi her kan kalle "vestvennlige" argumenter. Det forente Russland har også en noe mindre bruk av argumenter som faller innenfor konspirasjonsmodellen, men samtidig er det en viss forekomst av argumenter fra offermodellen. Samtidig er det noen forskjeller på hvordan

offerargumentasjon blir brukt i Det forente Russland sammenlignet med LDPR og KPRF. Hos Det forente Russland brukes offerargumentasjonen mest som en "advarende" og "forebyggende" faktor mot mulige trusler og faresituasjoner som kan oppstå i framtiden. Hos LDPR og KPRF beskrives det de oppfatter som dagens situasjonsbilde.

Med unntaket av et tilnærmet "fravær" av "vestvennlige" argumenter finner vi i LDPR en relativt jevn spredning av argumenter fra alle de tre modellene og en tydelig betoning av så vel offer- som konspirasjonstanker.

I KPRF er det også en tydelig mindre bruk av "vestvennlige" argumenter og en tilsvarende sterk vektlegging av argumenter som peker på at Russland er et annet sted og at det kapitalistiske Vesten har en plan om å knekke Russland.

5. Avslutning: Holdninger til Vesten i russisk samfunnsdebatt

Vi har her sett nærmere på holdningene til Vesten i russisk samfunnsdebatt i et idehistorisk perspektiv. Det kan se ut som om det er et betydelig sammenfall mellom den argumentasjonen som ble benyttet på 1800-tallet og utover, og den vi finner i dagens debatt. Dette sammenfallet gjelder ikke bare argumentene, men vi ser også en aktiv gjenbruk og videreutvikling av gamle ideologer og ideologiske retninger. Gamle ideer som setter et til dels sterkt preg på de mest sentrale aktørene i russisk politikk og samfunnsdebatt. Samtidig ser vi at noen aktører forkaster gammelt tankegods. I Det forente Russland ser vi for eksempel det som kan indikere en viss avstand fra panslavismens negative syn på Europa, slik for eksempel Danilevskij formulerte det.

I den vestlige debatten om Russland har vi kanskje i alt for stor grad hengt oss opp i om russerne har vært mottagelige for det vi forstår med demokrati, frihet og menneskeverd. Vi har kanskje ikke fått med oss at disse normene, slik de forstås i Vesten, muligens er sekundære i forhold til det russerne forbinder med disse begrepene: Forutsigelighet, orden og friheten til å holde sine tradisjoner og skikker i hevd. Når russere under Putin sier at de har fått mer frihet enn de hadde under Jeltsin, så skyldes det kanskje at russerne ikke tolker demokrati politisk, men sosioøkonomisk. De svarer at de har fått økt frihet ut fra den økonomiske framgangen de har opplevd.²⁷³

5.1 Russland er tilbake, men det er tilbake til fortiden

Hvilke ideologier og ideologer er det så som har funnet en ny vår i Russlands jakt på en ny nasjonal identitet og plass i det globale samfunnet?

Slavofil argumentasjon brukes av alle

Rester av slavofil argumentasjon finner vi hos så godt som hos alle dagens aktører. Hovedargumentasjonen går fortsatt ut på at den russiske sivilisasjonen er forskjellig fra den vestlige. Den er forskjellig i forhold til verdensanskuelse, har forskjellige åndelige og religiøse verdier og har sine egne historiske og kulturelle røtter.

Den slavofile idéen om at den vestlige sivilisasjonen befinner seg i en krisetilstand, som ble videreutviklet av Danilevskij og senere forsterket av eurasianistene, har stor oppslutning i dagens debatt.

²⁷³ Skak, 2007, "Russlands globalisering: hvor dypt stikker den?" *Nordisk Øst-forum* s. 441

Disse ideene blir brukt aktivt av så vel Zjirinovskij som Ziuganov. I deres argumentasjon vises det ofte til at det er lite å hente i Vesten for et land som Russland, som har sine egne unike historiske, kulturelle og religiøse tradisjoner. Ja, i denne retorikken er det egentlig Vesten som må reddes fra sin gudløse vei mot avgrunnen. Spor av lignende argumentasjon ser vi også hos flere av ideologene, og sentrale talsmenn, i Det forente Russland. Vi ser kanskje også spor av dette når det av disse blir understreket at det på ingen måte er et vedtatt faktum at de vestlige standarder er den eneste sannhet med hensyn til for eksempel demokrati og menneskerettigheter.

Panslavismen gror godt

Danilevskijs panslavistiske tankegods finner vi spor av både hos Zjirinovskij og Ziuganov. Vi ser dette spesielt i deres argumentasjon når de forsøker å begrunne at Russland ikke er en del av Vesten, men en egen unik sivilisasjon som ikke har mye å hente i Vest-Europa og USA. Begge disse partilederne og ideologene viser i sine bøker direkte til Danilevskij og hans bok *Europa og Russland*. De bruker aktivt idéen om at Russland og Vesten er to helt forskjellige kulturhistoriske typer, og at Vesten aldri vil se på Russland som en likeverdig partner. I likhet med Danilevskij påstår de at Vesten alltid har vært redd for og fiendtlig innstilt til Russland. Som i Danilevskijs geopolitiske analyse tror Zjirinovskij også på ideen om en fellesslavisk solidaritet og muligheten for forening av slaviske folkeslag og opprettelsen av en østeuropeisk union.²⁷⁴

Eurasiatiske ideer inn i makteliten

Eurasiatiske ideer er populære i dagens Russland og vi finner spor av dem hos sentrale politiske ledere og tenkere i de tre største partiene i Dumaen. I god eurasiatisk tradisjon har for eksempel Vladimir Putin framhevet at tatarene har spilt en viktig historisk rolle i utformingen av den russiske nasjonen. Han sa at det var vanskelige perioder i forholdet mellom Moskva og tatarene (татарские ханства), men understreket samtidig at konfliktene ikke var etniske eller religiøse, men handlet om kontroll over territorier. Putin sa at russerne og tatarene hadde felles politiske og økonomiske interesser. De tjente hos hverandre og kjempet sammen mot felles fiender. Med henvisning til Lev Gumilev fremholder Putin at det senere ble utviklet en felles stat hvor Russland integrerte arven etter tatarene – “великой степной культуры”. Det sterke og lange forholdet til tatarene (Казанское ханство) inspirerte russiske herskere til å utvikle

²⁷⁴ Программа ЛДПР: *За Россию в многополюсном мире*, URL: <http://www.ldpr.ru/partiya/prog/969/>

Russland som eurasiatisk imperium. Putin mente også at Russland har fått med seg tatarenes statlige, politiske og imperiske skikker:

И впоследствии целый ряд особенностей государственного устройства России, а также черты имперского политического сознания были предопределены именно отношениями с Поволжскими ханствами. Российское централизованное государство восприняло многие элементы финансового, военного, налогового и управленческого устройства Золотой Орды.²⁷⁵

Eurasianistiske idéer brukes både av Zjirinovskij og Ziuganov. Populariteten til denne ideologiske retningen kan kanskje delvis forklares med eurasianismens fleksibilitet som åpner for ulike tolkninger. Grunnidéen er at det eksisterer en eurasiatisk sivilisasjon som kvalitativt skiller seg fra den vesteuropeiske og demokratiske, men som også er noe annet enn den asiatiske. I tillegg bærer eurasianismen med seg en forklarende forståelse av russisk historie fra tsarens rike, via Sovjetunionen til dagens Russland. Eurasianismen gir patriotisk orienterte partier muligheten til å forklare den russiske virkeligheten på en forståelig, og angivelig vitenskapelig måte, som beviser at vestorienterte politiske og økonomiske utviklingsmodeller er absolutt ubrukelige og skadelige for Russland. Samtidig ”gir eurasianismen russerne en klarere identitet og et styrket selvilde”.²⁷⁶

Vi finner også spor av eurasiatiske ideer i Det forente Russland. I tillegg til de ideologene jeg har sett nærmere på i denne oppgaven, har Ivan Demidov, som nylig har blitt utnevnt til leder for ”Det ideologiske direktoratet” i Det forente Russlands politiske avdeling, uttrykt stor sympati med eurasianistisk tenking og da spesielt med referanse til Dugin som en avgjørende ideologisk veiviser.²⁷⁷ Fra en posisjon som medieperson, og kultfigur for unge på 1990-tallet, har han trådt inn i den politiske elite. De siste årene har han hatt andre sentrale posisjoner i partiet, blant annet som redaktør for partiets webside ”Det russiske prosjekt” og som leder for Samordningskomiteen i partiets antivistlige ungdomsbevegelse ”Den unge vakt” (Молодая гвардия). I tillegg har han fortsatt sin mediekarriere som direktør for ”Spas” som er en liten religiøs TV-kanal med en sterk anti-amerikansk profil. Demidov har uttalt at Dugin har hatt en avgjørende innflytelse på hans liv og Dugin har også hatt sitt eget TV-program

²⁷⁵ Путин, 2005, *Выступление Президента России на торжественном собрании посвященном 1000-летию Казани*, URL: <http://www.ln.mid.ru/ns-dksu.nsf/6786f16f9aa1fc72432569ea0036120e/4c57f821911dbecbc325706c003dd102?OpenDocument>

²⁷⁶ Лихачёв, 2003. *Политический антисемитизм в современной России*. [URL]. Tilgjengelig på http://www.antirasizm.ru/book_005.doc

²⁷⁷ Umland, 2008, *Moscow's New Chief Ideologist: Ivan Demidov*, URL: <http://www.globalpolitician.com/print.asp?id=4333>

(”Vekhi”) på kanalen Demidov har hatt kontroll over. Så sent som i 2007 uttalte Demidov, med en klar referanse til Dugin, at han er en overbevist eurasianist.²⁷⁸

Et annet element, som også kan indikere at eurasianistiske idéer har slått rot i Det forente Russland, er at Dugin var invitert til å delta i partiets debatt om ”Den globale verden; Ambisjoner for det suverene Russland” i mai 2008. I denne debatten uttalte Dugin at Russland ikke kan beholde sin suverenitet hvis landet fortsetter som en nasjonalstat innenfor dagens grenser. Nei, Russland, må i følge Dugin, være mye mer enn dagens russiske føderasjon. Han mente at Russland må slutte å være redd for å bruke ordet ”imperium” og pekte på USA som angivelig kaller seg ”godhetens imperium”. I følge Dugin bør Russland utvikle seg til å bli det ”eurasianistiske demokratiske imperium” som tar opp i seg (frivillig) alle nasjoner som vil følge den alternative globaliseringskursen:

Иными словами, Россия сможет сохранить свой суверенитет в нынешних условиях только если предложит альтернативный вариант многополярной глобализации и сумеет стать имперским демократическим полюсом в этом новом глобальном мире. Для этого нам нужно сохранить за собой постсоветское пространство - как минимум. Необходим и поиск стратегических партнёров в дальнем зарубежье, в первую очередь среди тех государств, которые отбрасывают единоличную американскую гегемонию.²⁷⁹

Iljin brukes av alle

Ivan Iljins ideer finner vi spor av hos alle de tre partiene vi her har sett nærmere på. Han omtales med respekt og ansees som en av de viktigste russiske filosofer. Vi finner ofte direkte sitater og referanser til Iljins tanker, og da spesielt i temaer som omfavner den unike religiøse og kulturelle russiske verdensanskuelse som skal være så forskjellig fra den vestlige. Iljins tanker og visjoner om at Russland må være selvstendig på alle områder, og at russere må få en russisk nasjonal bevissthet og stolthet, finner vi hos alle de aktørene jeg har studert.

Moiseev hentet fram igjen

Nikita Moiseev blir nevnt av Det forente Russland som en viktig filosof som skal brukes i utarbeidelsen av den nye ideologiske plattformen for partiet. Imidlertid har jeg ikke sett direkte bruk av hans navn i de tekstene jeg har analysert, men samtidig det er mulig å se konturene av hans tanker og hans begrepsbruk. Et godt eksempel er hans sitat om at Russland ikke må bli ”et

²⁷⁸ Umland, 2008, *Moscow's New Chief Ideologist: Ivan Demidov*, URL: <http://www.globalpolitician.com/print.asp?id=4333>

²⁷⁹ Стенограмма заседания секции № 8, *Глобальный мир. Амбиции суверенной России*, 05.05.2008, Sitatet: Дугин А.Г., Официальный сайт партии Единая Россия, URL: <http://www.edinros.ru/news.html?id=130440>

råstoffhaleheng til de rike land” (сырьевой придаток для стран золотого миллиарда) og at Russland må utvikle seg økonomisk og høyteknologisk for å bli en konkurransedyktig partner på verdensbasis. Dette er tanker som har grobunn i alle de tre partiene det her er snakk om.

Likhatsjev vil bli brukt

Dmitrij Likhatsjev blir omtalt av Det forente Russland i forbindelse med hans ide om rett til egen kultur. Jeg har ikke registrert bruk av hans navn i de kilder jeg har valgt, men i den konteksten som han ble omtalt, vil jeg anta at han kanskje først og fremst vil bli brukt i forbindelse med tankene om at hver nasjon, uavhengig av sin størrelse, har sin unike kultur som det er viktig å ta vare på.

5.2 Holdninger til Vesten

I sin bok *Russia and the Idea of Europe* skriver Iver B. Neumann at russerne, i sin diskusjon om Europa, også diskuterer seg selv, og at denne debatten er et godt eksempel på hvordan russere har snakket seg selv til eksistens.²⁸⁰

Både i et historisk og dagsaktuelt perspektiv ser vi et stort spenn med hensyn til holdninger til Vesten i russisk samfunnsdebatt. Holdningene går fra det å oppfatte Vesten som et ideal for etterfølgelse, via en åpen, men kritisk tilnærming til utvalgte vestlige ideer, til klare oppfatninger om at Russland kan bli et offer for vestlig imperialisme – og i ytterste konsekvens- er utsatt for en målrettet vestlig strategi for å knuse russisk kultur og dele den russiske nasjon opp i mindre stater som kan utnyttes som base for råvarer og arbeidskraft. I denne forbindelse må vi stille spørsmålet om den sterke skepsisen mot Vesten er reell, og uttrykk for et klart fiendebilde, eller om den kanskje først og fremst er et internt pedagogisk virkemiddel russere bruker i jakten på sin egen identitet. James H. Billington²⁸¹ har en noe annen tilnærming når han framholder at Russland, i jakten på seg selv, bruker Vesten som et verktøy for å bearbeide og mestre fortiden i møte med framtidens utfordringer.

5.2.1 Nasjonal mentalitet: Russland er et annet sted.

Påstanden om at russere er et unikt folkeslag, med sin egen misjon i verden, finner vi elementer av hos alle de tre partiene. I denne argumentasjonen finner vi tanker fra så vel slavofile- som senere filosofer. Alle de tre største partiene er enige om at Russland har sin egen vei, at russere

²⁸⁰ Neumann, 1996, s. 194

²⁸¹ Billington, 2004, s. 157

er et spesielt folk med sine egne historiske, religiøse, kulturelle tradisjoner og røtter og ikke minst at Russland må bli militært og økonomisk sterkt for å sikre sine interesser i framtiden.

Jeg noterer meg et sprik i partienes holdning til Vesten, og i hvilken grad Russland har noe å hente fra Vesten. Den klassiske vestlige liberalismen har kastet kortene i Russland, men samtidig finner vi i Det forente Russland tenkere som peker på at det kan være noe å hente i Vesten. Partiet mente for eksempel i 2007 at det har flere ideologiske plattformer: En liberal som skal ivareta markedsøkonomien, en patriotisk som styrker Staten og en sosial som skal sikre sosial velferd og arbeidstakernes interesser:

... либералы развивают рыночную экономику, патриоты укрепляют мощь государства, а представители социального направления улучшают условия труда и адаптируют социальную систему к тому, что делают либералы, то есть к условиям рынка.²⁸²

Vi ser også at argumentasjon vi kan plassere i denne modellen blir brukt aktivt for å legitimere dagens maktstruktur i det russiske samfunnet. Det henvises gjerne til den spesielle russiske mentalitet og åndelige karakter når man skal begrunne hvorfor Russland trenger en sterkt sentralisert maktstruktur med suverent demokrati, sentral styring av regionene og en egen tolkning av menneskerettighetene og deres plass i samfunnet.

Elementer fra argumentene i denne modellen blir også aktivt brukt av den russiske ortodokse kirke. Kirken har styrket sin posisjon, både som et element i russisk nasjonal identitet og nasjonsbygging, men også som en taktisk alliansepartner for aktører på jakt etter politisk oppslutning og myndigheter med behov for legitimitet. Kirken argumenterer helt tydelig for at de såkalte universelle menneskerettigheter må tilpasses det ulike lands nasjonale særegenheter. I sin tale til "The 10th World Russian People's Council" den 4. april 2006, om "Menneskerettigheter og moralsk ansvar" tar metropolitten Kiril av Smolensk og Kaliningrad (som leder kirkens "utenriktstjeneste") et tydelig oppgjør med det som beskrives om de "såkalte universelle menneskerettighetene".²⁸³ I følge ham har de såkalte menneske-rettighetene omfavnet og tatt opp i seg idéer som er i motstrid til kristne verdier og andre allment aksepterte etiske og moralske verdier. Han viser her til land der kristne kirker og kristne gjennom lovverket blir tvunget til å handle mot sin overbevisning og akseptere atferd og praksis som er i strid med Guds ord og etablerte normer. LDPR og Zjirinovskij drar motstanden mot

²⁸² Холмогорова, В, *Триединая Россия*, 2007, URL: <http://www.expert.ru/articles/2007/11/12/er/>

²⁸³ Metropolitt Kiril av Smolensk og Kaliningrad. 2006. Official Web Server of the Moscow Patriarchate. *Human Rights and Moral Responsibility*. URL: <http://www.mospat.ru/index.php?page=30688>

menneskerettigheter et langt skritt videre og beskriver disse som et vestlig verktøy i en målrettet operasjon for å ødelegge Russland.

Det Liberaldemokratiske Partiet

LDPR bruker aktivt argumenter om nasjonal mentalitet. Men for Zjirinovskij kan det se ut som om nasjonale forskjeller, eller unike kvaliteter i den russiske mentale konstruksjonen, ikke er det viktigste. For ham, og partiet han kontrollerer, er russerne et spesielt folkeslag som allerede har alt det trenger for å gå videre og utvikle seg til en geopolitisk og global stormakt. Hans språk er ikke spesielt ideologisk. Zjirinovskij tenker geopolitisk og ønsker å framstå som en handlingens mann: "Потому что вперед нужно идти, в космические технологии, а не в богословские прения."²⁸⁴

LDPR og Zjirinovskij er det partiet som i sterkest grad vektlegger det imperialistiske elementet i russisk nasjonal mentalitet. Skal vi ta en del av partilederens uttalelser bokstavelig, ønsker partiet at Russland skal legge under seg selvstendige omkringliggende stater for å kunne realisere sitt imperialistiske potensial.

Kommunistpartiet

Kommunistpartiet bruker nasjonalmentalitetsmodellen aktivt. Først og fremst brukes argumentasjonen for å illustrere at russerne er så forskjellige fra andre at det ikke engang er grunn til å prøve å ligne på de andre. Verden utenfor betegnes som farlig, umoralsk og ligner mer på et synkende skip som selv må berges. Russerne framstilles som en nasjon som klarte å beholde sine høye og unike åndelige og kulturelle verdier, som de nå må beskytte. Derfor må russerne ta et steg tilbake, til seg selv, og finne sine røtter i sin egen kultur, historie, religion og unike konsepter for lokal samhandling og solidaritet.

Det interessante i Kommunistpartiet er at det har beveget seg mot en "åpen flørting" med nasjonalistisk tankegods. Vesten er ifølge dette partiet ikke lenger bare farlig som tyngdepunkt for den internasjonale kapitalismen, men den representerer også genuint negative kulturelle kvaliteter som kan bli ødeleggende for russisk kultur.

Det forente Russland

Ved konstruksjonen av Det forente Russland måtte initiativtakerne finne en ledig ideologisk og politisk posisjon for daværende president Putins maktbase. Gorbatsjov hadde i for lang tid

²⁸⁴ ЛДПР, 2007, *Хорошо русским – хорошо всем!*, URL: http://www.ldpr.ru/files/press/part_press/books/905/Horoshho_russkim_horosho_vsem202.file.doc

stigmatisert den sosialdemokratiske idé og gjort den umulig å bruke. Liberalismen hadde svært liten oppslutning hos russiske velgere, og var langt mindre populær enn så vel kommunisme som høyreekstremisme. ”Tilbake sto nasjonalkonservatismen som en ledig posisjon og som en mulig åpning som putinismens åndelige innhold om man skulle klare å sikre seg massiv støtte fra russiske velgere”.²⁸⁵

I jakten på ideologien blir begrepet konservatisme brukt mye og i mange forskjellige sammenhenger. Konservativt assosieres av mange i Russland først og fremst med noe som er ekte, naturlig, noe som kan oppfattes som ekte russisk og derfor gitt. Begrepet åpner også for en avvisning av det nye, som ikke er ”vårt”, og derfor fremmed. I konteksten til denne oppgaven kan vi si at Det forente Russland ofte begrunner konservatismen med bruk av argumentasjon fra nasjonalmentalitetsmodellen. For Isaev assosieres nasjonalkonservativ ideologi for eksempel med nasjonalpsykologi som allerede eksisterer i nasjonens bevissthet, kultur osv. Den må ikke formes på nytt, den må bare identifiseres eller bevisstgjøres:

В национальной идеологии преемственность изначально сильнее заимствования. Национальная идея впитывается человеком с молоком матери, через семью он познает себя как члена национального территориального сообщества, усваивает традиции, обычаи, все ценности своей страны. Надо сказать, что Россия, Русь изначально восприняла сильное византийское влияние. Но, тем не менее, сохранила свою особость. Более того, когда западная атака, петровская революция, внесла много элементов в наше сознание и правосознание, приняв демократические, правовые, другие элементы западноевропейского образца, все равно русская национальная идеология сохранила свою особость, необычность.²⁸⁶

I Surkovs tenkning ser vi også flere eksempler hvor han viser til forskjeller mellom russisk mentalitet versus andre folkeslag. Disse argumentene gjør polariseringen mellom vi (russere) og de (fremmede) mer synlige og tilsynelatende velbegrunnet. Samtidig gir disse argumentene muligheter til å legitimere og forsterke dagens maktapparat med solide og gode forklaringsmodeller. Hos Surkov kan vi for eksempel se dette når han framstiller russiske politiske tradisjoner og forklarer dem med særrussiske kulturelle trekk, og at disse må være basis for den framtidige utvikling av landets demokrati, ønsket om politisk enhet gjennom sentralisering av maktfunksjoner, idealisering av politiske mål og personifisering av politiske institusjoner.

²⁸⁵ Skak, 2007, ”Russlands globalisering: hvor dybt stikker den?” *Nordisk Øst-forum*. Nr. 4s. 440

²⁸⁶ Центр социально-консервативной политики, 2008, Стенограмма конференции *Духовные основы развития России*, URL: <http://www.cscp.ru/clauses/397/c/2953/>

5.2.2 Offer: Russland har blitt utnyttet av Vesten og kan bli det igjen

Offermodellen brukes ofte og er en anerkjent forklaringsmodell blant de fleste aktørene i russisk samfunnsdebatt. Denne modellen gir gode muligheter for de som ser etter synlige, usynlige eller potensielle fiendskikkelser som vil og kan skade, lure og utnytte Russland.

I en psykologisk kontekst gir denne modellen gode muligheter til å forklare hvorfor ”vi” har det dårlig og hvem har skyld i dette. Den også har en mobiliseringskraft i seg ved at den kan gi motivasjon til å ta oppgjør med utnyttaren. I dette transformeres følelsen fra å være et offer til å bli en sterk aktør som kjemper for sine interesser og krever at rettferdigheten seirer.

Det kan også se ut til at det sittende regimets legitimitet i økende grad blir bygget av argumenter som kan plasseres i denne modellen. Budskapet er enkelt: Vesten blander seg inn i våre interne forhold og har til hensikt å svekke Russland. Ved å fremme det som kalles demokratiske idealer meler Vesten egentlig sin egen kake. Ja, det å være pro-vestlig er i dagens Russland ikke bare upopulært, men kan være direkte livsfarlig fordi det helt til topps i samfunnet har blitt et synonym med å være antirussisk og en fare for den russiske nasjon og det russiske samfunnet.²⁸⁷

Argumenter fra offertenkningen har gitt næring til en stadig sterkere antivestlig retorikk fra makteliten i det russiske samfunnet. Denne klart antivestlige holdningen, med vekt på å synliggjøre utenlandske trusler, blir brukt til å legitimere behovet for en sterk statsmakt. Et grep russiske makthavere har benyttet gjennom store deler av russisk historie.

Det er en glidende overgang mellom argumentene som kan plasseres i ”offermodellen” og de som hører hjemme i ”konspirasjonsmodellen.” Hovedforskjellen er at det i den siste modellen hevdes at det eksisterer en målrettet strategi og konkret plan for å knekke Russland mens i det i offermodellen mer forsøkes å skape en forklaring for hvorfor alt ikke er så bra som det kunne være.

Det Liberaldemokratiske Partiet

Offermodellen brukes aktivt i Det Liberaldemokratiske Partiet. I sine taler viser Zjirinovskij ofte til at Russland er en lidende part som ble og vil bli utnyttet av Vesten og spesielt USA. Han hevder at Russland alltid har vært fredelig og åpent for å hjelpe de andre, men i virkeligheten har ingen satt pris på og forstått verdien av russisk bistand. Russland har rett og slett bare blitt utnyttet i det internasjonale politiske spillet. Derfor proklamerer Zjirinovskij at det er på tide å se sannheten i øynene og slutte å hjelpe de andre og begynne å tenke på seg

²⁸⁷ Shevtsova, 2007, *Anti-Westernism is the New National Idea*, URL: <http://www.carnegieendowment.org/publications/index.cfm?fa=view&id=19480>

selv. I en tale under valgkampen til Statsdumaen i 2007 videreutviklet Zjirinovskij disse tankene og lanserte det nye begrepet ”Statlig egoisme.” Budskapet er klart: Det er bare det som gagnar Russland som skal prioriteres: ”Важнейший принцип – переход к политике «Государственного эгоизма» – ВСЁ для граждан России, ВСЁ в Россию, ВСЁ для России! Остальным – только за деньги.”²⁸⁸

Kommunistpartiet

Kommunistpartiet står fast i troen på at Russland fort kan bli et offer for kapitalismen, den liberale markedsøkonomien og globaliseringen. Svakheter under Sovjetregimet, og i årene etterpå, blir gjerne forklart med at Russland var et offer for de som ville utnytte dets ressurser i bred forstand.

På partiets offisielle hjemmeside kan man få ganske god oversikt over hva som har skjedd i verden og hvordan handlingene blir analysert og presentert av det partiet kaller de patriotiske kreftene i Russland og SUS-landene. Som et eksempel viser jeg til en annonse på hjemmesiden, som opprinnelig kommer fra avisen ”Argumenter og Fakta” fra 6.7.2008. Der finner vi elementer fra så vel offer- som konspirasjonsmodellen. USA forbereder seg til et militært angrep på Russland for å sikre seg kontroll over Eurasia og utnytte Russlands naturressurser:

Америка потихоньку готовится к военной кампании против России! – предупреждает Леонид Ивашов, вице-президент Академии геополитических проблем. В антироссийском духе обрабатывается общественное мнение. Некоторые руководители прямо указывают на Россию как на объект силового воздействия. Причин тому несколько, но главные из них две. Во-первых, в Штатах считают, что именно Россия - главное препятствие для установления полного контроля над Евразией. Во-вторых, США просто мечтают о природных богатствах России, потребность в которых возрастает день ото дня.²⁸⁹

Det forente Russland

I dette partiet finner vi også bruk av offertenkning. Men til forskjell fra Det liberal-demokratiske partiet og Kommunistpartiet er det her ikke snakk om at Russland allerede *er* et offer, men det skinner tydelig igjennom at landet kan *bli* et offer om russerne ikke ser farene og tar de nødvendige motmiddel i bruk for å forebygge framtidig utnyttelse.

²⁸⁸ Жириновский, 2007, ЛДПР, *РУССКАЯ ВЛАСТЬ*, ОБРАЩЕНИЕ К ГРАЖДАНАМ РОССИИ, URL: http://www.ldpr.ru/files/press/part_press/books/883/Russkaya_vlast171.file.pdf

²⁸⁹ Ивашов, 2008, *США готовятся к военной кампании против России*, URL: <http://kprf.ru/international/58274.html>

Da president Putin i 2007 besvarte spørsmål fra folket (med fjernsynskameraer i en rekke russisk byer der folk kunne stille spørsmål direkte til presidenten) fikk han spørsmål om å kommentere en angivelig uttalelse fra den tidligere amerikanske utenriksministeren Albright som skulle ha sagt at det er urettferdig at Russland alene skal ha kontrollen over de enorme naturressursene som finnes i Sibir. Putin sa at han ikke kjente til den angivelige uttalelsen, men la til at han kjenner til at lignende "politisk-erotiske" oppfatninger finnes hos flere vestlige politikere og refererer til Irak som et ferskt eksempel. Derfor mener Putin det er avgjørende at Russland sikrer seg et sterkt forsvar og mulighet til å sikre sine interesser på global basis:

Россия, слава богу, – это даже не Ирак. У России достаточно сил и средств, чтобы защитить себя, свои интересы и на своей собственной территории, и в других регионах мира, кстати говоря. И то, что мы сейчас делаем по укреплению армии и флота, – вот такие высказывания некоторых западных политиков лишний раз являются подтверждением того, что все, что мы делаем по повышению обороноспособности страны, является правильным выбором для нас. И мы будем продолжать это делать.²⁹⁰

Surkov mener at Vesten har noe å lære fra Russland: "Vi er mer direkte, mer ærlige, vi aksepterer våre svake sider og vi blander oss ikke i andres interne forhold. Men vi ser dessverre ofte en stor forskjell i det som Vesten sier til Russland og det som tenkes om Russland. Når Vesten snakker om demokrati, er det egentlig snakk om hvordan de kan få kontrollen over og utnytte våre ressurser."²⁹¹ Her kommer så vel offer som konspirasjons-tenkningen helt opp til overflaten.

5.2.3 Konspirasjon: Vesten har en plan om å knekke russisk kultur og oppløse Russland

Idéen om at Russland er utsatt for en målrettet konspirasjon står sentralt hos flere aktører i dagens samfunnsdebatt. Vi finner elementer av den langt opp i den russiske makteliten. Noe av dette kan kanskje forklares med at mange debattanter uvilkårlig er preget av 70-års sovjetisk tankesett. I sovjetperioden utviklet det seg, på bakgrunn av sensur og ensretting, en grunn-holdning om at det vi ser nok ikke er den hele og fulle sannheten. Og at det foregikk en masse hemmelige greier både i deres eget land og i verden omkring Sovjetunionen. Når slusene så ble åpnet på 80- og 90-tallet ble informasjonsstormen voldsom, ukjente forfattere og ideologer dukket fram fra ingensteder og

²⁹⁰ Стенограмма Прямой линии с Президентом России В.Путиным 18 октября 2007 года URL: <http://www.president-line.ru/>

²⁹¹ Сурков 1, 2006, *Наша российская модель демократии называется "суверенной демократией"*. URL: <http://www.edinros.ru/print.html?id=114108>

det ble kanskje også vanskelig å utøve det vi kan kalle for ”normal kildekritikk” i meningsdanningen.

Tanker om at Russland er utsatt for en målrettet konspirasjon, med sikte på å knuse russisk kultur og fragmentere Russland som selvstendig stat, finner vi spor av i alle de partiene vi her har sett nærmere på. Ideene er kanskje mest uttalte i Det liberaldemokratiske partiet, men vi finner dem også hos Kommunistpartiet og i Det forente Russland.

Det Liberaldemokratiske Partiet

Partiet fortsetter å understreke at det er mange hemmelige og farlige fiender som truer Russland – ja, hele verden. I denne forbindelse beskrives USA som en fiende som fortsetter å iverksette sine planer om å ødelegge Russland og utnytte landets naturressurser. Ja, i kampen om energi- og naturressursene skal hele planeten være i faresonen mener Zjirinovskij. I denne kampen peker han spesielt på USA og England som en trussel. Og bak det hele ligger en masterplan på presidentnivå, der massemediene brukes bevisst sammen med korrupsjon og utpressing. I følge ham har Russland så langt ikke klart å hevde seg i denne kampen, men nå må landet få tro på seg selv og ta sin rettmessige plass:

Никто нам не будет помогать. Весь мир только вздохнет с облегчением, если не будет на карте такой страны, как Россия, а ее природные ресурсы можно будет перераспределить другим. Рассчитывать можно только на самих себя.²⁹²

Кommunistpartiet

I likhet med LDPR finner vi også i Kommunistpartiet en aktiv bruk av tanker som kan plasseres i konspirasjonsmodellen. I de fleste tilfeller hvor Russland hadde, eller kan komme til å oppleve motgang, forklares hendelser med konspirasjon fra noen hemmelige og usynlige krefter. Både direkte, og indirekte, pekes det gjerne på Vesten og da spesielt USA. Fiendebildet beskrives gjerne slik: ”подрывные силы”, ”мировая закулиса”, ”империалисты”, ”американцы”, ”Запад”, ”предатели” og så videre.

Det forente Russland

I Det forente Russland, og dermed også i den russiske makteliten, er konspirasjonstenkningen konsentrert omkring fenomenet ”fargerevolusjoner” eller mer presist ”Oransje revolusjoner” med en klar henvisning til utviklingen i Ukraina.

²⁹² Жириновский, 2008, *Энергоопасность*. URL: http://www.ldpr.ru/files/press/part_press/books/1865/Energoopasnost_verstka256.file.doc

Det kan kanskje være grunn til å spørre seg om dagens makthavere, og partiet de har fått konstruert rundt seg, bruker ideen om ”oransje revolusjoner” som et virkemiddel for å konstruere ferske fiendebilder som legitimerer egen maktbruk, sentralisering og økt kontroll over massemediene. Ved å sikre seg små håndterbare fiender som De baltiske statene, Georgia og Ukraina, som igjen blir støttet helhjertet av USA og delvis også EU, har man fått den perfekte konspirasjonsmodellen som kan bidra til nasjonal mobilisering og kanskje også ytterligere innstramminger i det russiske samfunnet.

På den andre side må man i denne forbindelse også nevne at ledere for flere amerikanske frivillige organisasjoner åpenlyst skal ha påstått at den oransje revolusjonen i Ukraina først og fremst var et resultat av utenlandsk påvirkning.²⁹³ Slike uttalelser danner et perfekt bakteppe når russiske myndigheter i 2006 bestemte seg for å stramme inn på rammene for frivillige organisasjoners virksomhet, og da spesielt de som mottar utenlandsk økonomisk støtte.

²⁹³ Skak, 2007, ”Russlands globalisering: hvor dybt stikker den?” *Nordisk Øst-forum*. Nr. 4, s. 445

6. Konklusjon

Gamle tenkere har fått en ny vår i dagens russiske samfunnsdebatt. Flere av retningene og ideologiene som blomstret på 1800-tallet og utover, blir brukt aktivt av sentrale aktører i de største russiske partiene. Ja, denne gjenbruken av gamle ideologiske retninger har gått så langt at enkelte sier at "Russland er tilbake, men tilbake til fortiden".²⁹⁴

Det er vanskelig å plassere Det Liberaldemokratiske Partiet og Zjirinovskij entydig i forhold til Vesten. Partiet er på ingen måte konsekvent i sine holdninger. Utspillene bærer preg av det som vi noe spissformulert kan beskrive som "Fremad i alle retninger." På den ene siden prioriterer partiet tydeligvis et utenrikspolitisk scenario der USA er en viktig medspiller. På den andre siden fortsetter partiet med argumentasjon som hører hjemme i "konspirasjons-modellen" med Russland som offer. Skurken er USA som har en hemmelig plan om å okkupere Russland og stjele landets naturressurser. I tillegg ser vi klart imperialistiske tendenser med påstander om at Russland må legge under seg nabostater i syd for å få sin naturlige rolle i verden.

Mens holdningene til Vesten er noe sprikende i Det Liberaldemokratiske Partiet er de mer entydig negative i Kommunistpartiet. Noe skyldes den grunnleggende ideologiske motsetningen mellom en liberal kapitalistisk markedsideologi og sosialismen, men denne blir forsterket av at partiets ideologer de senere år i økende grad også har tatt til seg tankegods fra eurasianister, ny-eurasianister, religiøse- og nasjonalistiske tenkere. Vesten er en fiende som inngår i en målrettet konspirasjon om å knuse Russland og utnytte landets ressurser.

Det forente Russland anerkjenner at Russland er grunnleggende ulikt Vesten og at landet har sine egne unike historiske, kulturelle, religiøse, politiske, psykologiske tradisjoner og røtter. Samtidig som partiet flørter med eurasiatiske ideer har Det forente Russland et mer balansert og positivt forhold til Vesten enn det vi har registrert hos LDPR og KPRF.

Er det i dagens globaliserte virkelighet mulig å posisjonere Russland i en unik og ny posisjon, mellom øst og vest, slik det statsbærende partiet beskriver det? Den russiske sivilisasjon er en selvstendig sivilisasjon, som verken tilhører Vest-Europa eller noen annen sivilisasjon. Den er unik og multikulturell. Den ønsker å beholde sine tradisjoner samtidig som den vil være åpen mot resten av verden og hente gode idéer – også fra Vesten. Russland skal ikke isolere seg:

Русская цивилизация – самостоятельное явление; она не является частью западноевропейской или иной цивилизации. И в этом качестве наряду с остальными цивилизациями она определяет ход истории на нашей планете.

²⁹⁴ Shevtsova, 2007, *Anti-Westernism is the New National Idea*, URL: <http://www.carnegieendowment.org/publications/index.cfm?fa=view&id=19480>

Важнейшей задачей является сохранение мультикультурности. Это, в частности, включает в себя отказ от изоляционизма, использование позитивных достижений других цивилизаций, в том числе западной. Наша цивилизация обладает своими, уникальными, и, безусловно, позитивными традициями. Необходимо стремиться к сохранению этих традиций, не закрываясь от внешнего мира и глобализации, а, напротив, используя ее возможности, продвигать свою культуру. Русская цивилизация находится не в рамках одного государства, а распространяется значительно шире. При этом она является многонациональной, наднациональной и помимо собственно русских включает в себя другие народы. Фактически, можно сказать, что внутри российской цивилизации есть несколько цивилизаций, и это тоже должно уважаться. При этом они обладают набором общих ценностей – таких, как русский язык.²⁹⁵

Russlands kulturelle, religiøse, idéhistoriske, bysantinske og mongolske arv har skapt grunnleggende forskjeller i forhold til den romanske vesteuropeiske utvikling som har formet det vi i denne oppgaven kaller Vesten. Den utviklingen i holdningene til Vesten som jeg her har skissert, den umiddelbare krise i forhold til Vesten som invasjonen i Georgia har ført med seg, og den økende nasjonalismen vi ser tendenser til, gjør Russlands forhold til Vesten til en aktuell sak både i øst og vest.

Den ideologien og maktbasen som tidligere president Putin har skapt, og som videreføres under den nye presidenten med Putin som statsminister, konkurrerer ikke med noen alternative ideologier, politiske programmer eller partier. Maktelitens motstandere er ikke vestvendte liberale, sosialister, sosialdemokrater eller andre interne ideologiske eller politiske krefter.

Det nye fiendebildet som presenteres, er interne forrædere som gjerne settes i forbindelse med det som beskrives som vestlige konspiratører, amerikanske imperialister og globalister, tsjetsjenske terrorister, estiske fascister, georgiske eventyrere og ultranasjonalister og ukrainske ny-nazister. Fiendens mål kan settes rett inn i kjernen av konspirasjonsmodellen: En bevisst plan for å svekke Russland, og utnytte dets ressurser, for så i siste omgang å stimulere til separatisme og oppsmuldring av den sterke russiske nasjonen som nå vokser fram.

I den atmosfære debatten om forholdet til Vesten foregår ser vi entydige indikasjoner på at det sittende regimet, med en overveldende politisk støtte i ryggen, trygt kan stigmatisere store deler av den liberale og demokratiske opposisjonen som en vestlig inspirert og finansiert femtekolonne som ikke fortjener konstitusjonell legitimitet.²⁹⁶

²⁹⁵ Центр социально-консервативной политики, 2008, *Тезисы конференций в январе-феврале 2008 года*, URL: <http://www.cscp.ru/clauses/52/c/2959/>

²⁹⁶ Umland, 2008, *Post Sovjet Nationalism and Russias Future*, URL: <http://www.globalpolitician.com/print.asp?id=4244>

Det vi her ser spor av er ”det klassiske dualistiske synet på Vesten i russisk politikk” (ref Neumann 1992). Vesten er både et ideal for samfunnsmessig og politisk utvikling samtidig som den er en trussel mot etablerte russiske verdier.²⁹⁷

Det er også mulig at konflikten mellom Øst og Vest i Europa er et resultat av en mer dyptgripende historisk, kulturell og ideologisk kløft mellom den vestromerske og bysantinske kultur enn det vi har vært klar over. Når man så i den vestromerske tradisjonen har tiltatt seg rollen som den globalt definerende standardsetter åpner det for friksjon i møtet med andre kulturer og samfunnsmodeller. Det er også mulig at utviklingen, mot det man i vest kaller demokrati og menneskeretter, bare vil ta mye lenger tid og at man heller må sette fokus på kapitalismen som normspreader og ikke henge seg ensidig opp i det man i Vesten beskriver som Russlands åpenlyse mangel på et velfungerende demokrati og sivilsamfunn.²⁹⁸

Vestlige analytikere som Kjølberg framholder at Russland er avhengig av Vesten i langt større grad enn Vesten er avhengig av Russland, men at Russland representerer en potensiell ”kaosmakt” i europeisk sammenheng.²⁹⁹ Den vestlige avvisningen av Russland, og de antivestlige strømningene vi registrerer i den russiske samfunnsdebatten i dag, representerer et betydelig krisepotensial for Europa så vel som for Russland. Det russiske regimet er tilsynelatende sterkt. Men regimet bygger sin maktbase på en betydelig økning i levestandarden og livskvaliteten for russere flest. En velstand som har blitt mulig på grunn av en høy oljepris og en sterk økonomisk vekst på global basis. Følgene av den globale finanskrisen i 2008 kan svekke denne maktbasen. Skulle vi få et nytt økonomisk sammenbrudd globalt, og eller i Russland, kan den skjøre maktbasen for dagens regime raskt komme under press. I en slik situasjon er det relativt åpent hvem som vil komme til makten i Russland. Vi kan ikke se bort ifra at de kritiske, skeptiske og til tider fiendtlige holdningene til Vesten som jeg her har beskrevet, kan få økt aktualitet som elementer i en forklaringsmodell på elendigheten. Lilla Shevtsova sier det slik: “Russia’s ruling elite has let the genie out of the bottle and it will be very difficult to put it back again, especially because there is no resistance to anti-Westernism even in the intellectual circles.”³⁰⁰ Og her er vi kanskje ved noe av det vesentligste i forskjellen mellom debatten på 1800-tallet og i dag. På 1800-tallet hadde vi en relativt sterk gruppe ”vestvendte” som var aktive deltakere i den offentlige debatten. I dagens debatt er de ”vestvendte” så godt som fraværende.

²⁹⁷ Kjølberg, 1999, ”Russland og de europeiske instutusjoner”, *FFI Rapport-99/00932*, s. 11

²⁹⁸ Skak, 2007, ”Russlands globalisering: hvor dybt stikker den?” *Nordisk Øst-forum*. Nr. 4, s. 441

²⁹⁹ Kjølberg, 1999, ”Russland og de europeiske instutusjoner”, *FFI Rapport-99/00932*, s. 62

³⁰⁰ Shevtsova, 2007, *Anti-Westernism is the New National Idea*, URL:

<http://www.carnegieendowment.org/publications/index.cfm?fa=view&id=19480>

I denne oppgaven har jeg dokumentert at det i den russiske samfunnsdebatten fortsatt er en relativt høy forekomst av gamle negative holdninger til Vesten. Vesten er ikke lenger en modell for etterfølgelse, men kan i noen sammenhenger være et forbilde man kan hente inspirasjon fra. Det mest nedslående er imidlertid at det i Russland hersker et stadig sterkere bilde av at landet er omgitt av fiender og at Vesten og vestlige verdier truer russisk kultur, egenart og suverenitet.

Litteraturliste:

- Алфёров, Жорес Иванович. Biografi. [URL]. Tilgjengelig på <http://kprf.ru/personal/alferov/>
- Berdjajev, Nikolaj. 2004. *Russkaja ideja*. Folio. Moskva.
- Billington, James H. 2004. *Russia in Search of Itself*. Woodrow Wilson Center Press. Washington, D.C.
- Bodin, Per-Arne. 1993. *Ryssland och Europa. En kulturhistorisk studie*. Vitterhets Akademiens Srkriftserie om Europa. Natur og Kurtur. Stockholm.
- Copleston, Frederick. 2003. *A History of Philosophy Volume 10 – Russian Philosophy* Continuum. London. New York.
- Dubina. V.S. 1999. *Problema: Rossia i Evropa v russkoi obsjtsjstvennoj mysli xix veka*. [URL]. Tilgjengelig på <http://ideashistory.org.ru/pdfs/13dubina.pdf> Uttgitt av St. Petersburgs Center for History of Ideas, 1999. Tilgjengelig på <http://ideashistory.org.ru/a10.html>
- Dugin, Aleksandr. 1999. *Nasj put` . Strategitsjeskije perspektivy razvitija Rossii v XXI veke. Tezisy konceptual'nogo plana*. Arktogea. Moskva.
- Dugin.A. *Personlig opplysninger*. [URL]. Tilgjengelig på <http://evrazia.info/modules.php?name=News&file=article&sid=161>
- Дугин.А. 2007. *Выступление А. Дугина на презентации "Геополитики Постмодерна"*. [URL]. Tilgjengelige på <http://www.rossia3.ru/news/2007/12/13/18:22:57>
- Evrazia 1. 2001. *Obzor evrazijskoi ideologii*. [URL]. Tilgjengelig på <http://evrazia.org/modules.php?name=News&file=article&sid=225>
- Evrazia 2. 2000. *Manifest Eurazijskogo dvizjenija*. [URL]. Tilgjengelig på <http://evrazia.org/modules.php?name=News&file=article&sid=62>
- Evrazia 3. 2007. *Analititsjeskij – informacionnyj kanal*. [URL]. Tilgjengelig på <http://evrazia.org/n.php?id=589>
- Forent Russland*. [URL]. Tilgjengelig på http://no.wikipedia.org/wiki/Forent_Russland
- Galumov, Erast A. 2003. *Mezjdunarodnyi imidzj Rossii: strategija formirovanija*. Izvestija. Moskva.
- Gryzlov, Boris. Biografi. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.gryzlov.ru/index.php?page=bio>
- Грызлов, Борис. 2007. *Вопросы идеологии «Единой России»*. [URL]. Tilgjengelig på <http://cscpru.ru/clauses/45/2753/>
- Гудков, Лев. Дубин, Борис. 2005. "НАЦИОНАЛИЗМ И РАСИЗМ В РОССИИ. Почему в нем отсутствует мобилизующее, модернизационное начало". *Pro et Contra*. ТОМ 09, №2, СЕНТЯБРЬ-ОКТАБРЬ. ss. 6-24. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.carnegie.ru/ru/pubs/procontra/vol9num2-01.pdf>
- Gumilevica: *Gipotezy, Teorija, Nasledije L. Gumileva*. [URL]. Tilgjengelig på <http://gumilevica.kulichki.net/faqs/faqs02.htm>
- Gumilevica, вопрос/ответ: Что может является первопричиной пассионарных толчков, вызывающих вспышки этногенеза? [URL]. Tilgjengelig på <http://gumilevica.kulichki.net/faqs/faqs03.htm#Q3>
- Гумилев, Л.Н. *Этногенез и биосфера Земли*. Часть 2, Пассионарность. [URL]. Tilgjengelig på <http://gumilevica.kulichki.net/EAB/eab02.htm>
- Гумилев, Л.Н. *Этногенез и биосфера Земли*. Часть 6, Пассионарность в этногенезе. [URL]. Tilgjengelig på <http://gumilevica.kulichki.net/EBE/ebe06.htm>
- Холмогорова, В. *Триединая Россия*. 2007. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.expert.ru/articles/2007/11/12/er/>
- ХРОНОС, *Русская национальная философия*. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.hrono.info/index.html>
- Ильин, Иван Александрович. Биография. [URL]. Tilgjengelig på http://www.hrono.info/biograf/ilin_i.html

- Ильин, Иван. *О русской идеи*. [URL]. Tilgjengelig på http://www.hrono.info/statii/ilin_rusidea.html
- Isaev, Andrei. Biografi. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.isaev.info/bio/#nul>
- Исаев 1, Андрей. 2006. *Главный конфликт современной России-это её место в мире*. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.edinros.ru/print.html?id=112022>
- Исаев 2, Андрей. 2006. *Угроза суверенитету-важнейшая национальная опасность*. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.edinros.ru/print.html?id=116369>
- Ivanov, K.P. 1992. *Mekhanism etnogeneza kak instrument issledovaniya etnokultury*. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.kulichki.com/~gumilev/ideas.html>
- Ивашов, Леонид, 2008, *США готовятся к военной кампании против России*, [URL]. Tilgjengelig på <http://kprf.ru/international/58274.html>
- Kashin, Vladimir. 2008. Доклад на Третьем Международном Форуме антиглобалистов, *Глобализация – угроза правам человека, свободе совести и вероисповедания*. [URL]. Tilgjengelig på <http://kprf.ru/international/54851.html>
- Киреевский.И.В, *О характере просвящения Европы и о его отношении к просвящению России*. [URL]. Tilgjengelig på http://www.hrono.info/libris/lib_k/kireevskiy1.html
- Kjølborg, Anders. 1999. "Russland og de europeiske instutusjoner". *FFI Rapport-99/00932*. ss.1-67
- Коваленко, М.И. 2001. *Учение Л.Н.Гумилева и пути развития России*. [URL]. Tilgjengelig på http://www.e-journal.ru/p_euro-st1-20.html
- Kolstø, Pål. 1999. *Nasjonsbygging: Russland, Russland og de mye statene i øst*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Коммунистическая партия Российской Федерации. *Краткая справка*. [URL]. Tilgjengelig på <http://kprf.ru/party/info/>
- КПРФ. Партийная печать. [URL]. Tilgjengelig på <http://kprf.ru/partypress/>
- Krag, Erik. 1990. *Kampen mot vest i russisk åndsliv*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Krasteva, Galya A. 2003. *The criticism towards the West and the future of Russia-Eurasia*. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.cc.jyu.fi/~aphamala/pe/2003/galya.htm>
- ЛДПР. 2007. *Хорошо русским – хорошо всем!* выступления Владимира Вольфовича ЖИРИНОВСКОГО в Государственной Думе в апреле-июле 2007 года. [URL]: http://www.ldpr.ru/.files/press/part_press/books/905/Horosho_russkim_horosho_vsem202.file.doc
- ЛДПР. 2008. *РУССКИЙ ХАРАКТЕР*. Редакционный совет: Александров В.В, Васецкий Н.А, Кулыбин В.М, Лебедев И.В, Лавров О.Л, Нилов Я.Е, Сидоров М.Н. [URL]. Tilgjengelig på http://www.ldpr.ru/.files/press/part_press/books/4773/Rus_har295.file.doc
- LDPRs historie. [URL]. Tilgjengelig på http://en.wikipedia.org/wiki/Liberal_Democratic_Party_of_Russia
- Леонтьев.К. *Византизм и Славянство*. [URL]. Tilgjengelig på <http://knleontiev.narod.ru/texts/vizantizm.htm>
- Lev Gumilev. Biblioteka dumajusjtsjego o Rossii. [URL]. Tilgjengelig på http://www.patriotica.ru/religion/gumilev_int.html
- Lev Gumilev. Wikipedia, the fri encyclopedia. [URL]. Tilgjengelig på http://en.wikipedia.org/wiki/Lev_Gumilev
- Levada - analytiske senter. 2007. *Sedov: Rossija i mir*. [URL]. Tilgjengelige på <http://www.levada.ru/press/2007081001.html>
- Лихачёв, Вячеслав. 2003. *Политический антисемитизм в современной России*. ss. 8-51. [URL]. Tilgjengelig på http://www.antirasizm.ru/book_005.doc
- Лихачев Дмитрий Сергеевич. Biografi. [URL]. Tilgjengelig på <http://likhachev.lfond.spb.ru/>
- Лихачев Д. С. 1994. *Культура как целостная среда*. «Новый Мир», №8. [URL]. Tilgjengelige på http://magazines.russ.ru/novyj_mi/1994/8/lihach-pr.html

- Лихачев, Д. С. 1995. *Декларация прав культур*. [URL]. Tilgjengelige på <http://www.lihachev.ru/deklaratsiya/123/?bpage=0>
- Lindeman, Ole Andreas. 2008. "Fiendebilder i russisk utenrikspolitikk-konsekvenser for forholdet til Vesten". *Nordisk Øst-forum*. Nr.1-2008. ss.5-30
- Medvedev, Roi. 2004. *Vladimir Putin: tsjetyre goda v Kremlе*. Vremja. Moskva.
- Metropolitan Kirill of Smolensk and Kaliningrad at the 10th World Russian People`s Council April 4, 2006, Moscow. *Human Rights and Moral Responsibility*. [URL]. Tilgjengelige på: <http://www.mospat.ru/index.php?page=30688>
- Mjalo, Ksenija. 1996. *Evrazijskij soblazn*. [URL]. Tilgjengelig på http://www.patriotica.ru/gosudarstvo/mialo_euras.html
- Moiseev, Nikita. *Biografi*. [URL]. Tilgjengelige på http://en.wikipedia.org/wiki/Nikita_Moiseyev
- Моисеев, Никита Николаевич. *С мыслями о будущем России*. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.yabloko.ru/Union/ММҮА/Moiseev/moiseev.html>
- Моисеев, Никита Николаевич. *Русский вопрос*. [URL]. Tilgjengelig på http://21next.capital.ru/НИКИТА_МОИСЕЕВ/Moiseev-97-RQ.htm
- Моисеев Н.Н, Львов Д.С. 2001. *Россия в поисках нового пути*. "Вехи". [URL]. Tilgjengelig på <http://nnmoiseev.ru/root.htm>
- Моисеев, Н.Н. *Остановить сползание в небытие! (Если это возможно?)!* [URL]. Tilgjengelig på <http://nnmoiseev.ru/st0024.htm>
- Мошкин, Михаил. *Учебное пособие. Конкуренция на рынке школьных книг перешла в стадию обвинений в шпионаже*. [URL]. Tilgjengelige på <http://www.vremya.ru/print/181051.html>
- Neumann, Iver B. 1996. *Russia and the idea of Europe. A study in identity and international relations*. Routledge. London and Mew York.
- Nistad, Bjørn. 2004. *Russisk politisk idehistorie fra opplysningstiden til i dag*. Solum forlag. Oslo.
- Orlova, I.B. 1998. *Evrazijskaja tsivilizacija. Sotsial`no-istoristeskaja retrospektiva i perspektiva*. Norma. Moskva.
- Пассионарность*. Мир словарей. [URL]. Tilgjengelig på http://mirсловarei.com/content_fil/PASSIONARNOST-7769.html
- Подберезкин Алексей*. Персональная страница. [URL]. Tilgjengelig på <http://c-society.ru/wind.php?ID=4220>
- Подберезкин, А.И. 1998. *Русский путь: сделай шаг!* [URL]. Tilgjengelig på <http://c-society.ru/data/200704/russkiiputx.doc>
- Предвыборная Программа Всероссийской политической партии "Единая Россия". [URL]. Tilgjengelig på <http://www.edinros.ru/news.html?rid=3144>
- Программное заявление партии "Единая Россия". 2006. *Россия, которую мы выбираем*. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.edinros.ru/news.html?rid=3125>
- Программа ЛДПР: *Будущее за ЛДПР*. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.ldpr.ru/partiya/prog/970/>
- Программа ЛДПР: *За Россию в многополюсном мире*. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.ldpr.ru/partiya/prog/969/>
- Программа KPRF. 1995. [URL]. Tilgjengelig på <http://kprf.ru/party/program/>
- Проект новой Программы Коммунистической партии Российской Федерации. 2008. [URL]. Tilgjengelig på http://kprf.ru/party_live/56124.html
- Президент России. *Offisielt internett side til Vladimir Putin*. [URL]. Tilgjengelige på http://www.kremlin.ru/appears/2004/05/26/2003_type63372type63374_71501.shtml
- Путин, В.В. 2005. *Выступление Президента России на торжественном собрании посвященном 1000-летию Казани*. [URL]. Tilgjengelige på <http://www.ln.mid.ru/ns->

dksu.nsf/6786f16f9aa1fc72432569ea0036120e/4c57f821911dbecbc325706c003dd102?OpenDocument

- Путин, Владимир. 2008. "Политические партии обязаны сознавать огромную ответственность за будущее России" [URL]. Tilgjengelig på <http://www.edinros.ru/news.html?id=127550>
- Remington, Thomas F. 2002. *Politics in Russia*. 2d ed. Longman.
- Russian Philosophy Vol.1 (Excerpts) i (Red) Edie, J, M & et at. Uttdrag: Kireyevsky Ivan *On the Necessity and Possibility of New Principles in Philosophy*. S.23-65. Finnes i blandingskompendium, RUS4502, Russisk idéhistorie, Kirkehistorie. Universitetet i Oslo.
- Russian Philosophy Vol.1 (Excerpts) i (red) Edie, J. M & et.al. Uttdrag: Chaadayev Peter *Philosophical Letters*, s.3-22. Finnes i blandingskompendium, RUS4502, Russisk idéhistorie, Kirkehistorie. Universitetet i Oslo.
- Россия в избирательном цикле 1999-2000 годов*. 2000. Под ред. М. Макфола, Н. Петрова А. Рябова; Моск. Центр Карнеги. М.: Гендальф, 2000. - 615 с. (<http://www.carnegie.ru/ru/pubs/books/36269.htm#content>). Uttdrag fra: Аверин, Игорь. *Кампания В. Жириновского*. s. 473-477. [URL]. Tilgjengelige på <http://www.carnegie.ru/ru/pubs/books/volume/20500009np-30ia.pdf>
- Россия в избирательном цикле 1999-2000 годов*. 2000. Под ред. М. Макфола, Н. Петрова А. Рябова; Моск. Центр Карнеги. М.: Гендальф, 2000. - 615 с. (<http://www.carnegie.ru/ru/pubs/books/36269.htm#content>). Uttdrag: Лягушкин, Игорь. *Блок Жириновского (ЛДПР)*. s. 197-202. [URL]. Tilgjengelige på <http://www.carnegie.ru/ru/pubs/books/volume/20260009np-09il.pdf>
- Savkin, Igor. 1992. *Lev Gumilev*. [URL]. Biblioteka dumajusjego o Rossii. Tilgjengelig på http://www.patriotica.ru/religion/gumilev_int.html
- Centre for Russian Studies. "Communist Party of the Russian Federation". *NUPI*. [URL]. Tilgjengelige på <http://www2.nupi.no/cgi-win/Russland/polgrupp.exe?Communist+Party+of+the+Russian+Federation>
- Центр социально-консервативной политики – общественно-политический институт ВПП «Единая Россия». 2007. *Социальный консерватизм как идеологическая платформа "Единой России"*. [URL]. Tilgjengelige på <http://cscrp.ru/clauses/52/c/2752/>
- Центр социально-консервативной политики. 2008. *Аналитический доклад ЦСКП «Эффективное государство в глобальном мире»*. [URL]. Tilgjengelige på <http://cscrp.ru/clauses/52/c/2820/>
- Центр социально-консервативной политики. 2007. *Концепция издания «Вектор России»*. [URL]. Tilgjengelige på <http://www.cscrp.ru/clauses/52/c/2763/>
- Центр социально-консервативной политики. 2008. Стенограмма конференции *Духовные основы развития России*. [URL]. Tilgjengelige på <http://www.cscrp.ru/clauses/397/c/2953/>
- Центр социально-консервативной политики. 2008. *Тезисы конференций в январе-феврале 2008 года*. [URL]. Tilgjengelige på <http://www.cscrp.ru/clauses/52/c/2959/>
- Skak, Mette. 2007. "Ruslands globalisering: hvor dybt stikker den?" *Nordisk Øst-forum*. Nr. 4 – 2007. ss. 435-456.
- Siskin, I.S. 1998. *Utsjenie Gumileva, evrazijstvo i russkij vopros*. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.kulichki.com/~gumilev/GW/gw233.htm>
- Statsdumaen. [URL]. Tilgjengelig på <http://no.wikipedia.org/wiki/Duma>
- Стенограмма заседания секции № 8 "Глобальный мир. Амбиции суверенной России" 05.05.2008. Sitatt fra: Дугин А.Г, Официальный сайт партии Единая Россия. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.edinros.ru/news.html?id=130440>
- Стенограмма Прямой линии с Президентом России В.Путиным 18 октября 2007 года. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.president-line.ru/>

- Surkov, Vladislav. Biografi. [URL]. Tilgjengelig på http://www.kremlin.ru/state_subj/27815.shtml
- Surkov, Vladislav. Biografi. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.lenta.ru/lib/14159273/>
- Сурков 1, Владислав. 2006. *Наша российская модель демократии называется "суверенной демократией"*. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.edinros.ru/print.html?id=114108>
- Сурков 2, Владислав. 2006. *Сувериниет-это политический синоним конкурентоспособности*. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.edinros.ru/print.html?id=111148>
- Сурков 3, Владислав. 2006. *Национализация будущего*. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.edinros.ru/news.html?id=116746>
- Сурков, Владислав. 2007. *Русская политическая культура. Взгляд из утопии*. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.edinros.ru/print.html?id=121456>
- Shaposhnikov, L.E, Fedorov, A.A. 2006. *Istoriya russkoj religioznoj filosofii*. Vyssjaja sjkola. Moskva.
- Shevtsova, Lilia. 2007. *Anti-Westernism is the New National Idea*. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.carnegieendowment.org/publications/index.cfm?fa=view&id=19480>
- The Communist Party of the Russian Federation. [URL]. Tilgjengelig på http://en.wikipedia.org/wiki/Communist_Party_of_the_Russian_Federation
- Tishkov, Valery. 1997. *Etnicity, Nationalism and Conflict in and after the Soviet Union. The Mind Aflame*. PRIO. UNRISD. SAGE Publications.
- Tolz, Vera. 2001. *Inventing the nation: Russia*. Arnold. London. Distributed in the USA by Oxford University press Inc., New York.
- Тренин, Дмитрий. 2006. *Интеграция и идентичность : Россия как «новый Запад»*. Моск. Центр Карнеги. – Изд-во «Европа», – 404 с. Электронная версия: <http://www.carnegie.ru/ru/pubs/books/9819trenin.pdf>
- Tsjadaev, Aleksei. 2006. *Putin. Ego ideologija*. Evropa. Moskva.
- Tsjesnokova, T. Tsjerkesova, N. 2007. *Rossia – Delete? 2030 god: Globalnaja shvatka tsivilizacij. Ugrozy Rossii*. Jauza. Æksmå. Moskva.
- Tuminez, Astrid. 2000. *Russian Nationalism and Vladimir Putin's Russia*. PONARS Policy Memo 151. American International Group, Inc and Council of Foreign Relations. [URL]. Tilgjengelig på http://www.csis.org/media/csis/pubs/pm_0151.pdf
- Umland, Andreas. 2008. *Moscow's New Chief Ideologist: Ivan Demidov*. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.globalpolitician.com/print.asp?id=4333>
- Umland, Andreas. 2008. *Post Sovjet Nationalism and Russias Future*. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.globalpolitician.com/print.asp?id=4244>
- Verbitskaja, L.A. 2002. *Lev Nilolaevitsj Gumilev*. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.kulichki.com/~gumilev/GW/gw200201.htm>
- Vernadsky, Vladimir. Biografi. [URL]. Tilgjengelig på http://en.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Vernadsky
- Wikipedia 1. *Automatic writing*. [URL]. Tilgjengelige på http://en.wikipedia.org/wiki/Automatic_writing
- Wikipedia 2. *Surrealist automatism*. [URL]. Tilgjengelige på http://en.wikipedia.org/wiki/Surrealist_automatism
- Wilson, Josh. 2008. *The World According to Zhirinovskiy. The Politics of Russian Nationalism in Russia. Parts 1-3: A History of Russia to Modern Times*. The School of Russian and Asian Studies. [URL]. Tilgjengelige på http://www.sras.org/the_world_according_to_zhirinovskiy
- Воробьев, Андрей. *План Путина - это сохранение великой российской цивилизации*. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.edinros.ru/news.html?id=121324>

- Ziuganov, Gennadij. 1995. *Za gorizontom*. Informpetsjat. Moskva.
- Ziuganov, Gennadij. 1995. *Rossija i sovremennyj mir*. Obozrevatel. Moskva.
- Ziuganov, Gennadij. *Biografi*. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.kprf.ru/personal/zyuganov/>
- Ziuganov, Gennadij. 2006. *Russkij sotsializm-otvet na russkij vopros*. [URL]. Tilgjengelig på <http://kprfnsk.ru/party/docs/207/>
- Zjirinovskij, Vladimir. 1997. *Ideologija dlja Rossii*. Moskva.
- Zjirinovskij, Vladimir. 1994. *Poslednij brosok na jug*. Svetoton. Moskva.
- Жириновский, В.В.Кобринский, А.Л. Лебедев, И.В. 2008. *Краткий энциклопедический словарь ЛДПР*. [URL]. Tilgjengelig på http://www.ldpr.ru/.files/press/part_press/books/1870/Kratkii slovar LDPR_verstka258.file.doc
- Жириновский, Владимир Вольфович. 2006. Биография. [URL]. Tilgjengelig på <http://www.rian.ru/spravka/20060425/46887389-print.html>
- Жириновский, Владимир. 2007. *Россия - победит!* М.: Издание Либерально-демократической партии России. 48 с. [URL]. Tilgjengelig på http://www.ldpr.ru/.files/press/part_press/books/903/Rossiia pobedit199.file.doc
- Жириновский, Владимир. 2007. ЛДПР. *РУССКАЯ ВЛАСТЬ*. ОБРАЩЕНИЕ К ГРАЖДАНАМ РОССИИ. [URL]. Tilgjengelig på http://www.ldpr.ru/.files/press/part_press/books/883/Russkaya_vlast171.file.pdf
- Жириновский, Владимир. 2008. *Энергоопасность*. М.: Издание Либерально-демократической партии России. 40 с. [URL]. Tilgjengelig på http://www.ldpr.ru/.files/press/part_press/books/1865/Energoopasnost_verstka256.file.doc
- Жириновский Владимир Вольфович-Викередея. Биография. [URL]. Tilgjengelig på <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%96%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9>
- Østbø, Jardar. 2005. *Stalin i postsovjetisk nasjonalbosjevisme. Aleksandr Dugin, Gennadij Ziuganov og Aleksandr Prochanov*. Master oppgave, UIO. [URL]. NUPI. No.690-2005. Tilgjengelig på www.nupi.no/IPS/?module=Files;action=File.getFile;ID=1637
- Åtland, Kristian. Bukkvoll, Tor. Jeppesen, Morten. Johansen, Iver. 2005. *Hvor går Russland? Fem scenarier om Russland og norsk sikkerhet i 2030*. Abstrakt forlag. Oslo.